

**Określenie wartości bazowej wskaźników
na potrzeby programu „Sprawiedliwość”,
finansowanego ze środków funduszy norweskich**

Zamawiający

Ministerstwo Sprawiedliwości

Al. Ujazdowskie 11

00-567 Warszawa

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

Wykonawca

EU-Consult sp. z o.o.

Ul. Toruńska 18 C, lok. D

80-747 Gdańsk

Spis treści

1. Streszczenie	7
2. Summary	11
3. Wprowadzenie	12
4. Metodologia badania	13
4.1. Metody i techniki badawcze	13
4.1.1. Badanie CATI z sędziami	13
4.1.2. Wywiady pogłębione z sędziami	14
4.1.3. Badanie CATI z dorosłymi mieszkańcami Polski	14
4.1.4. Wywiady grupowe z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze wskaźnika	16
4.1.5. Panel delficki	17
4.1.6. Panel ekspercki	17
4.2. Pytania badawcze	18
5. Przemoc w rodzinie	19
5.1. Obszar programowy Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć	19
5.1.1. Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie	21
5.1.2. Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie	24
5.2. Wyniki badania ankietowego z dorosłymi mieszkańcami	29
5.2.1. Przemoc ekonomiczna	29
5.2.2. Przemoc psychiczna	35
5.2.3. Przemoc seksualna	39
5.2.4. Przemoc fizyczna	43

5.2.5. Przyczyny występowania przemocy w rodzinie	51
5.2.6. Poziom wiedzy na temat przepisów/procedur dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony osób doznających przemocy w rodzinie	52
5.2.7. Poziom wiedzy na temat instytucji i organizacji udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie	53
5.2.8. Źródła wiedzy na temat wsparcia dla osób borykających się ze zjawiskiem przemocy	54
5.2.9. Telefon zaufania dla osób doznających przemocy	55
5.2.10. Funkcjonowanie Niebieskiej Linii	57
5.2.11. Ustawa antyprzemocowa	59
5.2.12. Znajomość instytucji pomocowych	60
5.2.13. Funkcjonowanie w gminie zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie	61
5.2.14. Poziom zaufania do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie	62
5.2.15. Pomoc osobom doznającym przemocy w rodzinie	63
5.2.16. Występowanie zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce	67
5.2.17. Potrzeba prowadzenia kampanii społeczno-informacyjnych w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	68
5.3. Analiza wywiadów FGI profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze przemocy domowej	70
5.3.1. Skala zjawiska przemocy domowej	70
5.3.2. Przyczyny nie zgłaszania się po pomoc	72
5.3.3. Świadomość ofiar przemocy domowej	74
5.3.4. Sprawcy przemocy w rodzinie i przyczyny przemocy	75

5.3.5.	Dostęp do informacji dotyczących systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie	77
5.3.6.	Zaufanie do systemu ochrony i wsparcia	78
5.3.7.	Zjawisko przyzwolenia na stosowanie przemocy domowej	79
5.3.8.	Skuteczność pomocy udzielanej ofiarom przemocy w rodzinie	80
5.4.	Wnioski z panelu ekspertów	87
5.4.1.	Skala zjawiska przemocy domowej	87
5.4.2.	Elementy wpływające na wartość wskaźników z zakresu „Przeciwdziałania przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”	87
5.4.3.	Przyczyny nie zgłaszania się po pomoc	87
5.4.4.	Dostęp do informacji dotyczących systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie	88
5.4.5.	Zaufanie do systemu ochrony i wsparcia	88
5.4.6.	Zjawisko przyzwolenia na stosowanie przemocy domowej	90
5.4.7.	Skuteczność pomocy udzielanej ofiarom przemocy w rodzinie	90
6.	Kary alternatywne	92
6.1.	Obszar programowy <i>Służby więzienne i areszt przedprocesowy</i>	92
6.1.1.	Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania.	93
6.2.	Wyniki badania ankietowego z sędziami	96
6.2.1.	Wiedza o zakresie, zasadach i zaletach stosowania sankcji alternatywnych.....	96
6.2.2.	Ocena skuteczności stosowania kar alternatywnych.....	97
6.2.3.	Zalety stosowania kar alternatywnych.....	98
6.2.4.	Stosowanie kar alternatywnych	99
6.3.	Analiza wywiadów pogłębionych z sędziami	106

6.3.1.	Doświadczenia sędziów związane ze stosowaniem kar alternatywnych.....	106
6.3.2.	Ocena skuteczności kar alternatywnych oraz ich najskuteczniejsze formy.....	106
6.3.3.	Główne zalety i wady stosowania kar alternatywnych	107
6.3.4.	Grupy osób, wobec których stosowanie kar alternatywnych może okazać się nieefektywne oraz przyczyny braku efektywności tego typu kar	107
6.3.5.	Ocena adekwatności zakresu kar alternatywnych stosowanych w Polsce.....	108
7.	Podsumowanie panelu delfickiego	109
8.	Podsumowanie	121
9.	Wzory narzędzi badawczych	132
8.1.1.	Wzór kwestionariusza ankiety CATI z sędziami.....	132
8.1.2.	Wzór kwestionariusza ankiety CATI z dorosłymi mieszkańcami Polski.....	136
8.1.3.	Wzór scenariusza wywiadu pogłębionego z sędziami	147
8.1.4.	Wzór scenariusza wywiadu grupowego z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze wskaźnika.....	149
8.1.5.	Wzór scenariusza panelu delfickiego	151
10.	Spis tabel i rysunków	153

1. Streszczenie

Przemoc w rodzinie

Obliczona na podstawie przeprowadzonego badania wartość bazowa dla wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie* zdaje się być stosunkowo niska (52,02%), biorąc pod uwagę charakter badanego zjawiska (przemoc w rodzinie).

Niemniej wynika to z ograniczeń w powszechnym postrzeganiu tego zjawiska, identyfikując je zazwyczaj w aspekcie oczywistych zjawisk przemocowych, np. o charakterze fizycznym.

Tymczasem przeprowadzone badanie, które uwzględniło szeroki zakres zachowań przemocowych (na przykładzie codziennych zdarzeń) potwierdziło, jak niska jest świadomość społeczna dotycząca faktycznego zakresu zachowań, które mieszczą się w granicach przemocy.

W przypadku drugiego z analizowanych wskaźników, tj. *Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie*, wartość bazowa osiągnęła poziom 56,56%. Warto podkreślić, że nieco wyższy poziom wskaźnika odnotowano wśród kobiet (58,33%), aniżeli wśród mężczyzn (54,94%).

Jednocześnie najwyższe wartości wskaźnika przypadły na najmłodsze grupy wiekowe (aż 60% w przypadku osób do 30 lat), systematycznie spadając wraz z rosnącym wiekiem respondentów (najniższa wartość, tj. 52,63% przypadła na osoby powyżej 60 roku życia).

Skala zjawiska przemocy domowej jest trudna do oceny, z uwagi na możliwą wysoką liczbę przypadków utajonych. Po czasowym spadku wskaźników związanych z przemocą w rodzinie w okresie pandemii COVID-19 obserwowany jest ponowny wzrost liczby interwencji oraz wszczętych procedur Niebieskiej Karty. Obecnie rośnie liczba zgłoszeń, w których ofiarą przemocy jest dziecko, liczby zgłoszeń, w której dzieci stają się sprawcami przemocy oraz liczby zgłoszeń, w których ofiarami są osoby niepełnosprawne oraz starsze, uzależnione od sprawców przemocy.

Pomimo wielu działań informacyjno-edukacyjnych realizowanych w całym kraju, wciąż widoczna jest relatywnie niska świadomość społeczna nt. takich zjawisk jak przemoc

ekonomiczna, przemoc seksualna w małżeństwie czy przemoc fizyczna wobec dzieci (traktowana przez wiele osób jako forma dyscyplinowania dzieci).

Wciąż zdarzają się przypadki, w których otoczenie przyzwala na stosowanie przemocy (społeczności zamknięte, przemoc w rodzinach dysfunkcyjnych, przekonanie o tym, że rodzice sami powinni decydować o tym w jaki sposób dyscyplinują dzieci).

Wśród przyczyn niezgłaszania się po pomoc dominuje lęk przed sprawcą oraz możliwymi konsekwencjami zgłoszenia zawiadomienia, w tym ekonomicznymi, społecznymi.

Przyczynami stosowania przemocy wobec członków rodziny są przede wszystkim:

uzależnienie od alkoholu i innych używek, usposobienie, charakter, niska samoocena oraz brak kompetencji sprawców, powielanie negatywnych zachowań (wzorców społecznych), uwarunkowania środowiska, zaburzenia zachowania (znacznie rzadziej choroby i zaburzenia psychiczne).

Niski poziom zaufania społeczeństwa do systemu ochrony i wsparcia ofiar przemocy w rodzinie związany jest z niedostatecznym poziomem skuteczności systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Ograniczenia systemu wspierania ofiar obejmuje m.in.:

- Braki w zakresie terapii długoterminowej (trwającej minimum rok),
- Niedostateczną liczbę ośrodków wsparcia oraz punktów konsultacyjnych (brak ośrodków/punktów w wielu powiatach),
- Ograniczony dostęp do specjalistów (w tym psychologów, psychiatrów, prawników) w wielu lokalizacjach,
- Wysoki poziom niedofinansowania służb/institucji działających w systemie wsparcia dla ofiar przemocy domowej (widoczny m.in. w niedostatecznej liczbie pracowników, czy w poziomie wynagrodzeń).

Jak wynika z analizy, w wielu miejscowościach zdarzają się trudności w zakresie komunikacji oraz współpracy pomiędzy różnymi instytucjami systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Sankcje alternatywne

Wartość bazowa wskaźnika Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania wyniosła 45,12%. W podziale na płeć badanych sędziów wyższy wskaźnik odnotowano wśród kobiet, gdzie wyniósł on 47,06%. Wśród mężczyzn natomiast był nieznacznie niższy względem średniej jego wartości i wyniósł 43,75%.

Pomimo tego, że tylko 45% badanych sędziów uważa sankcje alternatywne za skuteczne narzędzie, w praktyce zawodowej stosuje je ponad 92% sędziów (z czego 63,4 p.p. przypada na sędziów, którzy często je wykorzystują). Sytuacja wynika z tego, że znaczna część stosujących je sędziów uważa tę formę kary za przeciętnie skuteczną. Wśród sędziów, którzy nie korzystają z kar alternatywnych zidentyfikowano przeświadczenie o niskim poziomie skuteczności tychże kar. Co więcej badani wskazywali na brak praktycznych informacji nt. zasad ich stosowania oraz na to, że wykorzystanie tego typu kar utrudnia im brak doświadczeń w tym zakresie. Na poprawę sytuacji w tym zakresie mogłaby wpłynąć, zdaniem badanych sędziów, głównie organizacja szkoleń z zakresu praktycznego wykorzystania kar nieizolacyjnych (40,2%) oraz akcji informacyjno-promocyjnych (23,2%).

Do najczęściej stosowanych przez sędziów uczestniczących w ankiecie kar nieizolacyjnych należały: kara grzywny (78,9%), zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności z zastrzeżeniem konieczności spełnienia określonych warunków (47,4%) oraz przymusowe prace społeczne (39,5%). Sędziowie podkreślali, że tego typu kary stosowane są zwykle wobec niewielkich przestępstw, stanowiąc często pierwszy etap, pozwalający wdrożyć daną osobę do przestrzegania porządku prawnego. Jednocześnie z tym wiąże się, zdaniem badanych, największa wada systemu kar alternatywnych - niska skuteczność w przypadku wielokrotnych sprawców. Tego typu kary mogą bowiem być wówczas odbierane jako nadmierne łagodne, świadczące o bezkarności przestępcy.

Do największych korzyści płynących z ich wykorzystania respondenci zaliczali przede wszystkim ograniczenie kontaktu sprawcy ze środowiskiem przestępczym, co ma istotne znaczenie przede wszystkim w przypadku osób wcześniej niekaranych. Kary alternatywne dają również możliwość pełniejszego uwzględnienia okoliczności sprawy i sytuacji życiowej

sprawcy oraz „sprawdzenia” go pod względem gotowości do przestrzegania porządku prawnego w przyszłości. Podkreślano również, że wykorzystanie tego typu kar pozwala zminimalizować koszty związane z odbywaniem kary, które poniesiono by w przypadku zastosowania kary pozbawienia wolności.

2. Summary

Fragment uzupełniony zostanie po weryfikacji wersji polskiej streszczenia

3. Wprowadzenie

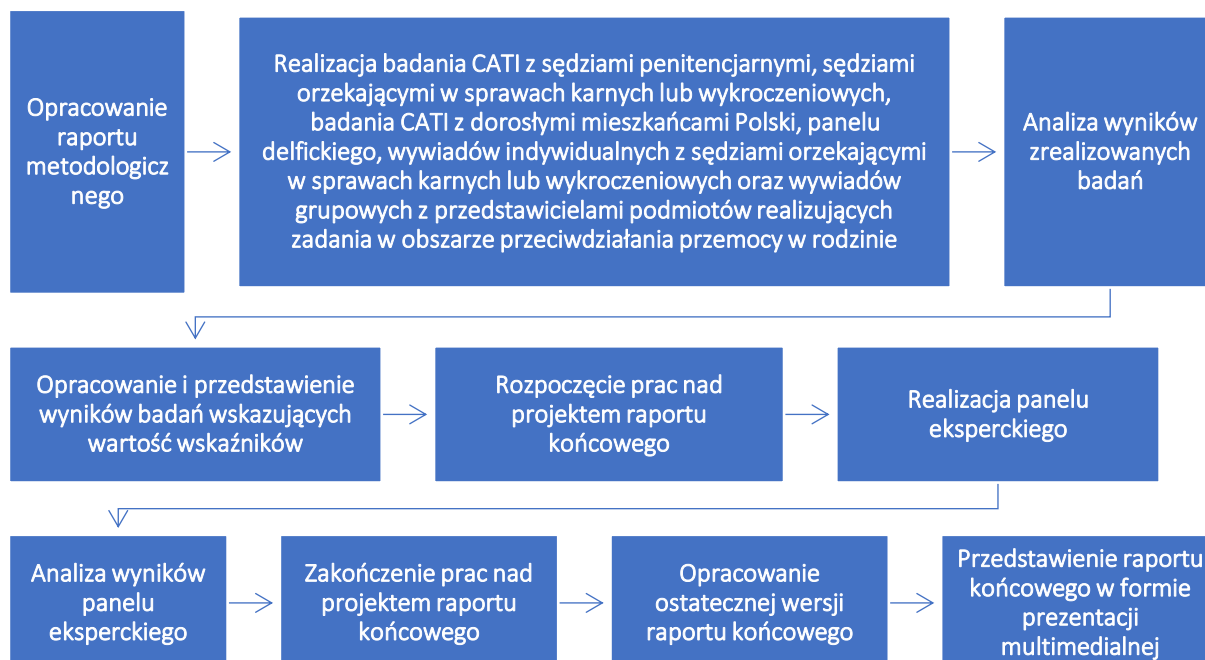
Głównym celem badania było określenie wartości bazowych dla następujących wskaźników:

- Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania (dot. pierwszej części badania: badania z sędziami);
- Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie (grupa docelowa: ogół społeczeństwa 18+);
- Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie (grupa docelowa: ogół społeczeństwa 18+).

Należy jednak podkreślić, iż badanie miało za zadanie nie tylko dostarczenie informacji o wartościach bazowych wskaźników, lecz także na temat czynników, które mogą wywierać wpływ na określone wartości bazowych wskaźników.

Na poniższym schemacie zaprezentowano poszczególne **etapy badania**:

Rysunek 1. Etapy projektowanego badania

Źródło: Opracowanie własne.

4. Metodologia badania

4.1. Metody i techniki badawcze

4.1.1. Badanie CATI z sędziami

Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo to doskonała technika służąca do realizacji badań ankietowych. Pozwala w krótkim czasie dotrzeć do dużej liczby respondentów i uzyskać od nich niezbędne informacje. Jej główną przewagą nad osobistym wywiadem kwestionariuszowym jest znacznie ułatwiony kontakt z respondentem.

Populacją badania są sędziowie penitencjarni, sędziowie orzekający w sprawach karnych lub wykroczeniowych, orzekający w sądach mających siedzibę na obszarach odpowiadających właściwościom poszczególnych Okręgowych Inspektoratów Służby Więziennej, na terenie których realizowany jest projekt predefiniowany pn. „Pilotażowe kompleksy penitencjarne” (Warszawa, Katowice, Rzeszów, Olsztyn, Poznań, Lublin). Badanie obejmuje reprezentatywną próbę respondentów.

Zakładano przebadanie 550 osób, w tym:

- 50 sędziów penitencjarnych;
- 100 sędziów z każdego obszaru OISW (Warszawa, Katowice, Rzeszów, Olsztyn, Poznań, Lublin), w tym:
 - 50 sędziów orzekających w sprawach karnych;
 - 50 sędziów orzekających w sprawach o wykroczenia.

Badanie przeprowadzone zostało w sposób umożliwiający dekompozycję wyników w oparciu o następujące cechy respondentów:

- Wiek,
- Płeć,
- Właściwy Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej,
- Województwo.

4.1.2. Wywiady pogłębione z sędziami

Wywiad pogłębiony polegał na przeprowadzeniu z daną osobą ustrukturyzowanej rozmowy. Rozmowa ta realizowana była według określonego schematu, zwanego scenariuszem wywiadu, a jej celem było uzyskanie konkretnych informacji w sposób planowy i metodyczny.

Badanie objęło sędziów orzekających w sprawach karnych lub wykroczeniowych.

Wykonawca zrealizował **10 wywiadów**.

4.1.3. Badanie CATI z dorosłymi mieszkańcami Polski

Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo to doskonała technika służąca do realizacji badań ankietowych. Pozwala w krótkim czasie dotrzeć do dużej liczby respondentów i uzyskać od nich niezbędne informacje. Jej główną przewagą nad osobistym wywiadem kwestionariuszowym jest znacznie ułatwiony kontakt z respondentem.

Badanie objęło reprezentatywną próbę dorosłych mieszkańców Polski (18+), na próbie 3000 osób.

Poniżej przedstawiona została struktura próby badawczej, opracowana na podstawie danych dot. badanej populacji (tj. dotyczących dorosłych mieszkańców Polski).

Tabela 1. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na województwo oraz płeć

Województwo	Udział w populacji kraju	Wielkość próby badawczej ogółem	Wielkość próby badawczej w podziale na płeć	
			Kobiety	Mężczyźni
Dolnośląskie	7,64%	229	108	121
Kujawsko-pomorskie	5,40%	162	77	85
Lubelskie	5,51%	165	79	86
Lubuskie	2,63%	79	38	41
Łódzkie	6,44%	193	90	103
Małopolskie	8,83%	265	127	138
Mazowieckie	13,99%	420	197	223

Województwo	Udział w populacji kraju	Wielkość próby badawczej ogółem	Wielkość próby badawczej w podziale na płeć	
			Kobiety	Mężczyźni
Opolskie	2,62%	79	38	41
Podkarpackie	5,55%	166	80	86
Podlaskie	3,09%	93	45	48
Pomorskie	6,02%	181	87	94
Śląskie	11,86%	356	169	187
Świętokrzyskie	3,26%	98	47	51
Warmińsko-mazurskie	3,70%	111	54	57
Wielkopolskie	9,00%	270	129	141
Zachodniopomorskie	4,46%	134	64	70
Razem	100,00%	3001	1429	1572
				3001

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS, dane wg stanu na koniec czerwca 2021 r.

Tabela 2. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na przedziały wiekowe

Przedział wiekowy	Udział w populacji kraju	Wielkość próby badawczej
do 30 lat	17,73%	532
31-40 lat	19,50%	585
41-50 lat	18,20%	547
51-60 lat	14,73%	442
powyżej 60 roku życia	29,84%	895
Razem	100,00%	3001

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS, dane wg stanu na koniec czerwca 2021 r.

Tabela 3. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na poziom wykształcenia

Poziom wykształcenia	Udział w populacji kraju	Wielkość próby badawczej
wyższe	25,73%	772
policealne oraz średnie zawodowe	24,58%	738
średnie ogólnokształcące	9,83%	295
zasadnicze zawodowe	23,49%	705
gimnazjalne, podstawowe i niższe	16,38%	491
Razem	100,00%	3001

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS - BAEL, dane wg stanu na koniec 2020 r.

Badanie zostało przeprowadzone w sposób umożliwiający dekompozycję wyników w oparciu o poniższe cechy respondentów (badane na poziomie pytań metryczkowych):

- Płeć,
- Wiek,
- Wykształcenie,
- Miejsce zamieszkania (województwo, duże miasto/miasto/wieś),
- Aktywność zawodowa,
- Postrzegana sytuacja materialna,
- Niepełnosprawność.

4.1.4. Wywiady grupowe z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze wskaźnika

Wywiad grupowy to ustrukturalizowana i moderowana dyskusja kilku osób, zogniskowana na wybranym zagadnieniu. Prowadzona jest według scenariusza, który określa konkretny cel rozmowy i wytyczne dla moderatora o tym jak prowadzić dyskusję.

W badaniu wzięli udział **przedstawiciele podmiotów realizujących zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.**

W badaniu udział wzięli przedstawiciele zespołów interdyscyplinarnych (w tym przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych, a także kuratorów sądowych) oraz specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Badanie objęło 59 osób oraz uwzględniony został podział na obszary miejskie i wiejskie – Wykonawca zadbał, aby w każdym wywiadzie udział wzięły minimum dwie osoby reprezentujące podmiot z obszaru wiejskiego.

4.1.5. Panel delficki

W panelu delfickim (zwanym również metodą delficką) opinie ekspertów gromadzi się za pomocą rozsyłanego za pomocą Internetu scenariusza wywiadu. Badanie to jest wieloetapowe.

W ramach niniejszego badania panel delficki realizowany był w dwóch etapach:

- W pierwszym etapie za pomocą poczty elektronicznej do ekspertów rozesłany został scenariusz, zawierający pytania otwarte. Eksperti odpowiedzieli na pytania, a następnie odesłali swoje odpowiedzi do Wykonawcy.
- W drugim etapie badania Wykonawca przygotował zestawienie odpowiedzi udzielonych w pierwszym etapie do ekspertów. Zadaniem uczestników badania było odniesienie się do odpowiedzi pozostałych ekspertów.

W badaniu wzięli udział eksperci w obszarze stosowania kar alternatywnych (4 ekspertów nienależących do Zespołu Badawczego).

4.1.6. Panel ekspercki

W ramach panelu eksperckiego eksperci z danej dziedziny spotykają się w celu dyskusji nad określoną problematyką. Przed realizacją badań ekspertom przekazane zostały wyniki zrealizowanych badań odnoszące się do problematyki przemocy w rodzinie, aby mogli oni przygotować się do udziału w badaniu.

W badaniu wzięli udział eksperci w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie (osoby zajmujące się tą problematyką w ramach pracy naukowej).

Wykonawca zaplanował 1 panel ekspercki, w którym zastosowany został celowy dobór respondentów – do badania zostali zaproszeni eksperci posiadający dorobek naukowy oraz doświadczenie zawodowe w zakresie objętym badaniem

4.2. Pytania badawcze

Cel badania został zrealizowany poprzez uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze (kursywą oznaczono dodatkowe pytania badawcze):

- 1) Jaki jest udział sędziów, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania?
- 2) Jakie są przyczyny niestosowania sankcji alternatywnych?
- 3) Jakie są przyczyny uznania sankcji alternatywnych za nieefektywne?
- 4) Jakie są główne zalety kar nieizolacyjnych?
- 5) *Jakie są dotychczasowe doświadczenia sędziów dotyczące stosowania kar alternatywnych?*
- 6) Jaki jest udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie?
- 7) Jakie są postawy, normy i zachowania (reakcje) dotyczące przemocy w rodzinie (z uwzględnieniem różnych form przemocy, tj. fizycznej, psychicznej, seksualnej i ekonomicznej)?
- 8) Jaki jest procent osób, które doznały różnych form przemocy w rodzinie (w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie, w okresie dorosłego życia oraz w dzieciństwie)?
- 9) Kim są sprawcy przemocy w rodzinie (płeć, związek/pokrewieństwo z osobą doznającą przemocy)?
- 10) Jakie są postrzegane przyczyny przemocy?
- 11) *Jakie są profile osób, które akceptują stosowanie przemocy w rodzinie?*
- 12) Jaki jest udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie?
- 13) Jaka jest znajomość przepisów/procedur dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony osób doznających przemocy w rodzinie?
- 14) Jaka jest dostępność informacji dotyczących systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie?

- 15) Jaka jest znajomość instytucji i organizacji udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie?
- 16) Gdzie osoby doznające przemocy w rodzinie szukają pomocy?
- 17) Jak oceniana jest skuteczność pomocy udzielanej przez różne instytucje/organizacje?
- 18) Jakie są przyczyny niezgłaszania przemocy?
- 19) Jakie są przeszkody w dostępie do wsparcia?
- 20) Jak postrzegana jest skuteczność systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez profesjonalistów?
- 21) *Jakie źródła wiedzy na temat wsparcia są wykorzystywane przez osoby doznające przemocy w rodzinie?*

5. Przemoc w rodzinie

5.1. Obszar programowy Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć

W obszarze programowym *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć* celem badania było określenie wartości bazowej dla wskaźników:

- **Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie;**
- **Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie.**

W tym celu przeprowadzone zostało badanie ilościowe (CATI) z dorosłymi mieszkańcami Polski.

W zakres postawionych pytań wszedł szeroki zestaw pytań dotyczących zjawisk przemocowych¹. Podejście wynika z charakteru badanego zjawiska, a mianowicie teoretycznie wysokiego stopnia deklaracyjnego braku akceptacji względem zjawiska przemocy w rodzinie, przy jednoczesnym niedostrzeganiu tego zjawiska w życiu codziennym.

¹ Pełny kwestionariusz wykorzystanej w badaniu ankiety znajduje się w załączniku do niniejszego dokumentu.

Analiza wyników przeprowadzonych ankiet pozwala tym samym na **oszacowanie wartości bazowej** dla ww. wskaźników, zgodnie z następującymi wzorami:

- Wskaźnik *Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie:*

$$\frac{\text{Liczba respondentów, którzy w pytaniach 1, 4, 7 oraz 10 wskazali wyłącznie odpowiedzi "1" lub "2"}}{\text{Łączna liczba respondentów poddanych badaniu}}$$

- Wskaźnik *Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie:*

$$\frac{\text{Suma wskazań dla wariantów "Bardzo wysoko" oraz "Wysoko" w ramach pytania nr 25}}{\text{Łączna liczba odpowiedzi udzielonych w ramach pytania nr 25}}$$

Zgodnie z powyższą metodologią, biorąc pod uwagę wyniki przeprowadzonego badania, **wartości wskaźników wyniosły:**

Tabela 4. Wartości bazowe wskaźników z zakresu obszaru programowego *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć*

Wskaźnik	Wartość bazowa wynikająca z przeprowadzonego badania
Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie	52,02%
Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie	56,56%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101)

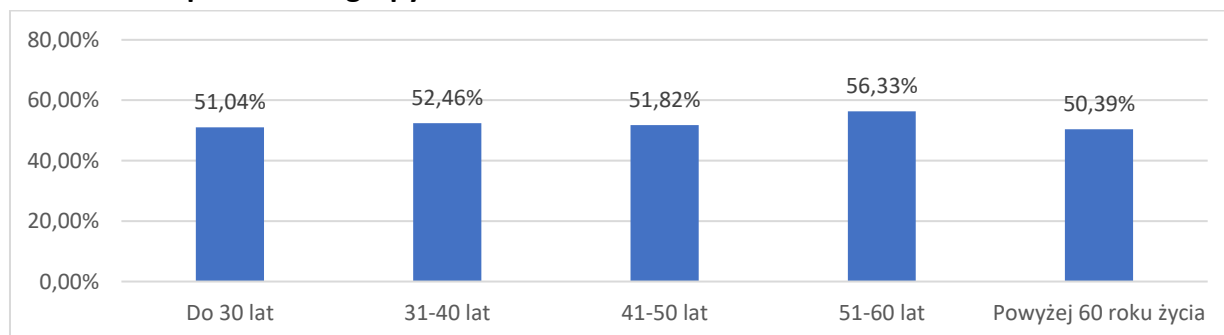
5.1.1. Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie

Wartość bazowa dla wskaźnika **Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie** zdaje się być stosunkowo niska (**52,02%**), biorąc pod uwagę charakter badanego zjawiska (przemoc w rodzinie). Niemniej wynika to z ograniczeń w powszechnym postrzeganiu tego zjawiska, identyfikując je zazwyczaj w aspekcie oczywistych zjawisk przemocowych, np. o charakterze fizycznym. Tymczasem przeprowadzone badanie, które uwzględniało szeroki zakres zachowań przemocowych (na przykładzie codziennych zdarzeń) potwierdziło, jak niska jest świadomość społeczna dotycząca faktycznego zakresu zachowań, które mieszczą się w granicach przemocy. Jednocześnie zaznaczyć należy, że w zakresie ww. wskaźnika uwzględniono wyłącznie wskazania świadczące o **braku akceptacji dla tego typu zachowań** (oceny 1 i 2) – tym samym nie uwzględniając odpowiedzi neutralnych (ocena 3), gdyż obojętna postawa wobec zachowań przemocowych wskazywałaby na pewnego rodzaju akceptację takiego stanu rzeczy.

Warto podkreślić, że nieco wyższy poziom wskaźnika odnotowano wśród kobiet (53,81%), aniżeli wśród mężczyzn (50,37%).

Jednocześnie najwyższa wartość wskaźnika przypadła na grupę wiekową 51-60 lat (aż 56,33%). Najniższa wartość odnotowana została wśród osób w wieku powyżej 60 roku życia (50,39%), przy czym warto zauważyć, że nie różniła się ona znacząco w stosunku do średniej wartości wskaźnika. Wobec tego wnioskować można o braku istotnych korelacji między zjawiskiem nieakceptowania przemocy w rodzinie a grupą wiekową osób badanych.

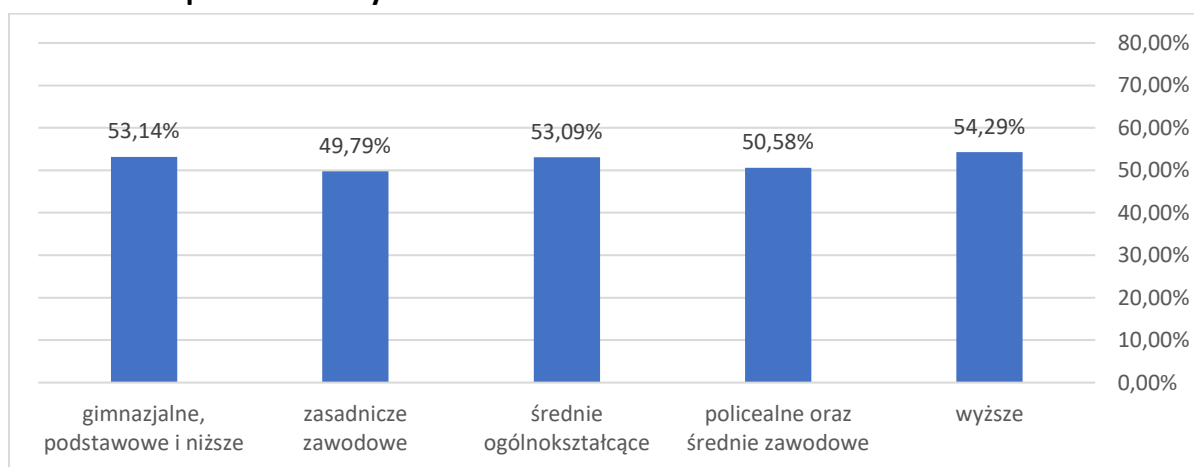
Wykres 1. Wartość wskaźnika Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie w podziale na grupy wiekowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101)

W podziale na **poziom wykształcenia** respondentów najwyższą wartość wskaźnika (54,29%) odnotowano wśród osób z wykształceniem wyższym. Z kolei najniższy poziom udziału w grupie docelowej osób nieakceptujących przemocy w rodzinie przypadł na osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (49,79%).

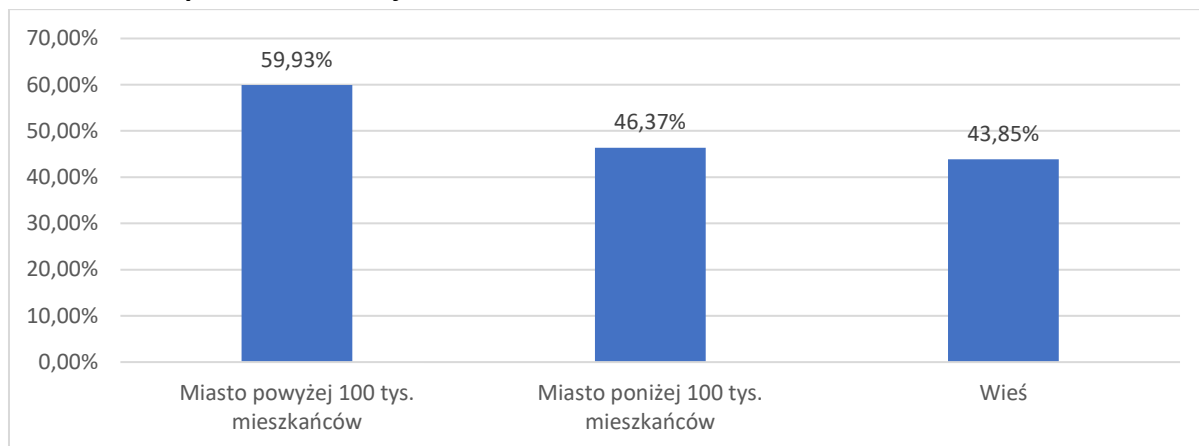
Wykres 2. Wartość wskaźnika Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie w podziale na wykształcenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101)

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania respondentów, najwyższa wartość wskaźnika przypadła na miasta powyżej 100 tys. mieszkańców (niemal 60%). Najniższą wartość wskaźnika odnotowano z kolei wśród mieszkańców wsi (jedynie 43,85%). Można więc wnioskować o korelacji między poziomem braku akceptacji dla zjawiska przemocy domowej a miejscem zamieszkania respondentów.

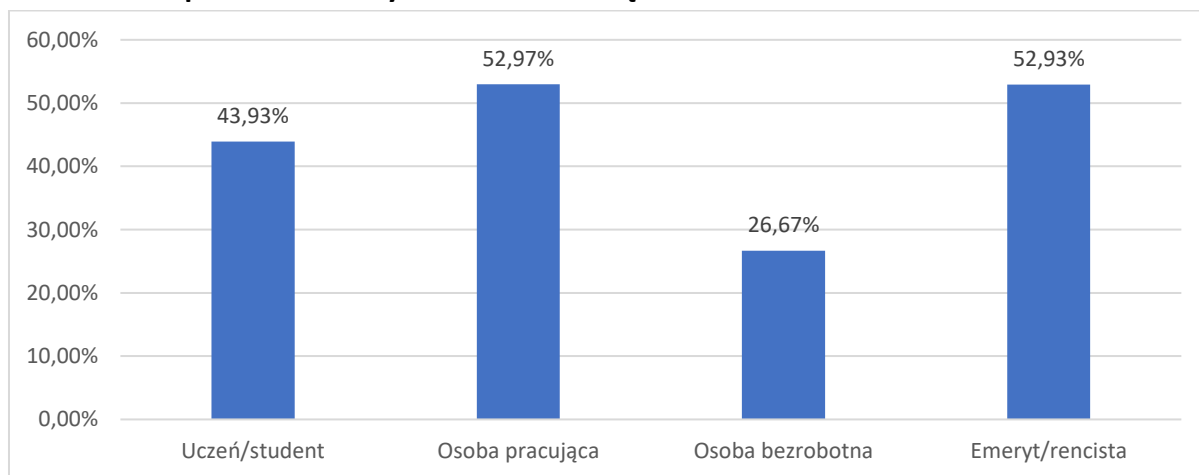
Wykres 3. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie w podziale na miejsce zamieszkania*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101)

W podziale na aktywność zawodową najwyższą wartość wskaźnika odnotowano wśród osób pracujących (niemal 53%). Najniższa wartość z kolei przypadła na osoby bezrobotne (zaledwie 26,67%), wobec czego upatrywać można się bardzo silnej korelacji w tym obszarze.

Wykres 4. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie w podziale na aktywność zawodową*

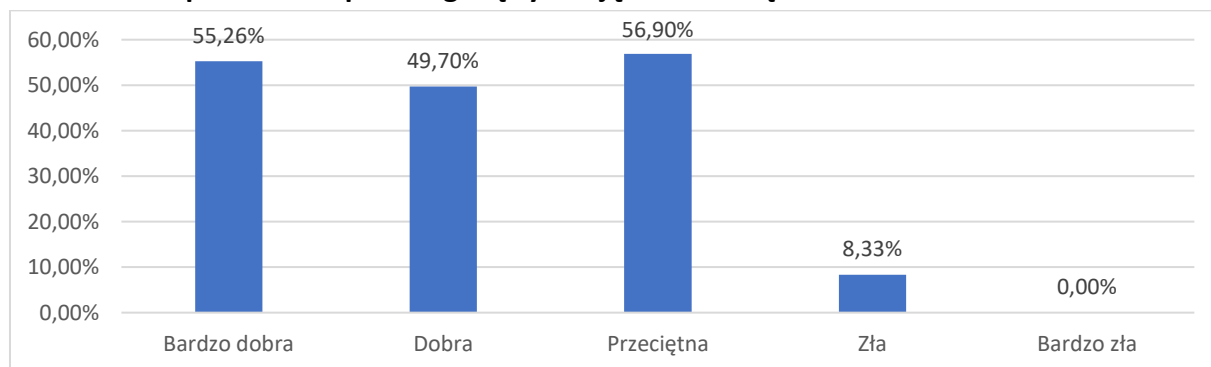

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101)

Biorąc pod uwagę podział na postrzeganą sytuację materialną, najwyższą wartość wskaźnika przypadła na osoby, które oceniły ją przeciętnie wskaźnik na poziomie 56,90%). Wśród osób oceniających swoją sytuację dobrze bądź bardzo dobrze nie odnotowano większych różnic. Z kolei zdecydowanie najniższą wartość przypadła na osoby, które oceniły ją jako złą (zaledwie

8,33%). Można więc wnioskować o bardzo wysokiej akceptacji zjawisk przemocowych wśród osób znajdujących się w (subiektywnie) złej sytuacji materialnej.

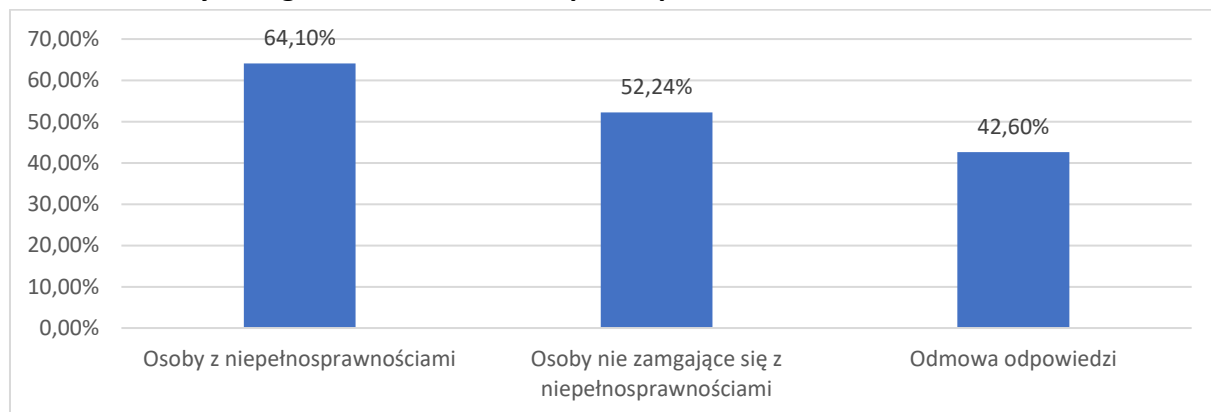
Wykres 5. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie* w podziale na postrzeganą sytuację materialną

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101)

Poziom wskaźnika wśród osób z niepełnosprawnościami (64,10%) w stosunkowo istotnym stopniu różnił się od średniej jego wartości (52,02%).

Wykres 6. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie* z wyszczególnieniem osób z niepełnosprawnościami

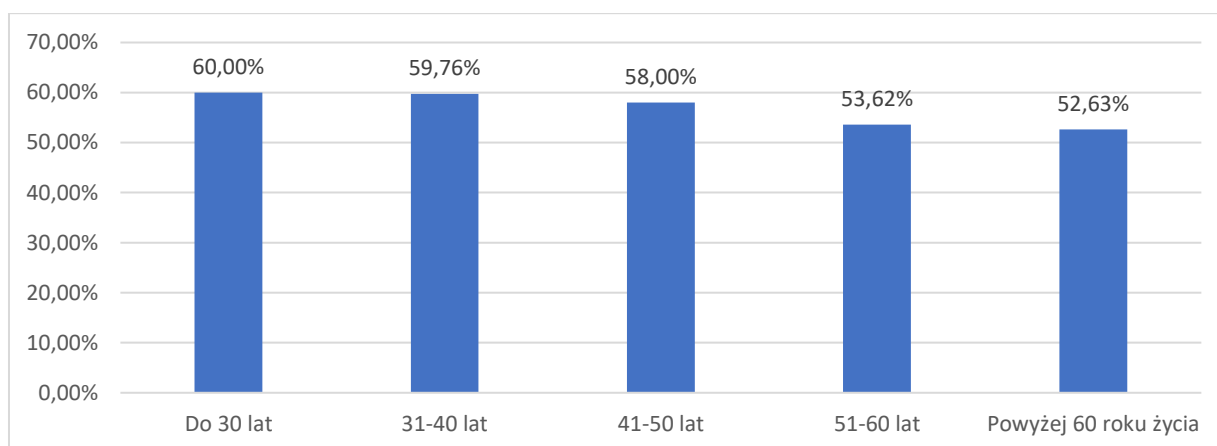
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101)

5.1.2. Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie

W przypadku drugiego z analizowanych wskaźników, tj. *Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w*

rodzinie, wartość bazowa osiągnęła poziom **56,56%**. Warto podkreślić, że nieco wyższy poziom wskaźnika odnotowano wśród kobiet (58,33%), aniżeli wśród mężczyzn (54,94%). Jednocześnie najwyższe wartości wskaźnika przypadły na najmłodsze grupy wiekowe (aż 60% w przypadku osób do 30 lat), systematycznie spadając wraz z rosnącym wiekiem respondentów (najniższa wartość, tj. 52,63% przypadła na osoby powyżej 60 roku życia).

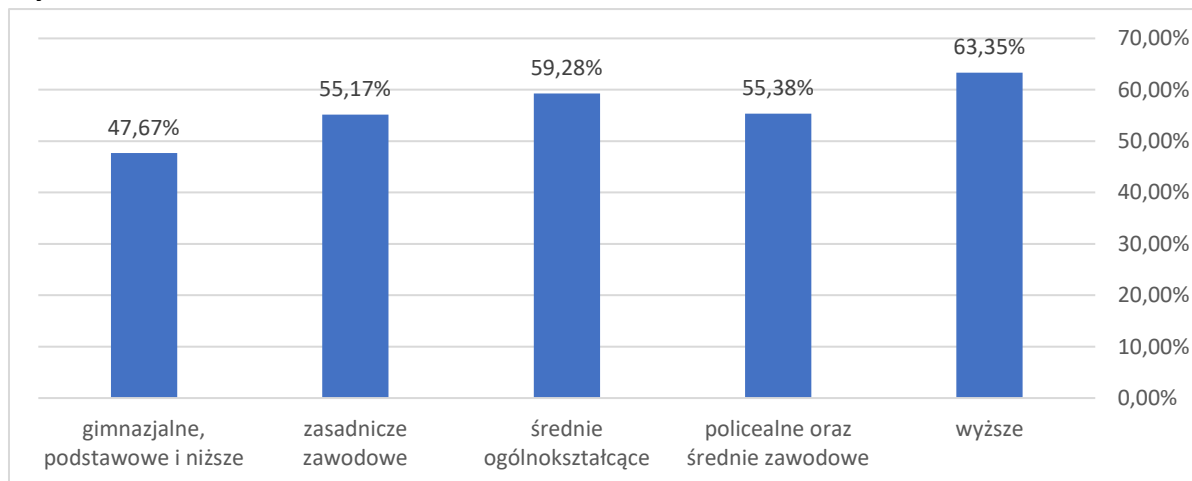
Wykres 7. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie* w podziale na grupy wiekowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101)

Cennych wniosków dostarcza również analiza wskaźnika w podziale na **poziom wykształcenia** respondentów. Zdecydowanie najwyższą wartość wskaźnika (63,35%) odnotowano wśród osób z wykształceniem wyższym. Z kolei najniższy poziom zaufania do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie przypadł na osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym (47,67%).

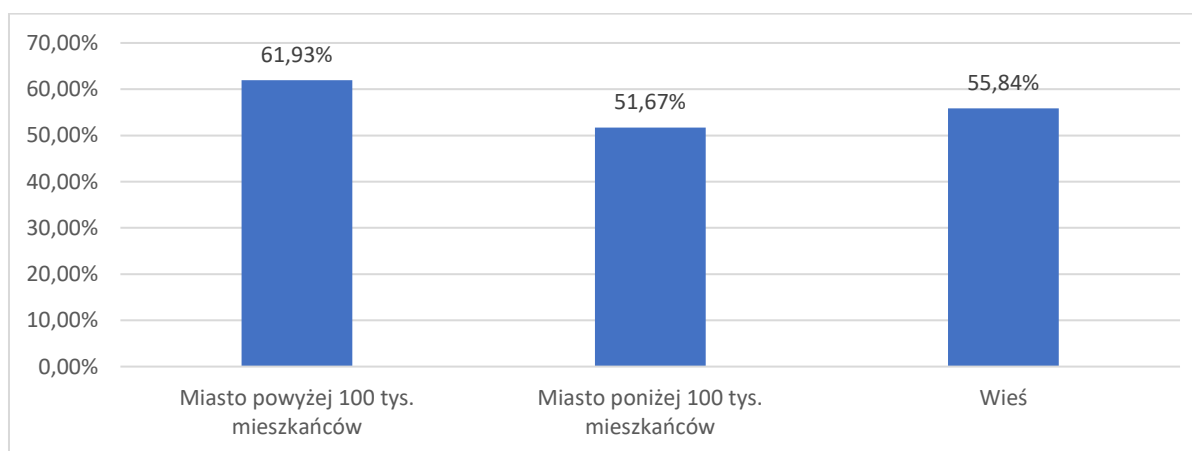
Wykres 8. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie* w podziale na wykształcenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101)

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania respondentów, najwyższa wartość wskaźnika przypadła na miasta powyżej 100 tys. mieszkańców. Co ciekawe, najniższą wartość wskaźnika odnotowano w mniejszych miastach (51,67%), tym samym na mieszkańców wsi przypadła wartość pośrednia, tj. niecałe 56% (najbardziej zbliżona do wartości ogółem dla tego wskaźnika).

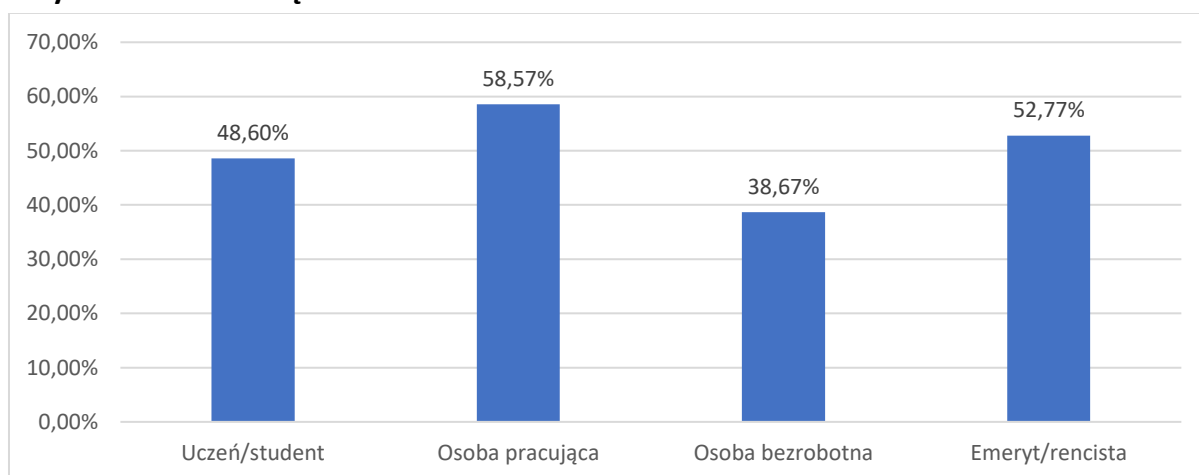
Wykres 9. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie* w podziale na miejsce zamieszkania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101)

W podziale na aktywność zawodową najwyższą wartość wskaźnika odnotowano wśród osób pracujących (58,57%). Najniższa wartość z kolei przypadła na osoby bezrobotne (zaledwie 38,67%).

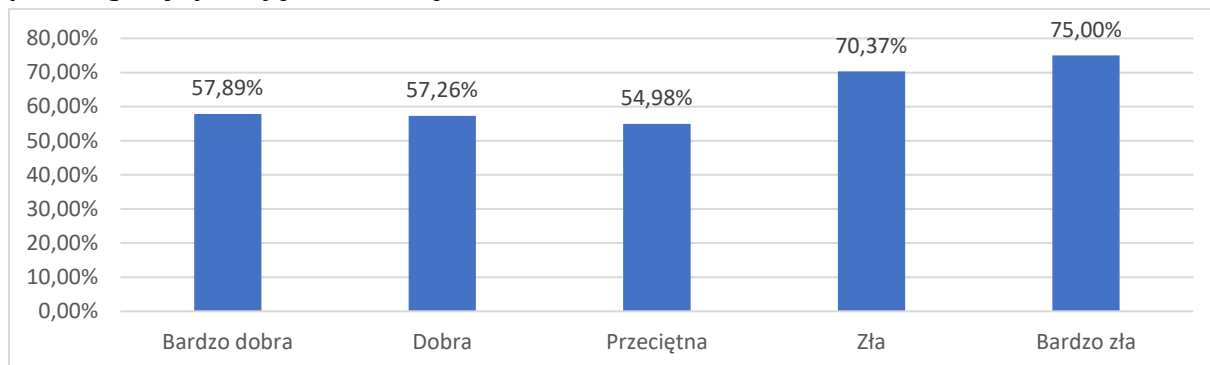
Wykres 10. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie w podziale na aktywność zawodową*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101)

Biorąc pod uwagę podział na postrzeganą sytuację materialną, najwyższą wartość wskaźnika przypadła na osoby, które oceniły ją bardzo źle (wskaźnik na poziomie 75%). Należy jednak te informacje uzupełnić o liczebność respondentów, którzy w ogóle próby badawczej ocenili w ten sposób swoją sytuację materialną. Grupa ta była szczególnie nieliczna (zaledwie 4 osoby), wobec czego już niewielka liczba respondentów mogła znacząco wpłynąć na analizowany wskaźnik. Biorąc więc pod uwagę również liczebności poszczególnych grup nie identyfikuje się istotnych zależności między postrzeganą sytuacją materialną a wartością analizowanego wskaźnika.

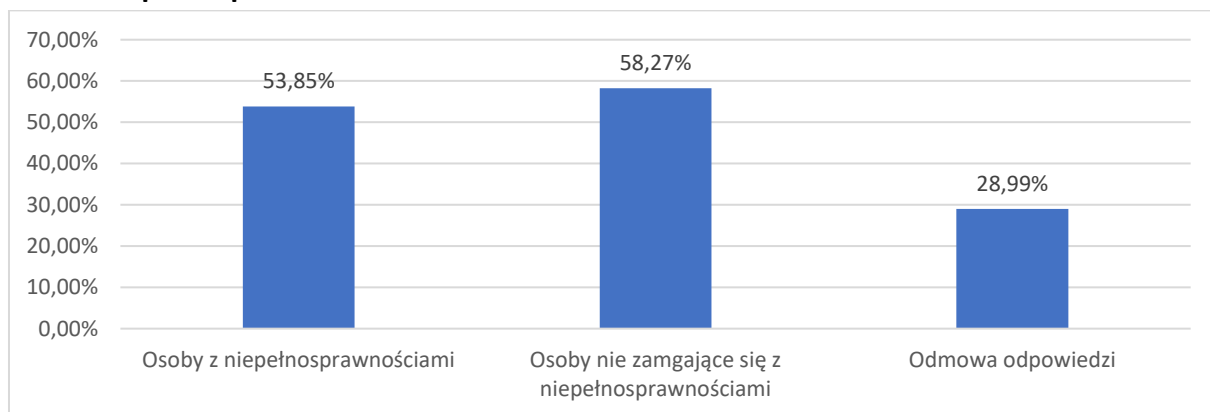
Wykres 11. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie w podziale na postrzeganą sytuację materialną*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101)

Poziom wskaźnika wśród osób z niepełnosprawnościami (53,85%) w stosunkowo niewielkim stopniu różnił się od średniej jego wartości (56,56%).

Wykres 12. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie z wyszczególnieniem osób z niepełnosprawnościami*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101)

5.2. Wyniki badania ankietowego z dorosłymi mieszkańcami

5.2.1. Przemoc ekonomiczna

Zrealizowane badanie z dorosłymi mieszkańcami Polski wykazało, że zdecydowana większość z nich nie zgadza się ze stwierdzeniami, które świadczą o akceptacji zachowań wpisujących się w przemoc o charakterze ekonomicznym.

Tabela 5. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:

Stwierdzenie	Ocena					
	1	2	3	4	5	6
Niepracujący małżonek/partner powinien mieć wydzielane kieszonkowe tak, aby nie „wydawał” całych pieniędzy	43,41%	36,34%	10,93%	6,09%	2,23%	1,00%
Przed wydaniem nawet niewielkich pieniędzy należy uzyskać pozwolenie któregoś z członków rodziny	47,18%	37,47%	11,13%	3,03%	0,77%	0,42%
W przypadku wyraźnej sugestii partnera/partnerki, powinno się zrezygnować z pracy i zająć rodziną	46,76%	32,57%	14,83%	4,42%	1,03%	0,39%
Lepiej jest gdy starsi ludzie oddają swoje pieniądze dzieciom, żeby dokonywały za nich wydatki	56,66%	28,93%	9,42%	3,68%	0,84%	0,48%
Na używanie rzeczy członka rodziny nie jest wymagane pozwolenie	50,98%	30,86%	12,80%	3,74%	1,29%	0,32%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

Z pierwszym stwierdzeniem „**Niepracujący małżonek/partner powinien mieć wydzielane kieszonkowe tak, aby nie „wydawał” całych pieniędzy**” nie zgodziło się łącznie 79,75%

ankietowanych (w tym 43,41% w sposób zdecydowany). Analiza wypowiedzi respondentów wykazała brak wyraźnych różnic w przypadku odpowiedzi udzielanych przez osoby różnych płci (nie podzieliło tej opinii łącznie 79,3% kobiet i 80,16% mężczyzn), ani przy uwzględnieniu wieku ankietowanych (brak zgody ze stwierdzeniem deklarowało od 81,68% badanych w przypadku osób w wieku od 51 do 60 lat do 78,10% badanych powyżej 60 roku życia).

Różnic takich nie można również odnotować przy uwzględnieniu wykształcenia ankietowanych mieszkańców – brak zgody ze wskazaną opinią wahał się od 80,69% w przypadku osób z wykształceniem zawodowym do 78,47% u osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym.

Większe zróżnicowanie widoczne było przy uwzględnieniu województwa zamieszkania respondentów – przy rozpatrywaniu liczby udzielonych ocen „1”, czyli zdecydowanego braku zgody z twierdzeniem. Najwięcej przyznali ich mieszkańcy województw: kujawsko-pomorskiego (98,77%) i pomorskiego (96,70%), z kolei najmniej – mieszkańcy województw: podlaskiego (8,60%), świętokrzyskiego (11,22%), podkarpackiego (13,17%) i zachodniopomorskiego (13,43%). Przy zsumowaniu ocen „1” i „2” różnice były już mniejsze, ale wciąż bardzo wyraźne. Dwa pierwsze ze wskazanych województw udzieliły tych odpowiedzi w 100%, kolejne w odpowiednio: 44,13%, 77,55%, 49,7% i 91,79%.

Z drugim ze wskazanych stwierdzeń **„Przed wydaniem nawet niewielkich pieniędzy należy uzyskać pozwolenie któregoś z członków rodziny”** nie zgodziło się łącznie aż 84,65% ankietowanych (w tym 47,18% w sposób zdecydowany). Podobnie jak we wcześniejszym twierdzeniu, również w tym przypadku nie odnotowano większych różnic w podziale na płeć badanych (zdanie to podzieliło ogółem 83,41% kobiet i 85,78% mężczyzn). Jeszcze mniejsze różnice zauważalne były w odniesieniu do wieku badanych (analogiczne odpowiedzi udzielone zostały przez osoby w wieku 51-60 lat: 87,1% i osoby powyżej 60 roku życia: 83,35%). Z kolei w podziale na wykształcenie najczęściej ocen „1” i „2” padło ze strony osób z wykształceniem wyższym (85,47%), najmniej – z policealnym i średnim zawodowym (83,79%) – różnice te były jednak minimalne (poniżej 2%).

Także w tym przypadku większe zróżnicowanie dostrzegalne było w przypadku regionu zamieszkania ankietowanych. Najwięcej ocen „całkowicie się nie zgadzam” przyznali

mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego (100%) i pomorskiego (96,70%), z kolei najmniej – osoby mieszkające w województwie podkarpackim (6,59%) i podlaskim (7,53%) oraz świętokrzyskim (10,2%) i lubuskim (13,41%).

Trzecie analizowane twierdzenie brzmiało „**W przypadku wyraźnej sugestii partnera/partnerki, powinno się zrezygnować z pracy i zająć rodziną**”. Zdania tego nie podzieliło 79,33% respondentów (z czego 46,76% całkowicie się z nim nie zgodziło).

W przypadku kobiet było to 79,57% ankietowanych, z kolei w przypadku mężczyzn – 79,11%. Brak również widocznych różnic przy uwzględnieniu wieku respondentów oraz ich wykształcenia – oceny „1” i „2” wahały się od:

- 81,46% u osób w wieku 41-50 lat do 76,53% u osób powyżej 60 lat,
- 80,78% osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (w tej grupie najwyższy był też odsetek osób, które wybierały ocenę „1”, tj. 54,40%) do 78,91% wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym.

Podobnie jak w przypadku wcześniejszych stwierdzeń, również ze stwierdzeniem trzecim nie zgodziło się zdecydowanie najwięcej mieszkańców z województwa kujawsko-pomorskiego (88,34%) i pomorskiego (85,16%) oraz najmniej z podkarpackiego (4,79%) i podlaskiego (8,60%), a także – dodatkowo – z małopolskiego (9,43%).

Kolejnym stwierdzeniem, o jakie zapytano ankietowanych było „**Lepiej jest gdy starsi ludzie oddają swoje pieniądze dzieciom, żeby dokonywały za nich wydatki**” – z jego treścią nie zgodziło się łącznie 85,59% badanych, w tym ponad połowa w stopniu zdecydowanym (56,66%). W zbliżony sposób odpowiedzi udzieliły kobiety i mężczyźni (odpowiednio łącznie 84,56% i 86,53%), ale również osoby w poszczególnych grupach wieku (od 86,66% w grupie osób liczących 51-60 lat do 84,25% w grupie osób powyżej 60 lat). Brak także zdecydowanych różnic przy uwzględnieniu wykształcenia badanych – negatywny stosunek do podanego stwierdzenia wyraziło ogółem od 84,30% badanych z wykształceniem policealnym oraz średnim zawodowym do 87,02% w przypadku osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym (nieco większa była różnica przy uwzględnieniu wyłącznie ocen najniższych – „1” przyznało 61,24% osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i 54,86% osób z wykształceniem policealnym oraz średnim zawodowym).

Ponownie większe zróżnicowanie odpowiedzi można było zaobserwować dokonując analizy wypowiedzi ankietowanych w kontekście regionu ich zamieszkania. Mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego i pomorskiego, którzy całkowicie nie zgodzili się z postawioną tezą stanowili kolejno 96,93% oraz 81,32% wszystkich badanych mieszkańców tych województw. Z kolei w przypadku województwa podlaskiego i podkarpackiego, w których odsetek ocen „1” był najniższy, było to odpowiednio 5,38% i 7,78% mieszkańców wskazanych regionów.

Na ostatnie z analizowanych stwierdzeń **„Na używanie rzeczy członka rodziny nie jest wymagane pozwolenie”** negatywnie zareagowało ogółem 81,84% ankietowanych (w tym 50,98% całkowicie nie zgodziło się z tym stwierdzeniem). Ponownie zbliżona część kobiet i mężczyzn przyznała oceny „1” i „2” – kolejno 81,99% i 81,71%. Brak przy tym istotnych różnic w odniesieniu do wieku i wykształcenia badanych, wymienione oceny przyznało ogółem:

- Od 83,64% ankietowanych w wieku 41-50 lat do 80,34% ankietowanych powyżej 60 lat,
- Od 83,72% badanych z wykształceniem średnim ogólnokształcącym do 80,33% badanych z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym (ponownie zauważalna była przede wszystkim różnica w liczbie przyznawanych ocen „całkowicie się nie zgadzam” pomiędzy osobami z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i policealnym lub średnim zawodowym – kolejno 58,31% i 47,86%).

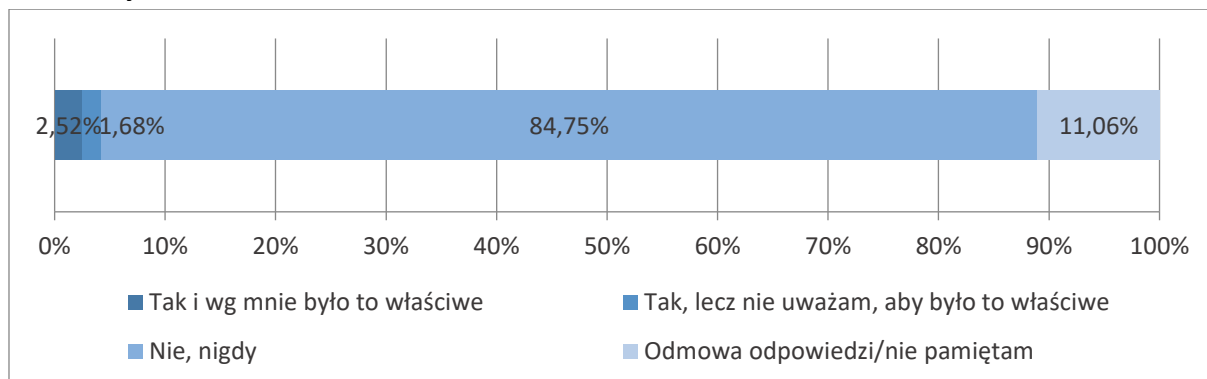
Biorąc pod uwagę województwo zamieszkania badanych z analizowanym stwierdzeniem zdecydowanie nie zgodzili się, podobnie jak wcześniej, przede wszystkim mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego (99,39%) i pomorskiego (95,05%), z kolei w najmniejszym stopniu ocenę taką podzielili ankietowani z podkarpackiego (10,78%), lubuskiego (13,41%) i podlaskiego (16,13%).

Podczas badania ankietowanych poproszono następnie o odpowiedź na pytanie, czy zdarzyło się, żeby członek ich rodziny wydzielał im pieniądze, które mogą zostać wydane.

Zdecydowana większość ankietowanych (84,75%) zadeklarowała, że nigdy nie spotkała ich taka sytuacja. Na pytanie to twierdząco odpowiedziało 4,20% ankietowanych (z czego 2,52%

przyznało, że takie zachowanie uznało za właściwe). W przypadku kobiet było to 3,84% ankietowanych, a w przypadku mężczyzn – 4,51% (akceptację tego zachowania wyraziło 1,75% kobiet i 3,21% mężczyzn). Biorąc pod uwagę wiek respondentów, najwięcej osób, które zadeklarowały, że zdarzyło im się, że miały wydzielane pieniądze przez członka rodziny liczyły do 30 lat (6,24%, z czego 4% uznało, że zachowanie to było właściwe – w tym przypadku mogło to jednak wynikać z faktu, że część respondentów udzielając odpowiedzi miała na myśli pieniądze, które otrzymywała np. od rodziców, zanim zaczęła pracę na własny rachunek). Najmniejszy odsetek respondentów, który potwierdził wystąpienie takiej sytuacji, to osoby liczące od 51 do 60 lat (2,04%, z czego 1,13% oceniła takie zachowanie za właściwe). Biorąc pod uwagę wykształcenie badanych – najrzadziej wystąpienie takich sytuacji potwierdzały osoby z wykształceniem wyższym (2,73%, w tym 1,12% oceniło taką sytuację jako właściwą), zaś najczęściej – osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (9,77%, w tym 3,91% oceniło sytuację tą jako właściwą). Analiza udzielonych odpowiedzi pod kątem miejsca zamieszkania respondentów wykazała, że wśród mieszkańców 4 województw, żaden z ankietowanych nie potwierdził, aby kiedykolwiek spotkała go sytuacja, w której członek rodziny wydelałby mu pieniądze do wydania – były to województwa: lubuskie, łódzkie, opolskie, świętokrzyskie. Jednocześnie w regionach tych zaobserwować można było dość wysoki odsetek odmów odpowiedzi na zadane pytanie (odpowiednio: 18,29%, 8,76%, 25,32% oraz 10,2%). Najwięcej ankietowanych, którzy potwierdzili, że spotkała ich opisana sytuacja zamieszkiwało województwa: warmińsko-mazurskie (16,07%, w tym 12,50% oceniło, że sytuacja ta była akceptowalna) i małopolskie (11,70%, w tym 4,91% akceptowało tę sytuację jako właściwą).

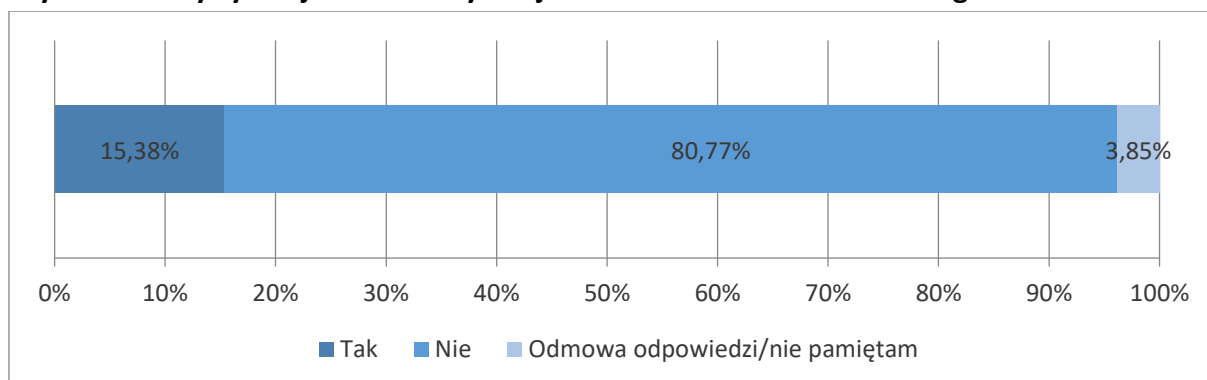
Wykres 13. Czy zdarzyło się, że członek rodziny wydzielał Panu/Pani pieniądze, które mogą zostać wydane?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

15,38% badanych potwierdziło, że sytuacja, w której członek rodziny wydzielał im pieniądze do wydawania wydarzyła się w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Dotyczyło to 14,04% ankietowanych kobiet i 16,44% ankietowanych mężczyzn. W ostatnim roku sytuacja taka dotyczyła częściej osoby powyżej 60 lat (20,93%), najrzadziej osób w wieku od 21 do 40 lat (4,35%). Statystycznie częściej były to osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym (25,00%), rzadziej z zasadniczym zawodowym 10,00%). Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania – były to nieco częściej osoby z województwa lubelskiego (66,67%) oraz śląskiego (62,50%). Sytuacja taka w ostatnim roku nie przydarzyła się (obok wskazanych wcześniej czterech województw – lubuskiego, łódzkiego, opolskiego, świętokrzyskiego) również w kujawsko-pomorskim, małopolskim, podlaskim, pomorskim i zachodniopomorskim.

Wykres 14. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

5.2.2. Przemoc psychiczna

Drugi panel pytań zawierał stwierdzenia powiązane ze stosowaniem przemocy. Wyniki pokazały, że przeważająca część ankietowanych nie zgadzała się ze stwierdzeniami, które mogą świadczyć o akceptacji zachowań wpisujących się w przemoc o charakterze psychicznym.

Tabela 6. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:

Stwierdzenie	Ocena					
	1	2	3	4	5	6
Nie widzę niczego złego w sprawdzaniu telefonu należącego do członka rodziny	48,69%	29,60%	12,22%	4,77%	2,29%	2,42%
Nie widzę niczego złego w podejmowaniu za mnie decyzji przez innego członka rodziny	53,98%	31,86%	9,00%	2,58%	1,10%	1,48%
Przed wyjściem z domu należy bezwzględnie uzyskać pozwolenie któregoś z członków rodziny	58,53%	29,60%	7,06%	2,32%	1,23%	1,26%
W każdej rodzinie zdarzają się krzyki czy wyzwiska	49,98%	26,83%	13,25%	6,22%	2,64%	1,06%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

Pierwsza z kwestii, którą oceniali respondenci dotyczyła **sprawdzania telefonu należącego do członka rodziny**. Aż 78,30% badanych potwierdziło (odpowiedzi „1” i „2”), że działanie takie nie jest dla nich akceptowalne (w tym blisko połowa – 48,69% z nich – zdecydowanie podzieliła to przekonanie). Tego samego zdania było ogółem 77,68% kobiet i 78,86% mężczyzn. Biorąc pod uwagę wiek ankietowanych sprawdzanie telefonu członka rodziny nie było akceptowalne częściej w przypadku osób w wieku od 51 do 60 laty (łącznie 81,90% odpowiedzi), rzadziej w przypadku osób do 30 roku życia (76,00%). Uwzględniając

wykształcenie respondentów – podobne zdanie podzielały raczej osoby z wykształceniem wyższym (80,25%), nieco rzadziej z zasadniczym zawodowym (76,14%).

Brak zgody dla wskazanego zachowania wyraziło również ogółem 99,26% ankietowanych mieszkańców województwa świętokrzyskiego i 95,09% mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego, z kolei najmniejszy odsetek osób, które nie akceptowały tego zachowania można było zauważyć w regionach: podkarpackim (łącznie 22,75%) i podlaskim (łącznie 35,48%).

Drugie analizowane twierdzenie brzmiało „**Nie widzę niczego złego w podejmowaniu za mnie decyzji przez innego członka rodziny**” – z takim zdaniem nie zgodziło się łącznie 85,84% respondentów (w tym 53,98% zdecydowanie się z nim nie zgodziło). Taką samą opinię wyraziło ogółem 85,97% kobiet i 85,72% mężczyzn. Małe różnice widoczne były przede wszystkim w podziale na wiek i wykształcenie badanych. Nieco częściej były to osoby w wieku od 51 do 60 lat (88,46% odpowiedzi „1” i „2”), a rzadziej osoby od 31 do 40 lat (83,70%). Biorąc pod uwagę wykształcenie – najczęściej brak zgody na opisywane zachowanie deklarowały osoby z wykształceniem wyższym (86,71%), najrzadziej z gimnazjalnym, podstawowym lub niższym (84,38%).

Większe zróżnicowanie, ponownie, widoczne było w układzie wojewódzkim. Najwyższy wskaźnik odpowiedzi „całkowicie się nie zgadzam” dotyczył mieszkańców województw: kujawsko-pomorskiego (97,55%) i pomorskiego (95,05%), najniższy – podkarpackiego (2,99%) i podlaskiego (9,68%). Przy zsumowaniu odpowiedzi „1” i „2”, jak to miało miejsce w przypadku wcześniej opisywanych cech respondentów, odsetek mieszkańców deklarujących brak zgody na to, aby inny członek rodziny podejmował za nich decyzję, w przypadku dwóch ostatnich województw wynosił odpowiednio 19,76% oraz 35,48% (wciąż był najniższy spośród wszystkich 16 regionów).

Kolejną kwestią, jaką poruszono w ramach badania był stosunek ankietowanych do stwierdzenia „**Przed wyjściem z domu należy bezwzględnie uzyskać pozwolenie któregoś z członków rodziny**”. Ze zdaniem tym nie zgodziło się ogółem 88,13% badanych, w tym 58,53% w sposób zdecydowany. Podobną opinię zadeklarowało ogółem 88,06% kobiet i 88,20% mężczyzn (kilkuprocentowa różnica widoczna była w przypadku odpowiedzi „1”,

czyli całkowicie się nie zgadzam – u kobiet padła ona w przypadku 61,63% badanych, u mężczyzn – 55,69%). Ze stwierdzeniem tym ogólnie nie zgodziło się także od 89,16% ankietowanych powyżej 60 lat do 86,59% ankietowanych w wieku 31-40 lat. Nieco częściej były to osoby z wykształceniem wyższym (razem 88,94% grupy), a rzadziej osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (86,64%).

Rozpatrując odpowiedzi udzielone przez osoby zamieszkujące w różnych częściach kraju – największy odsetek odpowiedzi „całkowicie nie zgadzam się ze stwierdzeniem” dotyczył województwa kujawsko-pomorskiego (100%) i pomorskiego (96,70%), a najmniejszy – podkarpackiego (3,59%) i podlaskiego (15,05%).

Ze stwierdzeniem czwartym, „**W każdej rodzinie zdarzają się krzyki czy wyzwiska**”, nie zgodziło się ogółem 76,81% badanych (w tym 49,98% w sposób całkowity). Nieco częściej ze zdaniem tym nie zgadzały się kobiety (łącznie 77,53% odpowiedzi, w tym 52,53% zdecydowanie), niż mężczyźni (łącznie 75,90% odpowiedzi, w tym 47,65% zdecydowanie).

Brak wyraźnych różnic przy uwzględnieniu wieku i płci ankietowanych – brak akceptacji dla stwierdzenie podzieliło ogółem od 78,78% osób w wieku 31-40 lat do 75,68% osób do 30 roku życia. W przypadku wykształcenia różnica wynosiła 5,91% (oceny „1” i „2” wybrało od 79,01% osób z wykształceniem wyższym do 73,10% osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym).

Kolejny raz większe zróżnicowanie udzielanych odpowiedzi dotyczyło miejsca zamieszkania respondentów. Najwięcej osób, które całkowicie nie zgodziły się z postawioną tezą zamieszkiwało województwa: pomorskie (85,71%), kujawsko-pomorskie (84,66%) i mazowieckie (81,82%), natomiast najmniej osób podzielających to przekonanie mieszkało w regionach: podkarpackim (5,39%), lubuskim (8,54%) i podlaskim (10,75%).

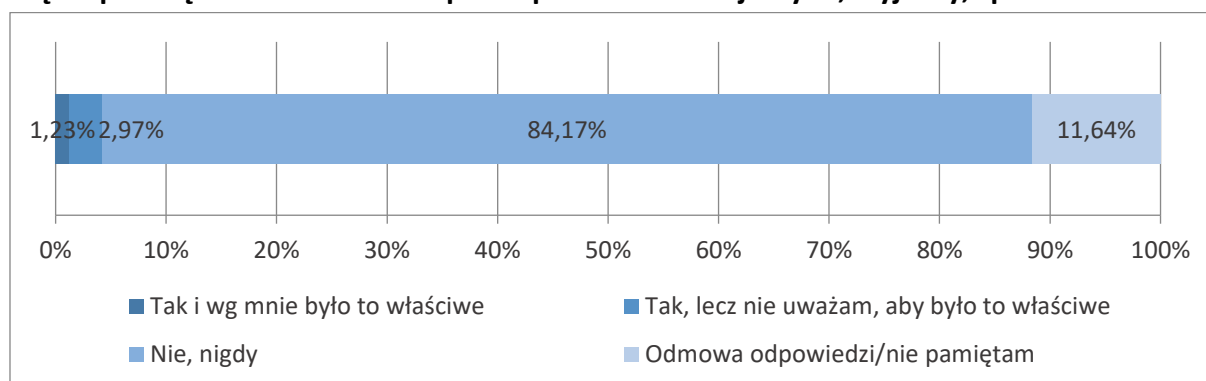
Następna badania kwestia poświęcona była spędzaniu czasu wolnego przez ankietowanych. Tylko 4,19% badanych przyznało, że członek ich rodziny wypominał im zbyt częste poświęcanie sobie czasu wolnego (np. na spotkania ze znajomymi), z czego jedynie 1,23% ankietowanych oceniło, że to zachowanie było według nich właściwe. Doświadczenia takie podzieliło 4,11% badanych kobiet i 4,26% badanych mężczyzn, z czego 0,94% kobiet i 1,48% mężczyzn uznało, że uwaga taka była uzasadniona (właściwa). Relatywnie niewielkie różnice

w udzielanych odpowiedziach zauważyć można w podziale na wiek i wykształcenie ankietowanych. Wypominanie zbyt częstego poświęcania sobie czasu przez członka rodziny dotyczyło od 5,92% badanych do 30 lat do 3,39% badanych w wieku od 51 do 60 lat oraz 6,84% osób z wykształceniem średnim do 3,48% osób z wykształceniem wyższym.

W przypadku wskazanych cech odsetek osób, które deklarowały, że zwrócenie im uwagi co do badanego aspektu było właściwe był bardzo niski i wahał się od 1,12% (do 30 lat) do 1,53% (31-40 lat) w przypadku wieku oraz do 0,65% (średnie ogólnokształcące) do 1,83% (gimnazjalne, podstawowe, niższe) w przypadku wykształcenia.

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania respondentów – sytuacja taka nie dotknęła nigdy mieszkańców z województwa łódzkiego, opolskiego, świętokrzyskiego. Wśród osób, które jej doświadczyły, ale uznały, że było to właściwe, najwięcej zamieszkiwało województwo pomorskie (12,09%).

Wykres 15. Czy zdarzało się, że członek Pana/Pani rodziny wypominał Panu/Pani zbyt częste poświęcanie czasu sobie np. na spotkania ze znajomymi, wyjazdy, sport?

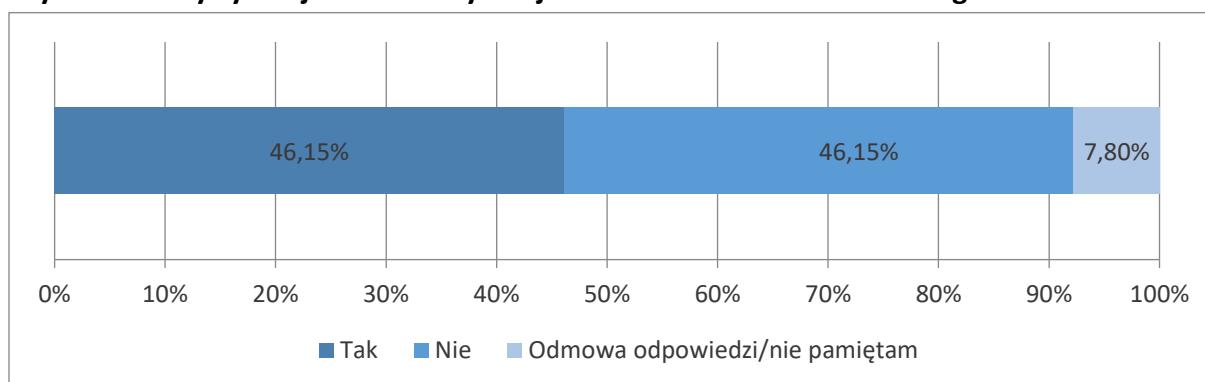

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

Osoby, które zadeklarowały, że członek ich rodziny wypominał im zbyt częste poświęcanie sobie czasu wolnego w blisko połowie przypadków oceniły, że sytuacja taka miała miejsce w ciągu ostatniego roku (46,15%), częściej byli to mężczyźni (49,52%), rzadziej kobiety (42,62%). Uwzględniając wiek badanych – częściej sytuacja ta spotykała osoby w wieku do 30 lat (62,16%), a rzadziej osoby od 31 do 40 lat (28,00%), z kolei biorąc pod uwagę wykształcenie – najwyższy był odsetek osób z wykształceniem średnim (61,90%), najniższy natomiast z policealnym oraz średnim zawodowym (29,03%). W ciągu ostatniego roku,

zgodnie z wypowiedziami badanych, sytuacja tego rodzaju nie spotkała mieszkańców województw: łódzkiego, opolskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego, zachodniopomorskiego. Najczęściej z kolei dotykała ona mieszkańców województwa lubelskiego (83,33%) i mazowieckiego (71,43%).

Wykres 16. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

5.2.3. Przemoc seksualna

Na podstawie ocen stwierdzeń związanych z przemocą seksualną, które dokonane zostały przez ankietowanych mieszkańców Polski można ocenić, że zdecydowana większość z nich nie zgadza się na jej stosowanie.

Tabela 7. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:

Stwierdzenie	Ocena					
	1	2	3	4	5	6
Jeśli w związku jedna ze stron ma większe potrzeby seksualne, druga osoba powinna się na nie godzić nawet jeśli nie ma na to w danej chwili ochoty	81,46%	9,09%	5,68%	2,64%	0,74%	0,39%
Wg mnie w małżeństwach czy związkach partnerskich stosunek	81,88%	10,03%	5,68%	1,68%	0,52%	0,23%

Stwierdzenie	Ocena					
	1	2	3	4	5	6
seksualny nie może zostać uznany za gwałt						
Dopuszczalne jest krytykowanie wyglądu ciała małżonka/małżonki czy partnera/partnerki	82,91%	10,64%	5,10%	1,23%	0,03%	0,10%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

Pierwsze stwierdzenie uwzględnione w ankiecie brzmiało „**Jeśli w związku jedna ze stron ma większe potrzeby seksualne, druga osoba powinna się na nie godzić nawet jeśli nie ma na to w danej chwili ochoty**”. Z jego treścią nie zgodziło się 90,55% badanych, w tym aż 81,46% całkowicie. Bardzo zbliżone wyniki widoczne były w podziale na płeć respondentów – zdanie takie podzieliło 91,17% kobiet (w tym 81,32% zdecydowanie) i 89,99% mężczyzn (w tym 81,58% zdecydowanie). Brak zasadniczych różnic także w kontekście wieku i wykształcenia ankietowanych – brak zgody ze stwierdzeniem zadeklarowało ogółem od 92,76% ankietowanych od 51 do 60 lat oraz 89,45% ankietowanych od 41 do 50 lat, a także od 91,16% badanych z wykształceniem średnim ogólnokształcącym do 89,07% osób z wykształceniem wyższym.

Dużo większe różnice widoczne są w odniesieniu do województwa zamieszkania respondentów. Ocena „1”, tj. „całkowicie nie zgadzam się z tym stwierdzeniem” najczęściej wybierały osoby zamieszkujące regiony: kujawsko-pomorski (100,00%), łódzki (98,97%) oraz pomorski (97,80%), opolski (97,47%) i dolnośląski (97,45%). Średnia dla wszystkich województw w przypadku tej odpowiedzi wyniosła 81,84%, z kolei w przypadku trzech województw – małopolskiego, podlaskiego i podkarpackiego odsetek odpowiedzi „1” był zdecydowanie niższy i było to kolejno: 21,51%, 26,88% i 40,12%.

Kolejnym analizowanym stwierdzeniem było „**Wg mnie w małżeństwach czy związkach partnerskich stosunek seksualny nie może zostać uznany za gwałt**”, z którym nie zgodziło się ogółem 91,91% badanych (w tym 81,88% w stopniu zdecydowanym). Zdanie to podzieliło nieco więcej kobiet (łącznie 93,05%), niż mężczyzn (łącznie 90,85%). Nieznaczące różnice

można zauważyć w podziale na wiek (od 94,57% w przypadku osób od 51 do 60 lat do 90,36% w przypadku osób od 41 do 50 lat) oraz wykształcenie (od 92,83% u osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym do 91,55% u osób z wykształceniem wyższym). Ponownie znaczące różnice można odnotować przy uwzględnieniu województwa zamieszkania ankietowanych – średnia dla odpowiedzi „całkowicie nie zgadzam się z tym twierdzeniem” wyniosła w tym przypadku 80,60%, jednak dla większości województw wahała się ona od 100% w przypadku kujawsko-pomorskiego do 77,55% dla świętokrzyskiego. Trzy regiony odnotowały jednak, ponownie, znacznie niższy wskaźnik tej odpowiedzi – były to województwa: podlaskie (29,03%), małopolskie (33,21%), podkarpackie (34,73%).

Ostatnim zagadnieniem badanym w ramach tego panelu była zgoda ze stwierdzeniem **„Dopuszczalne jest krytykowanie wyglądu ciała małżonka/małżonki czy partnera/partnerki”**. Z taką tezą nie zgodziło się 93,55% ankietowanych (w tym zdecydowanie 82,91%), w przypadku kobiet było to łącznie 93,86%, a u mężczyzn – 93,26%. Bardzo wyrównane były odpowiedzi w podziale na wiek – suma wskazań dla oceny „1” i „2” wynosiła od 94,40% (31-40 lat) do 92,64% (do 30 lat), ale też w podziale na wykształcenie – od 95,44% (średnie ogólnokształcące) do 92,67% (wyższe).

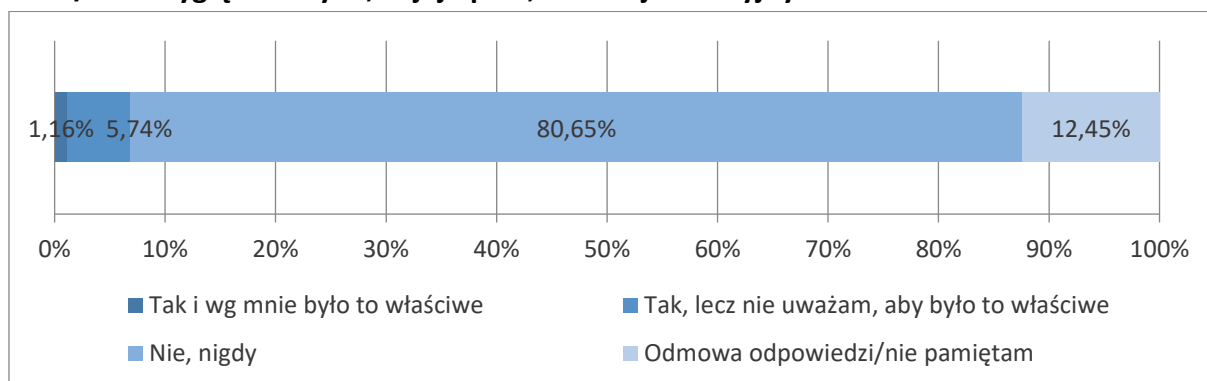
Analogicznie dla dwóch wcześniejszych stwierdzeń, również w tym przypadku rozkład odpowiedzi różnił się zdecydowanie pomiędzy większością województw (całkowity brak zgody ze stwierdzeniem deklarowało od 99,15% w dolnośląskim do 79,59% w świętokrzyskim), a trzema ostatnimi województwami – podlaskim (33,33% wskazań), podkarpackim (33,53% wskazań) i małopolskim (45,28% wskazań).

Ankietowani w zdecydowanej większości stwierdzili, że nie byli porównywani przez swoich partnerów z innymi, ich zdaniem bardziej atrakcyjnymi osobami (80,65%). Takie porównania pod swoim adresem słyszało 6,90% badanych, z czego 1,16% oceniło, że takie komentarze były właściwe. Porównania takie nieco częściej słyszeli mężczyźni (6,90%), niż kobiety (6,43%), byli też oni mniej skłonni do akceptowania tych uwag (jako właściwe oceniło je 1,16% mężczyzn i 1,30% kobiet), chociaż różnice te były minimalne. Przy uwzględnieniu wieku ankietowanych różnica w odpowiedziach wynosiła mniej niż 2% (od 7,47% u osób

w wieku 31-40 lat do 5,43% u osób w wieku 51-60 lat). Jednocześnie bardzo małe różnice dotyczyły akceptacji tego rodzaju komentarzy (od 1,28% u osób do 30 roku życia do 0,91% u osób w wieku 41-50 lat). Biorąc pod uwagę wykształcenie ankietowanych – najczęściej porównywane były osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (7,52%, w tym za właściwe zachowanie takie uznało 0,91% z nich), najrzadziej – osoby z wykształceniem wyższym (5,71%, w tym za właściwe zachowanie takie uznało 0,50% z nich). Największy odsetek osób, które opisywane zachowanie swojego partnera uznały za właściwe, stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (1,79%), przy czym udział tych osób w całej grupie ankietowanych z takim wykształceniem był wciąż bardzo niski.

Uwzględniając województwo zamieszkania badanych – najczęściej porównywani byli mieszkańcy województwa podkarpackiego (26,35%) i podlaskiego (23,66%), a najrzadziej – śląskiego, świętokrzyskiego i zachodniopomorskiego (brak wskazań). Procentowo – najwięcej osób, które oceniły, że porównywanie ich przez partnera z innymi osobami jest właściwe, zamieszkiwało województwa: podkarpackie (4,19% spośród 26,35%), wielkopolskie (4,04% spośród 11,76%) i pomorskie (3,85% spośród 12,09%).

Wykres 17. Czy zdarzyło się, że Pana/Pani mąż/zona/partner/partnerka porównywała Pana/Pani wygląd z innymi, w jej opinii, bardziej atrakcyjnymi osobami?

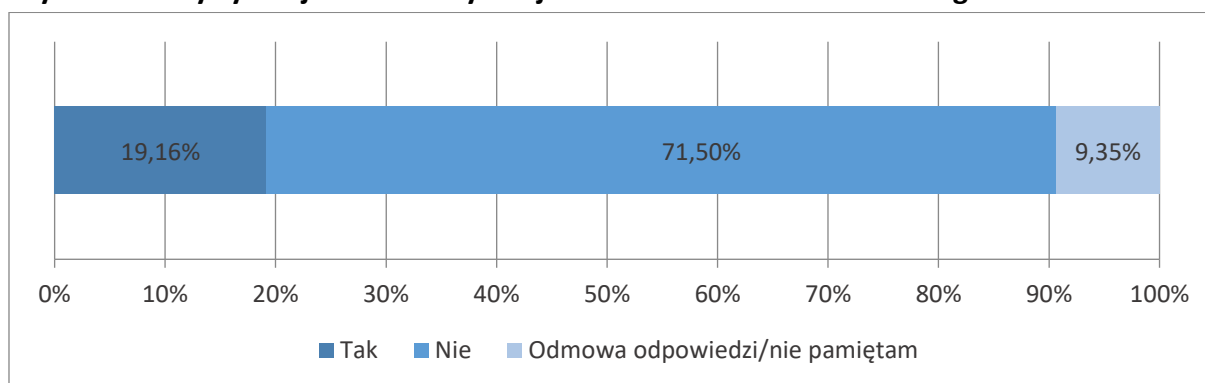
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

Ankietowanych, którzy przyznali, że w ciągu ostatniego roku byli porównywani przez swoich partnerów do innych, bardziej dla nich atrakcyjnymi osobami, poproszono o udzielenie informacji, czy do takich sytuacji dochodziło w ciągu ostatniego roku. Potwierdziło to 19,16% z nich, w tym 15,45% spośród wszystkich badanych kobiet i 23,08% spośród wszystkich

badanych mężczyzn. Wystąpienie takiej sytuacji w ostatnich 12 miesiącach częściej deklarowały osoby w wieku 41-50 lat (22,50%), rzadziej w wieku 31-40 lat (15,91%), a także częściej osoby z wykształceniem średnim (34,62%), a rzadziej z policealnym lub średnim zawodowym (15,52%).

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania ankietowanych – na rok przed udziałem w badaniu najczęściej porównywane były osoby z województwa warmińsko-mazurskiego (55,56%), mazowieckiego (4,44%) i wielkopolskiego (34,38%), a osoby zamieszkujące 8 województw (kujawsko-pomorskie, lubelskie, łódzkie, opolskie, podlaskie, śląskie, świętokrzyskie i zachodniopomorskie) stwierdziły, że w ostatnim roku w ogóle nie doświadczyły takiej sytuacji.

Wykres 18. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

5.2.4. Przemoc fizyczna

Badanie ankietowe zrealizowane z dorosłymi mieszkańcami Polski pozwala na stwierdzenie, że zdecydowana większość z nich nie zgadza się ze stwierdzeniami, które świadczą o akceptacji przemocy fizycznej.

Tabela 8. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:

Stwierdzenie	Ocena					
	1	2	3	4	5	6
Dawanie dziecku klapsa jest w niektórych sytuacjach skuteczną metodą wychowawczą	56,56%	24,06%	13,58%	4,10%	1,42%	0,29%
Akceptowalne jest krępowanie ruchów dziecka, tzn. jego przytrzymanie w sytuacji kiedy mocno się rozłościło	65,17%	22,57%	9,19%	2,00%	0,94%	0,13%
Popchnięcia czy lekkie uderzenia mogą zdarzyć się w każdej rodzinie	72,27%	18,19%	7,64%	1,52%	0,32%	0,06%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

Z pierwszym stwierdzeniem „**Dawanie dziecku klapsa jest w niektórych sytuacjach skuteczną metodą wychowawczą**” nie zgodziło się ogółem 80,62% ankietowanych, z czego 56,56% w stopniu zdecydowanym. Podobne zdanie wyraziła niemal taki sam odsetek kobiet (81,25%) i mężczyzn (80,04%). Częściej były to osoby do 30 roku życia (razem 84,96%), rzadziej natomiast osoby powyżej 60 lat (76,87%). Dość duże zróżnicowane odpowiedzi widoczne jest w przypadku wykształcenia respondentów – ze stwierdzeniem najczęściej nie zgadzały się osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (łącznie 88,60% odpowiedzi), z kolei najrzadziej ankietowani z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym (łącznie 77,89% odpowiedzi).

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania respondentów największy odsetek badanych, którzy całkowicie nie zgadzali się ze wskazanym stwierdzeniem zamieszkiwało województwa: łódzkie (98,97%) oraz opolskie (98,73%), z kolei najmniejszy – świętokrzyskie (14,29%), podlaskie (20,43%), podkarpackie (23,95%) i zachodniopomorskie (24,63%). Średni odsetek ocen „1” dla wszystkich województw wyniósł 56,54%.

Drugie stwierdzenie brzmiało „**Akceptowalne jest krępowanie ruchów dziecka, tzn. jego przytrzymanie w sytuacji kiedy mocno się rozzłościło**”. Z jego treścią nie zgodziło się łącznie 87,75% ankietowanych, z czego 65,17% w stopniu zdecydowanym. Brak jest widocznych różnic w podziale na płeć badanych – zdanie to podzieliło łącznie 87,19% kobiet i 88,26% mężczyzn. Niewielkie były też różnice w przypadku wieku i płci respondentów – ze stwierdzeniem tym nie zgodziło się ogółem:

- Od 89,60% osób do 30 lat do 85,70% osób powyżej 60 lat,
- Od 88,83% osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym do 84,38% z gimnazjalnym, podstawowym i niższym.

W podziale na województwo zamieszkania, podobnie jak przy wcześniejszym stwierdzeniu, widoczne były duże rozbieżności w odpowiedziach badanych. Wszyscy mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego zdecydowanie nie zgodzili się z podanym stwierdzeniem, zbliżony był też odsetek osób z łódzkiego (98,97%), opolskiego (98,73%) i pomorskiego (96,70%), którzy podzielili taką opinię. Znacznie niższy wskaźnik odpowiedzi „całkowicie się nie zgadzam” widoczny był w przypadku województw: podkarpackiego (15,57%) i świętokrzyskiego (16,33%), a także podlaskiego (23,66%) i zachodniopomorskiego (28,36%). Średnia dla tej oceny dla wszystkich regionów wyniosła 62,78%.

Ze stwierdzeniem „**Popchnięcia czy lekkie uderzenia mogą zdarzyć się w każdej rodzinie**” nie zgodziło się łącznie 90,45% ankietowanych (w tym całkowicie 72,27%) oraz 90,90% badanych kobiet i 90,05% badanych mężczyzn. W przypadku tego stwierdzenia nie zaobserwowano różnic w podziale na wiek czy wykształcenie respondentów (oceny „1” lub „2” wskazało od 90,08% ogółu badanych w wieku 51-60 lat do 89,16% w wieku powyżej 60 lat, a także od 91,03% osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym do 89,66% z gimnazjalnym, podstawowym lub niższym).

Ponownie duże rozbieżności zauważalne były w podziale na województwo zamieszkania – w łódzkim i opolskim ocenę „całkowicie się nie zgadzam” przyznało odpowiednio 99,48% i 98,73% respondentów, a w świętokrzyskim i podkarpackim kolejno 16,33% oraz 18,56%. Średnia tej odpowiedzi dla wszystkich regionów wynosiła 67,26%.

Ostatnim stwierdzeniem, które przedstawiono respondentom było: „**Spoliczkowanie przez członka rodziny nie jest wg mnie formą przemocy**”. Z jego brzmieniem nie zgodziło się 92,68% ankietowanych (w tym 78,14% w sposób całkowity) – 93,14% kobiet i 92,68% mężczyzn. Nie odnotowano większych różnic w podziale na wiek i wykształcenie badanych. Oceny „1” i „2”, czyli brak zgody ze stwierdzeniem, podzieliło:

- Od 93,82% badanych w wieku 41-50 lat do 90,95% badanych w wieku powyżej 60 lat,
- Od 93,49% osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym do 92,00% osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

W układzie wojewódzkim najwięcej osób, które całkowicie nie zgadzało się z postawioną tezą zamieszkiwało: kujawsko-pomorskie (100,00%), łódzkie (99,48%), opolskie (98,73%) oraz pomorskie (97,80%), z kolei najmniej: świętokrzyskie (20,41%) i podkarpackie (25,15%). Średnia dla odpowiedzi „1” wyniosła 73,19%.

Aż 38,96% ankietowanych mieszkańców potwierdziło, że w dzieciństwie zdarzyło się, że otrzymało klapsa, z czego 19,64% uznało, że było to właściwe. Klapsy otrzymał zbliżony odsetek kobiet (37,96%) i mężczyzn (39,86%), podobna ich część oceniła też ich otrzymanie jako właściwe (kolejno 18,88% i 20,33% badanych).

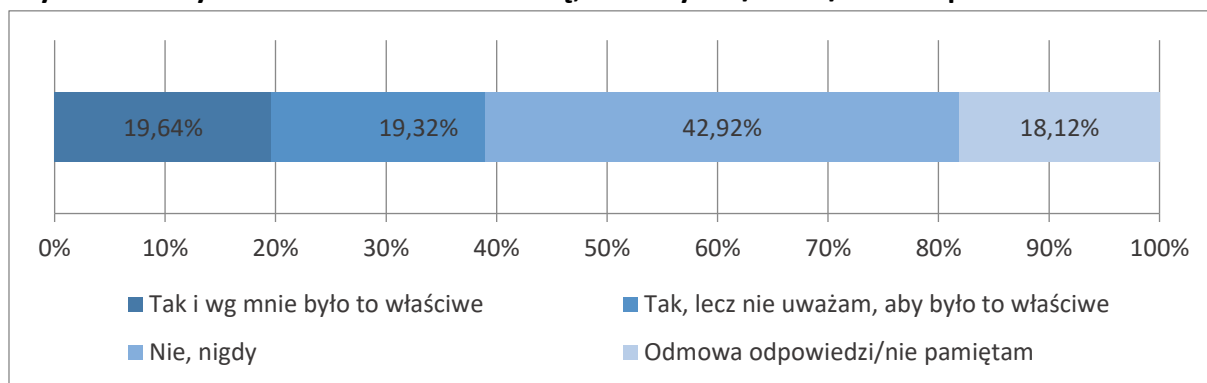
Nieco większe rozbieżności w doświadczeniu tym deklarowały osoby w podziale na wiek – częściej do otrzymywania klapsów przyznawali się respondenci powyżej 60 lat (44,58%), najrzadziej – osoby w wieku od 31 do 40 lat (34,47%). Analogicznie częściej zachowanie takie akceptowały osoby najstarsze, powyżej 60 lat (24,36%), a najrzadziej te od 31 do 40 lat (16,47%). Mniejsze różnice zauważyć można przy uwzględnieniu wykształceniu respondentów – klapsy dostawało od 42,02% badanych z wykształceniem zasadniczym zawodowym do 36,45% osób z wykształceniem policealnym lub średnim zawodowym. Najwięcej osób, które uznały, że otrzymanie przez nich klapsa było właściwe, posiadało wykształcenie gimnazjalne, podstawowe lub niższe (22,92%), a najmniej – wyższe (7,52%). Zdecydowanie największe rozbieżności można zauważyć przy uwzględnieniu województwa zamieszkania ankietowanych. Największy odsetek osób, które przyznały, że otrzymały w dzieciństwie klapsa zamieszkiwało województwo podlaskie (łącznie 73,12%), a także świętokrzyskie (łącznie 59,18%), śląskie (łącznie 57,74%) i warmińsko-mazurskie (łącznie

53,57%). Warto przy tym podkreślić, że odpowiedź „nie, nigdy nie dostałem/am klapsa” udzieliło przy tym jedynie 4,08% mieszkańców województwa świętokrzyskiego i 11,83% podlaskiego. Jednocześnie zauważyć można wysoki wskaźnik odpowiedzi „tak i uważam, że było to właściwe” w przypadku ankietowanych z województw: podlaskiego (59,14%), świętokrzyskiego (39,80%) i śląskiego (38,33%).

Z drugiej strony najmniejszy był udział respondentów, którzy otrzymali w dzieciństwie klapsa wśród mieszkańców województwa łódzkiego – ogółem 9,28% (w tym jedynie 1,03% uznało otrzymanie klapsa za coś właściwego). Niski wskaźnik akceptacji otrzymanych klapsów charakteryzował ponadto mieszkańców: lubuskiego (0,00%), opolskiego (1,27%) i dolnośląskiego (1,70%).

Warto przy tym zauważyć spośród osób, które otrzymały w dzieciństwie klapsa i stwierdziły, że klaps ten był właściwy, średnia dla tej odpowiedzi ze wszystkich województw wynosiła 20,63% i była wyższa niż w przypadku osób, które dostały klapsa, ale oceniły, że klaps ten nie był właściwy (18,07%).

Wykres 19. Czy w dzieciństwie zdarzało się, że otrzymał/a Pan/Pani klapsa?

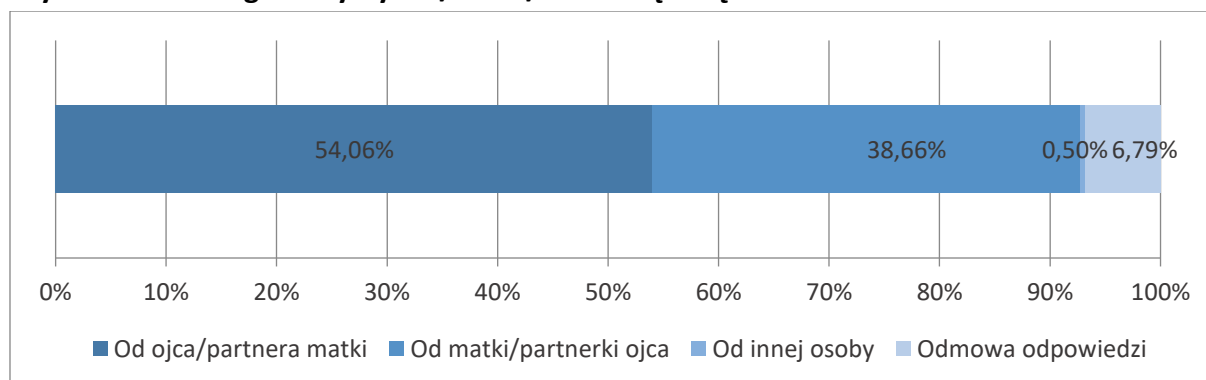
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

Ponad połowa ankietowanych deklarowała, że klapsy dostawała od swojego ojca lub partnera matki (54,06%), na drugim miejscu (z wyraźnie mniejszą liczbą wskazań) wymieniano matkę lub partnerkę ojca (38,66%). Z odpowiedzi respondentów wynika także, że kobiety częściej otrzymywały tego rodzaju karę od matek/partnerek ojca (48,67%) niż od ojców/partnerów matki (43,87%), z kolei tendencja ta była odwrotna w przypadku mężczyzn – od ojców karę taką otrzymało aż 62,95% badanych, od matek natomiast – tylko 29,92%.

Uwzględniając wiek badanych należy podkreślić, że we wszystkich przedziałach wiekowych klapsy częściej dostawano od ojców lub partnerów matki, przy czym zidentyfikowana dysproporcja była największa w przypadku osób w wieku 51-60 lat (klapsy od ojców deklarowało 60,84% badanych, a od matek – 33,73%), a najmniejsza w przypadku osób w wieku 61-40 lat (klapsy od ojców otrzymało 49,75% badanych – od matek – 44,33%). Biorąc pod uwagę wykształcenie badanych – jedyną grupą, w której karę tego rodzaju dostawano częściej od matek, była grupa osób z wykształceniem średnim (46,51% deklarowało, że klapsy dostawało od matek, a 44,19% – od ojców). W pozostałych przypadkach kary te częściej stosował ojciec lub partner matki (największa dysproporcja widoczna była u osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym, gdzie klapsy od ojców otrzymało 61,58% badanych, a od matek – 31,53%).

Analiza odpowiedzi ankietowanych pokazała, że matki częściej dawały klapsy w województwach: lubelskim (73,91%), świętokrzyskim (65,52%), zachodniopomorskim (63,33%), małopolskim (62,86%) i opolskim (50,00%), kolei ojcowie w pozostałych 11 województwach, w tym najczęściej w: podlaskim (72,03%), wielkopolskim (70,97%), mazowieckim (70,56%), kujawsko-pomorskim (70,31%) i pomorskim (69,57%).

Wykres 20. Od kogo otrzymywał/a Pan/Pani taką karę?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

Zdecydowana większość mieszkańców uczestniczących w badaniu zadeklarowała, że w dorosłym życiu nigdy nie zdarzyło im się, aby uderzył ich członek rodziny (82,33%). Do takiej sytuacji przyznało się 1,61% ankietowanych, tj. 50 osób, z czego 19 (0,61%) oceniło, że nie uznaje tego zachowania za przemoc. Należy przy tym podkreślić, że aż 16,06%

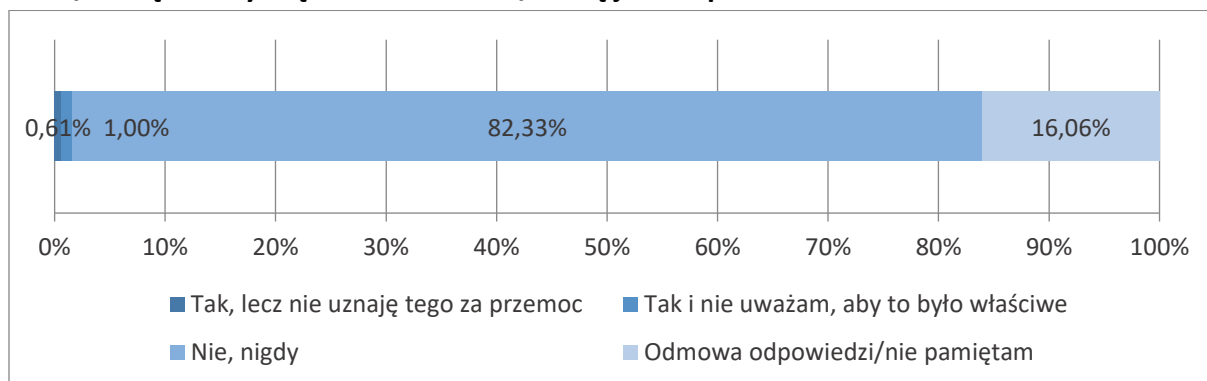
ankietowanych odmówiło odpowiedzi na to pytanie (498 osób). Wartości te były bardzo zbliżone dla kobiet i mężczyzn – do bycia uderzonym (ręką lub przedmiotem) przyznało się 1,69% kobiet i 1,55% mężczyzn, z czego kolejno 0,67% i 0,56% nie uznało tego za przemoc. Do bycia uderzonym w dorosłym życiu przyznało się statystycznie nieco więcej osób w wieku powyżej 60 lat (2,12%, w tym 0,34% uznało, że nie była to przemoc), najmniej natomiast w wieku od 31 do 40 lat (1,02%, z czego 0,51% oceniło, że nie była to przemoc). Uderzonym zostało też 1,82% osób w wieku od 41 do 50 lat, w tym 1,09% uznało, że nie była to przemoc (była to jedyna grupa wieku, w której liczba osób, które uznały, że uderzenie nie było oznaką przemocy była wyższa, niż liczba osób, które zostały uderzone i uznały, że uderzenie było formą przemocy).

W przypadku podziału respondentów z uwagi na ich wykształcenie – uderzonych było najwięcej osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (2,28%, z czego aż 1,30% oceniło, że nie była to przemoc), najmniej z kolei – osób z wykształceniem wyższym (1,12%, w tym 0,37% nie uznało tego za przemoc). Największy odsetek osób, które zostały uderzone i oceniły, że uderzenie to było przemocą – charakteryzował grupę z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym – spośród 2,03%, które zadeklarowały, że były uderzone w dorosłym życiu, za przemoc uznało to 1,83%.

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania respondentów należy wskazać cztery województwa, w których ani jeden respondent nie przyznał, że w dorosłym życiu został uderzony – były to: zachodniopomorskie, śląskie, opolskie i łódzkie. Wskaźnik odmów odpowiedzi w tym regionach wyniósł jednak kolejno: 37,31%, 20,15%, 18,99% i 10,31%. Największy odsetek ankietowanych, którzy przyznali, że zostali uderzeni, mieszkał w województwach: podlaskim (6,45%, z czego aż 4,30% oceniło, że nie była to przemoc), podkarpackim (4,79% – nikt z respondentów nie ocenił tej sytuacji za przemocową) i warmińsko-mazurskim (4,46%, z czego 1,79% uznało to za przemoc). Wskaźnik odmów odpowiedzi w przypadku wskazanych regionów wynosił kolejno: 21,51%, 17,37% i 6,25%. Bardzo wysoki wskaźnik odmów odpowiedzi, przekraczający 30% (poza wcześniej wskazanym zachodniopomorskim) dotyczył również województw: lubuskiego (42,68% – w regionie tym 2,44% osób przyznało

się, do bycia uderzonym), lubelskiego (32,93% – do bycia uderzonym przyznało się 1,20% badanych) i dolnośląskiego (30,64% – 1,28% przyznało, że było uderzonym).

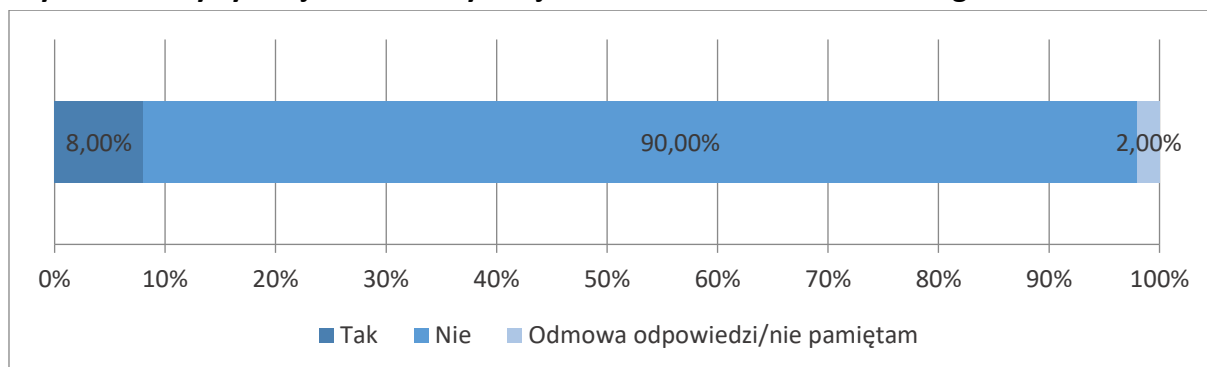
Wykres 21. Czy już w dorosłym życiu zdarzały się sytuacje, w której członek rodziny Pana/Panią uderzył bądź rzucił w Pana/Panią jakimś przedmiotem?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

Spośród 50 osób, które przyznały, że w dorosłym życiu zdarzyło im się, że zostali uderzeni (lub rzucono w nich przedmiotem), tylko 4 zadeklarowały, że sytuacja taka wydarzyła się w ostatnim roku (8,00%), a jedna (2,00%) odmówiła odpowiedzi na to pytanie. Wśród osób, które zostały uderzone w ostatnim roku znajdowały się 3 kobiety i 1 mężczyzna. Osoby te należały do czterech różnych kategorii wieku: do 30 lat, od 31 do 40, od 41 do 50 i powyżej 60 lat, a także do czterech różnych kategorii wykształcenia: wyższego, policealnego lub średniego zawodowego, średniego ogólnokształcącego i zasadniczego zawodowego, podstawowego lub niższego. Zamieszkiwały one województwa: kujawsko-pomorskie, mazowieckie, pomorskie i warmińsko-mazurskie.

Wykres 22. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

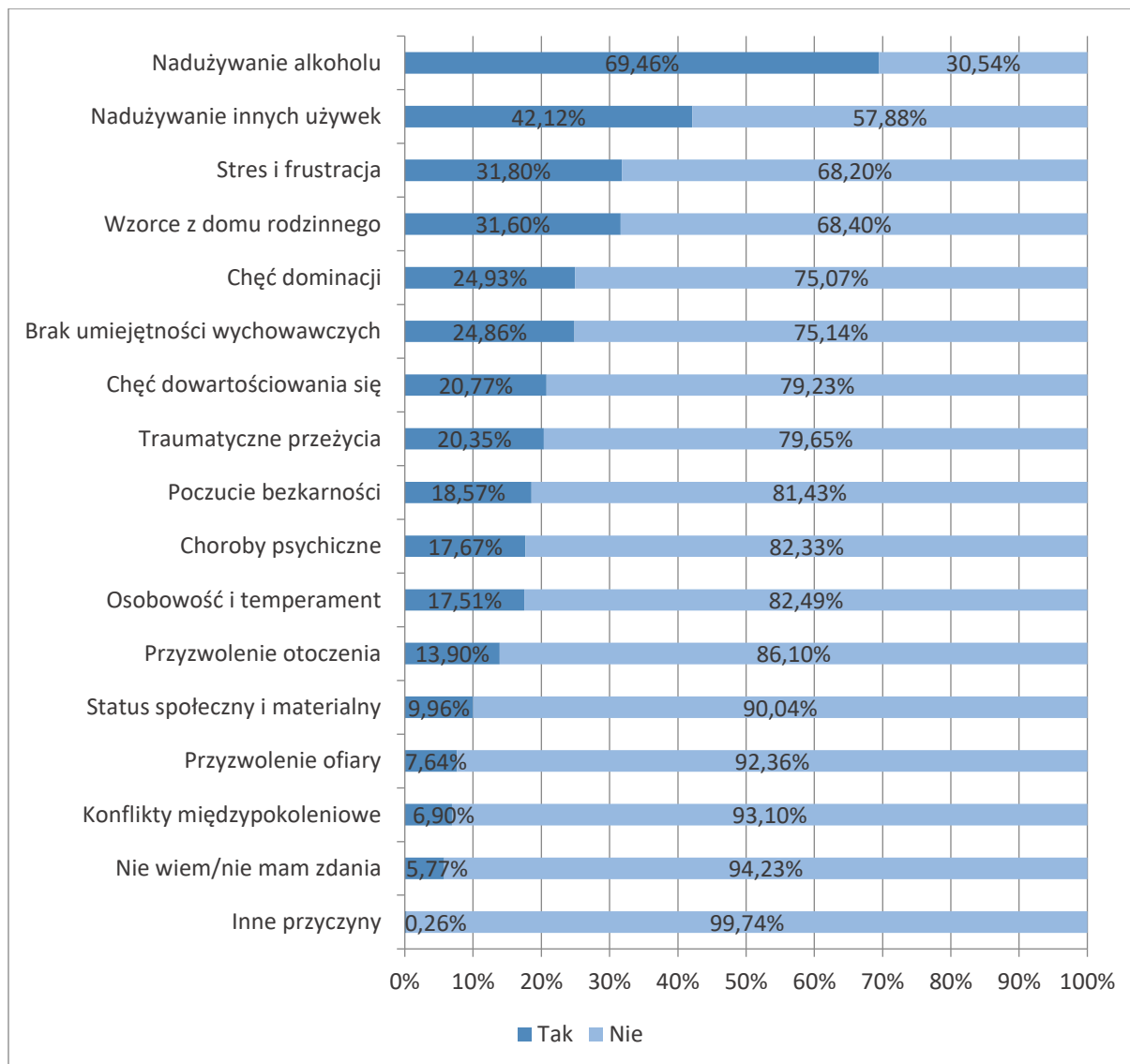
5.2.5. Przyczyny występowania przemocy w rodzinie

Przeprowadzone badanie wykazało, że za główną przyczynę przemocy uznane zostało nadużywanie alkoholu, na które wskazało aż 69,46% ankietowanych. Powód ten najczęściej wybierali respondenci ze wszystkich grup – kobiety (69,59%) i mężczyźni (69,34%), osoby w każdym wieku (od 72,40% odpowiedzi w przypadku osób 51 – 60 lat do 66,59% w przypadku osób powyżej 60 lat) i z każdym wykształceniem (od 76,87% w przypadku osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym do 65,52% w przypadku osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym). Uwzględniając miejsce zamieszkania badanych – najwięcej osób, które wskazały na uzależnienie od alkoholu jako główną przyczynę przemocy w rodzinie, zamieszkiwało województwa: śląskie (95,82%), łódzkie (91,24%), warmińsko-mazurskie (86,61%), opolskie (86,08%) i lubuskie (85,37%). Najniższy odsetek wskazań charakteryzował natomiast: kujawsko-pomorskie (30,67%), wielkopolskie (35,66%) i podkarpackie (44,31%). Średnia dla tej odpowiedzi ze wszystkich województw wynosiła 67,83%.

Drugą najczęściej wskazywaną przyczyną przemocy było nadużywanie innych używek (42,12% odpowiedzi), w tym – 41,40% kobiet i 42,77% mężczyzn; od 53,09% ankietowanych z wykształceniem średnim ogólnokształcącym do 39,35% z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym. Wskazało na nią także od 94,59% ankietowanych z województwa śląskiego do 9,20% z kujawsko-pomorskiego (średnia odpowiedzi dla wszystkich województw w przypadku tej odpowiedzi wynosiła 42,05%).

Na kolejnych miejscach znalazły się – stres i frustracja (31,80%) oraz wzorce z domu rodzinnego (21,60%), chęć dominacji (24,93%) i brak umiejętności wychowawczych, w przypadku przemocy stosowanej wobec dzieci (24,86%). Jako inne przyczyny (0,26% odpowiedzi) wymieniono: sytuację polityczną, brak pieniędzy, zdradę, niskie wykształcenie, COVID-19 oraz nadmierną ingerencję państwa w strukturę rodzinną.

Wykres 23. Jakie są Pana/Pani zdaniem główne przyczyny występowania przemocy w rodzinie?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

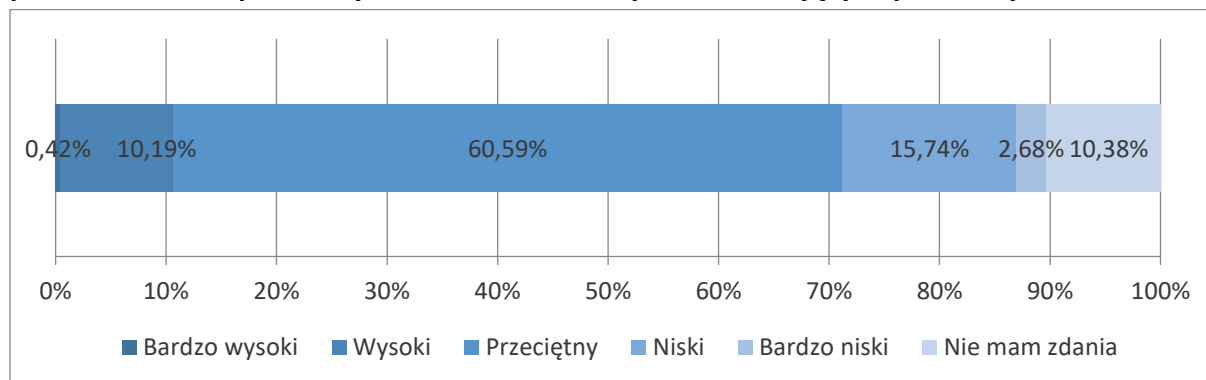
5.2.6. Poziom wiedzy na temat przepisów/procedur dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony osób doznających przemocy w rodzinie

Nieco ponad 1/5 wszystkich ankietowanych mieszkańców (10,61%; 329 osób) oceniło, że posiada dużą lub bardzo dużą wiedzę na temat przepisów/procedur dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony osób doznających przemocy w rodzinie. Jednocześnie nisko lub bardzo nisko swój poziom wiedzy z tego zakresu oceniło 18,41% badanych (571 osób). Wiedzę taką nieco częściej deklarowały kobiety (łącznie 11,87%

odpowiedzi), niż mężczyźni (łącznie 9,46% odpowiedzi). Biorąc pod uwagę przedział wiekowy ankietowanych najwyższy wskaźnik wysokiego poziomu wiedzy w tym zakresie posiadały osoby od 31 do 40 lat (ogółem 12,73%), a najniższy – osoby od 51 do 60 lat (ogółem 8,37%). Jeszcze większe różnice były widoczne w podziale na wykształcenie badanych – wysoką wiedzę z opisywanego zakresu deklarowało od 15,78% osób z wykształceniem wyższym (suma odpowiedzi bardzo wysoki i wysoki) do 5,48% osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym (suma odpowiedzi bardzo wysoki i wysoki).

Analizując odpowiedzi w podziale na województwo zamieszkania respondentów można wskazać, że najwyższy odsetek osób z wysokim poziomem wiedzy w tym zakresie charakteryzował mieszkańców: wielkopolskiego (łącznie 25,74%) oraz warmińsko-mazurskiego (łącznie 24,11%), z kolei najniższy: lubelskiego (łącznie 0,60%) i zachodniopomorskiego (łącznie 1,49%).

Wykres 24. Proszę ocenić swój poziom wiedzy na temat przepisów/procedur dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony osób doznających przemocy w rodzinie.

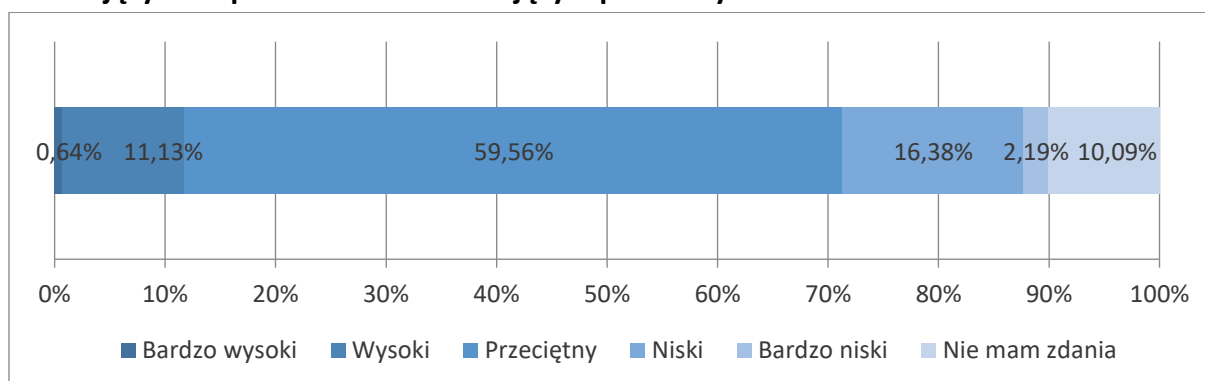
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

5.2.7. Poziom wiedzy na temat instytucji i organizacji udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie

Nieco więcej osób oceniło wysoko lub bardzo wysoko swój poziom wiedzy na temat instytucji i organizacji udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie – łącznie było to 11,77% badanych, czyli 365 osób. Ponownie wśród osób, które wysoko oceniło swoją wiedzę z tego zakresu było więcej kobiet (łącznie 12,95%) niż mężczyzn (łącznie 10,69%), przy czym dysproporcja ta była niższa, niż w przypadku pytania o przepisy

i procedury dotyczące przeciwdziałania przemocy. Najwięcej wskazań dla odpowiedzi „bardzo wysoki” i „wysoki” padło w przypadku osób w wieku 31 – 40 lat (13,75%), najmniej w przypadku osób powyżej 60 lat (9,94%). Jeśli chodzi o wykształcenie respondentów, to wśród osób z najwyższym odsetkiem wysokiego poziomu wiedzy było łącznie 17,76% osób z wykształceniem wyższym, a tylko 6,49% z gimnazjalnym, podstawowym lub niższym. Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania ankietowanych, podobnie jak wcześniej, najwięcej osób deklarujących dużą wiedzę z opisywanego obszaru zamieszkiwało województwa: wielkopolskie (łącznie 25,74%), warmińsko-mazurskie (łącznie 24,11%) oraz podlaskie (łącznie 22,58%), z kolei najmniej: lubelskie (łącznie 0,60%) i zachodniopomorskie (łącznie 1,49%).

Wykres 25. Proszę ocenić swój poziom wiedzy na temat instytucji i organizacji udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

5.2.8. Źródła wiedzy na temat wsparcia dla osób borykających się ze zjawiskiem przemocy

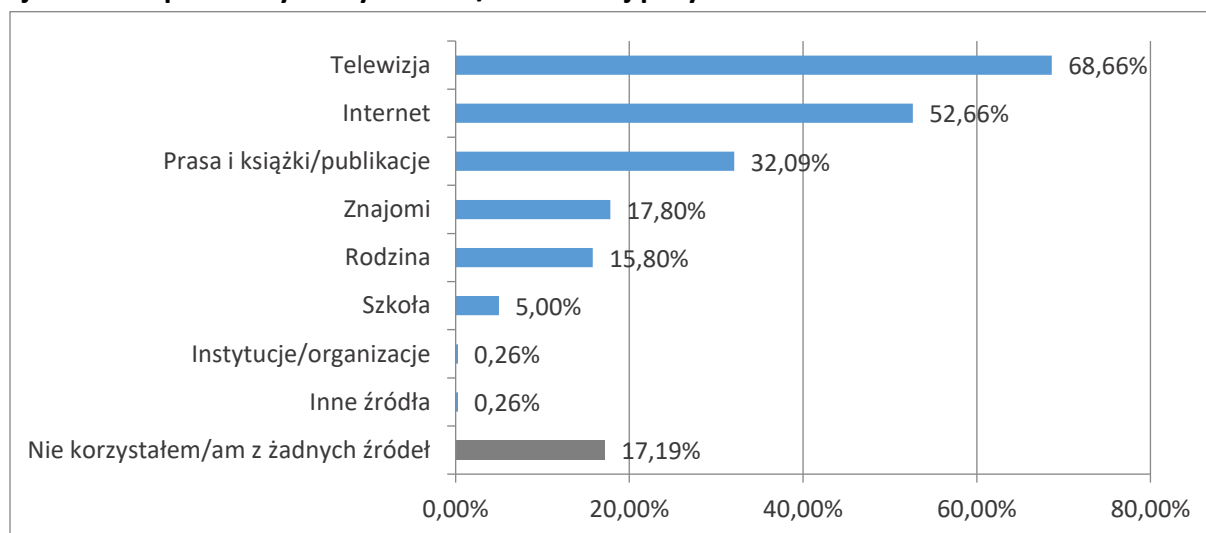
Wśród źródeł wiedzy na temat wsparcia dla osób borykających się ze zjawiskiem przemocy, z których korzystali ankietowani najczęściej wymieniano telewizję (68,66%) i Internet (52,66%). Odpowiedzi te zaznaczyło kolejno 67,90% i 55,63% kobiet oraz 69,34% i 49,94% mężczyzn. Na telewizję, jako najczęściej wybieraną odpowiedź wskazało też od 74,21% osób w wieku 51 – 60 lat do 65,60% osób do 30 roku życia, z kolei na Internet wskazało od 70,40% osób do 30 roku życia do 28,60% osób powyżej 60 lat. Biorąc pod uwagę wykształcenie badanych, telewizję częściej wybierały osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym (69,98%), a rzadziej ze średnim ogólnokształcącym (66,45%). Internet z kolei

częściej wskazywali ankietowani z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (67,75%), a rzadziej z gimnazjalnym, podstawowym i niższym (36,11%).

Rozpatrując uzyskane wyniki pod kątem regionu zamieszkania respondentów, telewizję jako główne źródło wiedzy częściej wskazywały osoby mieszkające w województwach: łódzkim (97,42%), opolskim (94,94%), mazowieckim (93,35%), lubelskim (92,81%), śląskim (92,38%), zachodniopomorskim (90,30%), natomiast Internet częściej wybierały osoby z: lubuskiego (87,80%) i warmińsko-mazurskiego (82,14%), a rzadziej z małopolskiego (9,81%).

Wśród innych źródeł wiedzy (0,26% wskazań) ankietowani wymienili: radio, wykonywaną pracę, bilbordy.

Wykres 26. Z jakich źródeł wiedzy na temat wsparcia dla osób borykających się ze zjawiskiem przemocy korzystał Pan/Pani do tej pory?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101), pytanie wielokrotnego wyboru.

5.2.9. Telefon zaufania dla osób doznających przemocy

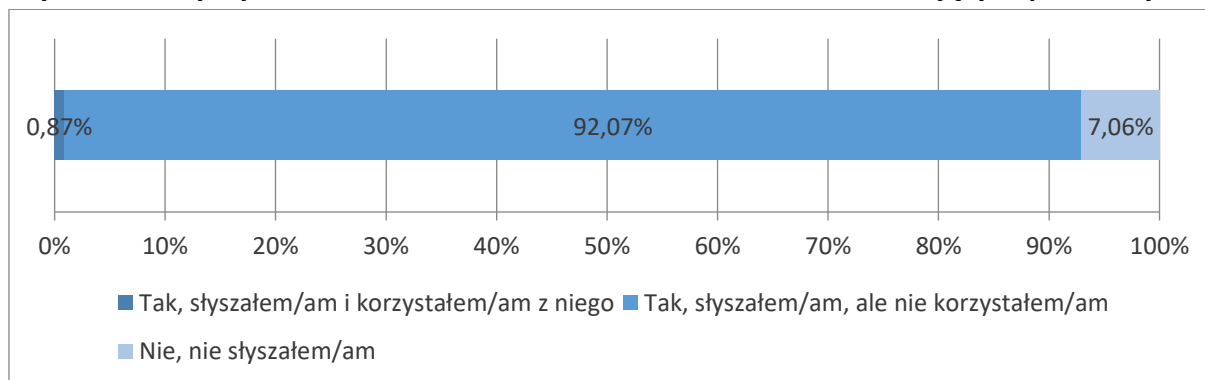
Zdecydowana większość ankietowanych słyszała o telefonie zaufania dla osób doznających przemocy (92,94%; 2 882 osoby, z czego 0,87%; 27 osób skorzystało z telefonu), nie słyszało o niej jedynie 7,06% badanych (219 osób). Wśród badanych, którzy posiadali wiedzę na ten temat było 94,27% kobiet (skorzystało z telefonu 1,15% z nich) oraz 91,72% mężczyzn (skorzystało z niego 0,62% z nich). Łącznie najwięcej osób posiadających wiedzę na temat telefonu zaufania miało od 41 do 50 lat (łącznie 94,73% odpowiedzi, z czego 0,36%

korzystało z telefonu), najmniej z kolei liczyło więcej niż 60 lat (90,61%, skorzystało z niego 0,78%). Najlichnieszy odsetek osób korzystających z telefonu zaufania znajdował się wśród ankietowanych do 30 roku życia (2,08% spośród 94,08% osób posiadających wiedzę na jego temat w tej grupie wiekowej).

Biorąc pod uwagę wykształcenie badanych największą wiedzą w omawianym zakresie odznaczały się osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (ogółem 95,44% odpowiedzi, w tym 2,28% to osoby, które z niego skorzystały), najmniejszą z kolei – osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym (łącznie 89,05% odpowiedzi, w tym 0,20% osób, które skorzystały z telefonu).

Analizując odpowiedzi w podziale na miejsce zamieszkania respondentów można zauważyć, że w przypadku trzech województw wszyscy ankietowani zadeklarowali swoją wiedzę na temat telefonu zaufania dla osób doznających przemocy – byli to mieszkańcy: lubuskiego, łódzkiego, opolskiego. Średnia odpowiedzi dla znajomości telefonu w przypadku zmiennej „województwo zamieszkania” wynosiła 93,57%. Regionami z najniższym poziomem wiedzy mieszkańców w opisywanym zakresie były: kujawsko-pomorskie (69,33%) i pomorskie (79,19%). Wśród osób, które zadeklarowały, że korzystały z telefonu zamieszkania znajdowało się najwięcej mieszkańców: warmińsko-mazurskiego (2,68%), dolnośląskiego (2,55%) i wielkopolskiego (2,21%).

Wykres 27. Czy słyszał/a Pan/Pani o telefonie zaufania dla osób doznających przemocy?

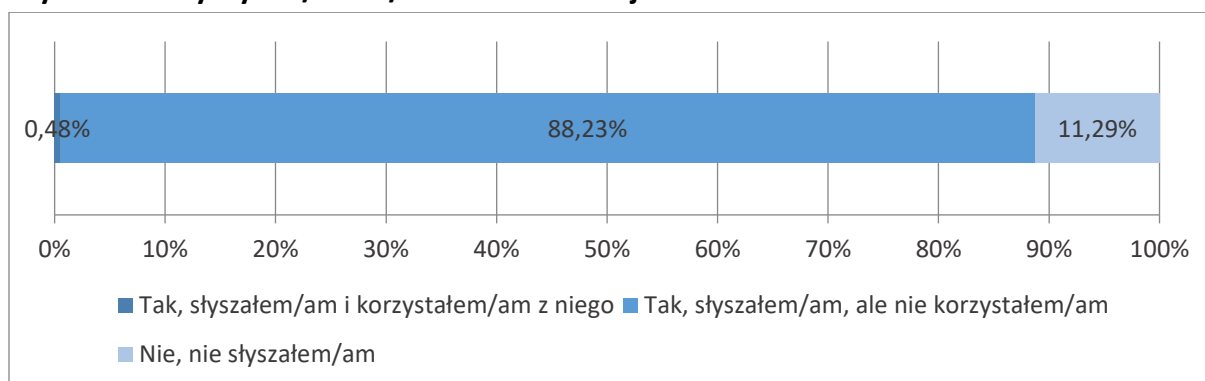
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

5.2.10. Funkcjonowanie Niebieskiej Linii

Ankietowanych mieszkańców zapytano także o znajomość Niebieskiej Linii, którą potwierdziło ogółem 88,71% badanych (2 751 osób), a skorzystało 0,48% z nich (15 osób). Wyższym poziomem w tym zakresie odznaczały się kobiety (90,96%, w tym 0,47% to osoby, które z niej skorzystały), niż mężczyźni (88,71%, w tym 0,48% to osoby, które z niej skorzystały). Rozpatrując odpowiedzi ankietowanych w podziale na wiek – największy odsetek badanych posiadających wiedzę na temat Niebieskiej Linii miało od 41 do 50 lat (łącznie 91,82%), a najmniejszy – powyżej 60 lat (łącznie 83,69%). Skorzystało z niej z kolei najwięcej osób w wieku do 30 lat (1,12%), a najmniej w wieku 31 – 40 lat (0,17%). Biorąc pod uwagę wykształcenie respondentów, największą wiedzę posiadały w tym temacie osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (93,16%), natomiast najmniejszą – osoby z gimnazjalnym, podstawowym i niższym (81,74%). Osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym stanowiły też najliczniejszą grupę wieku, która korzystała z Niebieskiej Linii (0,98% odpowiedzi), a osoby z najniższym wykształceniem, były grupą najrzadziej z niej korzystającą (0,20%).

W podziale na województwo zamieszkania największy odsetek osób mających wiedzę dotyczącą Niebieskiej Linii zamieszkiwało regiony: lubelskie, łódzkie, opolskie (100,00% odpowiedzi), najmniejszy: podkarpackie (68,86%), wielkopolskie (72,43%) i pomorskie (75,82%). Jeśli chodzi o częstotliwość padania odpowiedzi „tak, słyszałem/am i skorzystałem/am z Niebieskiej Linii”, najczęściej udzielali ją mieszkańcy województwa wielkopolskiego (2,21%), a w przypadku – dolnośląskiego, lubelskiego, lubuskiego, mazowieckiego, opolskiego, podlaskiego, pomorskiego, świętokrzyskiego i zachodniopomorskiego wskaźnik odpowiedzi wyniósł 0,00%.

Wykres 28. Czy słyssał/a Pan/Pani o Niebieskiej Linii?

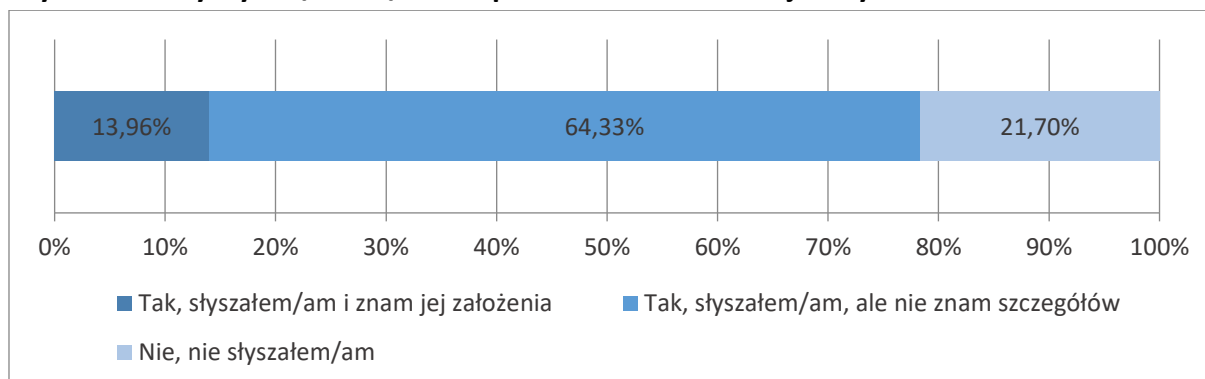
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

Zdecydowana większość ankietowanych mieszkańców słyssała o procedurze Niebieskiej karty (łącznie 78,30%), jednak jej założenia znało 13,96% badanych. Wyniki te były zbliżone dla kobiet (79,37, w tym 13,82% znających założenia) i mężczyzn (77,32%, w tym 14,09% znających założenia). Brak też wyraźnych różnic jeśli chodzi o wiek badanych – znajomość Niebieskiej karty zadeklarowało od 81,32% ankietowanych w wieku 31-40 lat do 75,20% powyżej 60 lat. Znajomość założeń Niebieskiej karty potwierdziło z kolei od 16,47% w przypadku ankietowanych od 31 do 40 lat do 12,40% w przypadku osób najstarszych (powyżej 60 roku życia).

Większe zróżnicowanie zaobserwowano przy uwzględnieniu wykształcenia badanych. Największą znajomość Niebieskiej karty ogółem deklarowały osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (83,71%), najmniejszą z gimnazjalnym, podstawowym lub niższym (72,62%). Z kolei największy odsetek ankietowanych znających założenia Karty widoczny był wśród osób z wykształceniem wyższym (15,90%), a najniższy – ze średnim ogólnokształcącym (11,07%).

O Niebieskiej karcie słysseli wszyscy ankietowani z województw: lubelskiego i opolskiego, jak również prawie wszyscy ze świętokrzyskiego (98,98%) i łódzkiego (99,48%). Najmniejszą znajomością wyróżniali się mieszkańcy mazowieckiego (49,22%). Znajomość założeń Niebieskiej karty potwierdzali najczęściej ankietowani z województwa opolskiego (62,03%), a najrzadziej ze świętokrzyskiego i zachodniopomorskiego (0,00%).

Wykres 29. Czy słyszał/a Pan/Pani o procedurze Niebieskiej karty?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

5.2.11. Ustawa antyprzemocowa

Większość ankietowanych mieszkańców zadeklarowała, że słyszała o nowej ustawie antyprzemocowej, jednak tylko 8,26% z nich przyznało, że zna główne założenia tej ustawy.

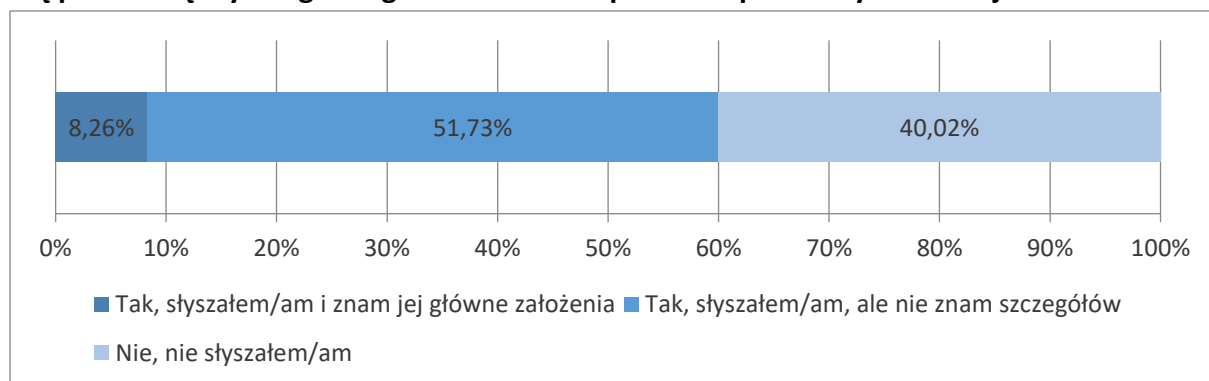
Wiedzę z tego zakresu nieco częściej deklarowały kobiety (61,23%, w tym 8,36% znało główne założenia), rzadziej mężczyźni (58,84%, z czego 8,16% deklaroowało znajomość jej głównych założeń). Rozpatrując wyniki w podziale na wiek respondentów, najwięcej osób posiadających wiedzę z opisywanego zakresu miało od 51 do 60 lat (ogółem 65,61%), a najmniej – liczyło powyżej 60 lat (łącznie 55,08%). Największy udział osób, które znały główne założenia ustawy w ogóle badanych w danej grupie wiekowej stanowiły osoby w wieku od 31 do 40 lat (9,51%), najmniej – osoby powyżej 60 roku życia (7,49%).

Biorąc pod uwagę wykształcenie – najwyższy wskaźnik znajomości ustawy antyprzemocowej widoczny był wśród osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (ogółem 66,45%), a najniższy wśród respondentów z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym (ogółem 52,54%). Największy odsetek osób, które posiadały wiedzę na temat głównych założeń ustawy można zaobserwować wśród osób z wykształceniem wyższym (10,81%), z kolei najniższy, wśród wspomnianych osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (4,56%).

Rozpatrując odpowiedzi badanych pod kątem miejsca ich zamieszkania można zauważyć, że najwięcej osób posiadających wiedzę na temat ustawy antyprzemocowej (suma odpowiedzi 1 i 2) zamieszkiwała województwa: lubelskie (98,20%), zachodniopomorskie (97,01%) i łódzkie (95,36%), natomiast najmniej – kujawsko pomorskie (9,20%). Z kolei biorąc pod

uwagę wskaźnik znajomości głównych założeń przedmiotowej ustawy, najwyższy odsetek respondentów, którzy deklarowali ich znajomość zamieszkiwał: łódzkie (36,60%) i opolskie (27,85%), a najniższy: mazowieckie i świętokrzyskie (0,00%).

Wykres 30. Czy słyssał/a Pan/Pani o nowej ustawie antyprzemocowej, w tym związanej z nią procedurą szybkiego reagowania wobec sprawców przemocy domowej?

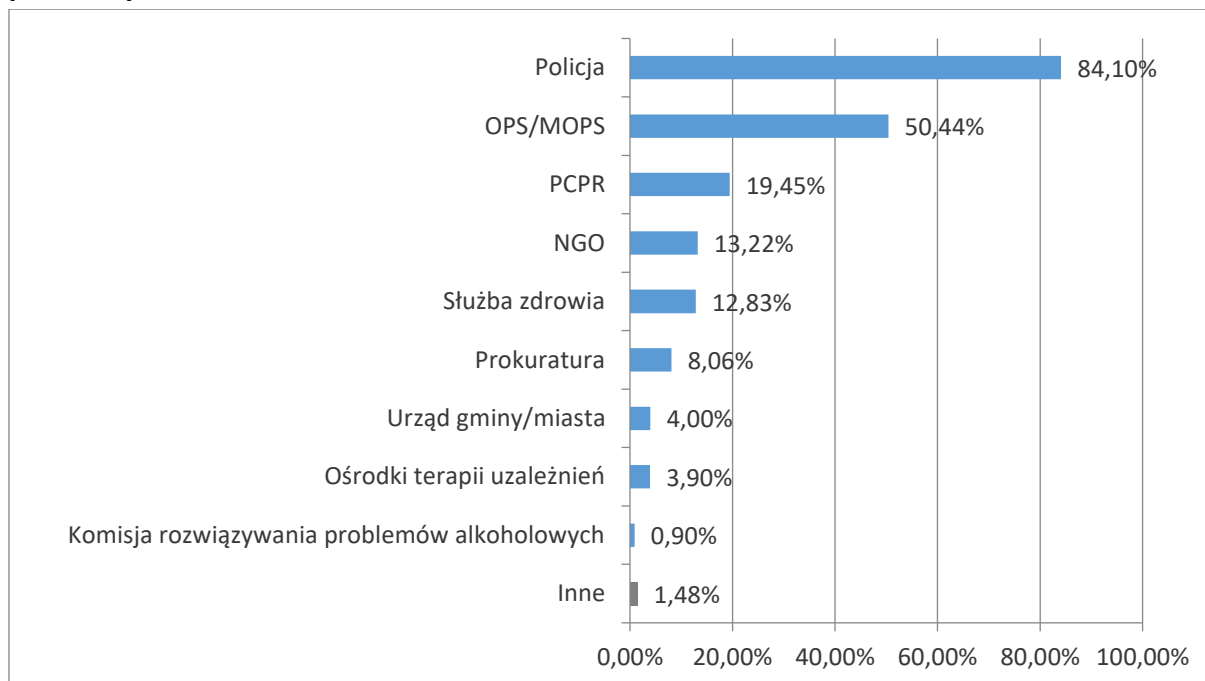
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

5.2.12. Znajomość instytucji pomocowych

Zdecydowanie najliczniej wskazywaną instytucją, do której mogą zgłaszać się osoby doznające przemocy w rodzinie była Policja (84,10% odpowiedzi) – wskazało na nią 83,48% kobiet i 84,67% mężczyzn, a także od 85,14% osób powyżej 60 lat do 82,51% osób od 31 do 40 lat. Taka sama odpowiedź padała najczęściej ze strony osób ze wszystkich kategorii wykształcenia, w tym najczęściej udzielali jej ankietowani z wykształceniem zasadniczym zawodowym (85,24%), najrzadziej natomiast z policealnym oraz średnim zawodowym (83,14%). Odpowiedzi takiej najczęściej udzielali również mieszkańcy województw: lubuskiego (100,00%), mazowieckiego (98,00%), dolnośląskiego (97,87%) i śląskiego (96,56%) i łódzkiego (95,88%), najrzadziej: pomorskiego (40,66%), podkarpackiego (44,91%) i kujawsko-pomorskiego (48,47%).

Na kolejnych miejscach wymieniano ośrodki pomocy społecznej (50,44%) oraz, ze znacznie mniejszą liczbą wskazań, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (19,45%), organizacje pozarządowe (13,22%) i służbę zdrowia (przychodnie i szpitale wskazane przez 12,83% badanych). Wśród innych wymienianych instytucji (1,48%) znalazły się instytucje kościelne, straż miejska, szkoła.

Wykres 31. Do jakich instytucji wg Pana/Pani wiedzy mogą zgłaszać się osoby doznające przemocy w rodzinie?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101), pytanie wielokrotnego wyboru.

5.2.13. Funkcjonowanie w gminie zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Ponad połowa badanych zadeklarowała, że słyszała o funkcjonowaniu w gminie zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie (ogółem 59,88% odpowiedzi), ale tylko niewielki odsetek z nich korzystał ze wsparcia tych zespołów (0,42%; 13 osób).

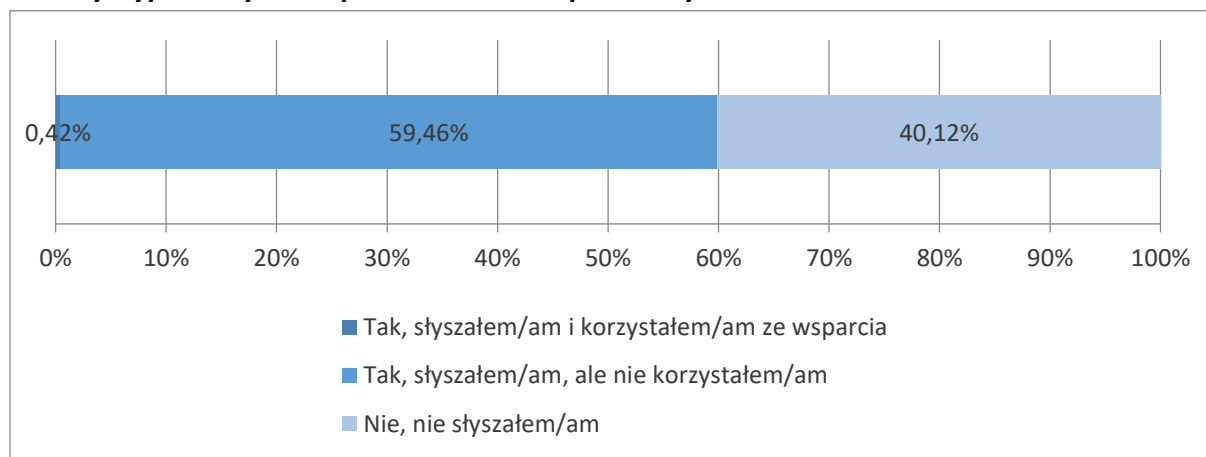
Wiedzę na ich temat posiadało więcej kobiet (łącznie 61,63%), niż mężczyzn (łącznie 58,28%), jednak to mężczyźni częściej korzystali z ich wsparcia (0,56% w porównaniu do 0,27% kobiet).

Niewielkie różnice w udzielanych odpowiedziach widoczne były w podziale na wiek badanych – znajomość zespołów ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie deklarowało od 61,80% osób w wieku 31-40 lat do 57,21% (osoby te korzystały również najczęściej ze wsparcia tych zespołów – 1,02% grupy). W przypadku osób liczących od 41 do 60 lat (dwie grupy wiekowe) – wskaźnik odpowiedzi „korzystałem ze wsparcia” wyniósł 0,00%.

Większe rozbieżności w odpowiedziach zaobserwowano w poszczególnych grupach wykształcenia. Największą znajomość tych zespołów deklarowali ankietowani z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (łącznie 65,80%), z kolei najmniejszą – z gimnazjalnym, podstawowym i niższym (łącznie 52,74%). Ze wsparcia zespołów interdyscyplinarnych w omawianym zakresie najczęściej korzystały osoby posiadające wykształcenie policealne lub średnie zawodowe (0,65%), a najrzadziej – średnie ogólnokształcące (0,00%).

Najwyższą wiedzą na temat funkcjonowania gminnych zespołów ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie odznaczali się mieszkańcy województw: opolskiego (96,20%), zachodniopomorskiego (94,78%), świętokrzyskiego (92,86%) i lubelskiego (91,62%), z kolei najmniejszą: kujawsko-pomorskiego (12,88%) i małopolskiego (19,25%). Ze wsparcia tych zespołów korzystali mieszkańcy tylko 7 województw, w tym: lubelskiego, opolskiego, podkarpackiego, podlaskiego, pomorskiego, śląskiego i wielkopolskiego (najczęściej były to osoby z Podlasia – 2,15%).

Wykres 32. Czy słyszał/a Pan/Pani o funkcjonowaniu w gminie zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

5.2.14. Poziom zaufania do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie

Przeprowadzone badanie wykazało, że ponad połowa mieszkańców miała wysoki lub bardzo wysoki zaufania do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie

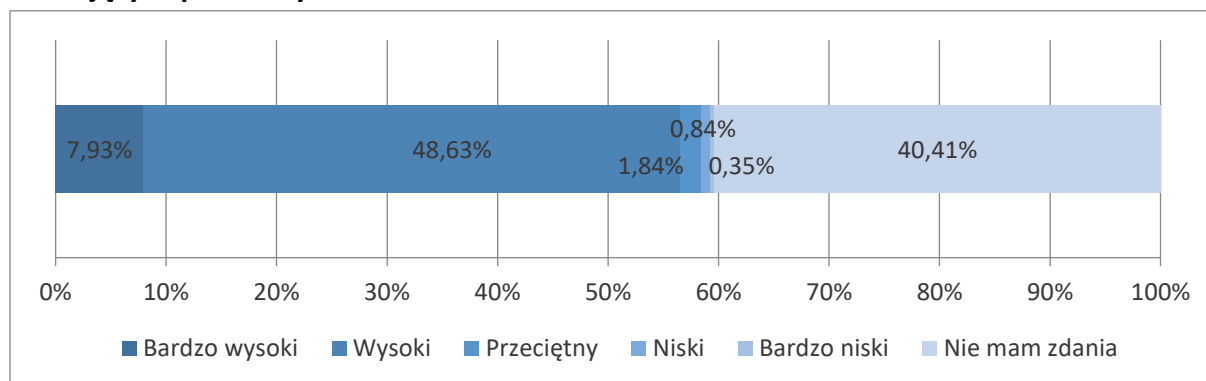
(łącznie 56,56% odpowiedzi; 1 754 osoby). Swoje zaufanie do systemu nisko lub bardzo nisko oceniło natomiast tylko 1,19% badanych (37 osób). Bardzo wysoki odsetek ankietowanych zadeklarował brak zdania w tym zakresie (40,41%; 1 253 osoby). Pozytywne oceny częściej przyznawały kobiety (razem 58,33% wskazań), nieco rzadziej mężczyźni (54,94%).

Oceny wysokie i bardzo wysokie nieco częściej przyznawana były przez osoby do 30 roku życia (łącznie 60,00%), rzadziej z kolei osoby najstarsze, powyżej 60 lat (52,63%).

Dużą różnicę widać w podziale na wykształcenie badanych – bardzo wysoki i wysoki poziom zaufania do systemu ochrony charakteryzował przede wszystkim osoby z wykształceniem wyższym (63,35% odpowiedzi), z kolei w najmniejszym stopniu – badanych z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym (47,67%).

Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania respondentów – najwięcej ocen bardzo wysokich i wysokich przyznali mieszkańcy województw: podlaskiego (96,77%), podkarpackiego (95,81%) i kujawsko-pomorskiego (92,02%), z kolei najmniej – lubuskiego (17,07%), dolnośląskiego (21,70%) i zachodniopomorskiego (28,36%).

Wykres 33. Proszę ocenić swój poziom zaufania do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

5.2.15. Pomoc osobom doznającym przemocy w rodzinie

Ankietowanych, którzy wybrali odpowiedź „tak” (wariant 1 i 2 w możliwych odpowiedziach) w pytaniach:

- Czy zdarzyło się, że członek rodziny wydzielał Panu/Pani pieniądze, które mogą zostać wydane?;

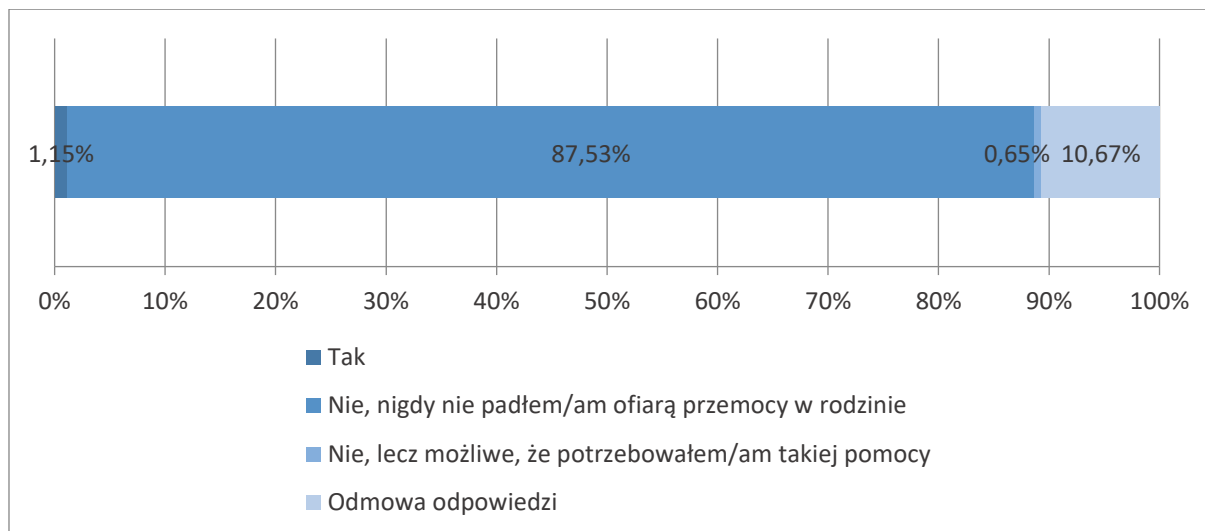
- Czy zdarzało się, że członek Pana/Pani rodziny wypominał Panu/Pani zbyt częste poświęcanie czasu sobie np. na spotkania ze znajomymi, wyjazdy, sport?;
- Czy zdarzyło się, że Pana/Pani mąż/zona/partner/partnerka porównywała Pana/Pani wygląd z innymi, w jej opinii, bardziej atrakcyjnymi osobami?;
- Czy w dzieciństwie zdarzało się, że otrzymał/a Pan/Pani klapsa?;
- Czy już w dorosłym życiu zdarzały się sytuacje, w której członek rodziny Pana/Panią uderzył bądź rzucił w Pana/Panią jakimś przedmiotem?;

poproszono o odpowiedź na pytanie czy kiedykolwiek szukali pomocy jako osoba doznająca przemocy w rodzinie. Zdecydowana większość ankietowanych odpowiedziała, że nie, ponieważ nigdy nie padła ofiarą przemocy domowej (87,53%). Twierdząco na zadane pytanie odpowiedziało 1,15% badanych (16 osób), a 0,65% z nich (9 osób) stwierdziło, że nie szukało pomocy, ale możliwe, że była im ona potrzebna.

Wśród osób, które przyznały, że szukały pomocy jako ofiara przemocy w rodzinie częściej były kobiety (1,38%), rzadziej mężczyźni (0,95%). Biorąc pod uwagę wiek badanych, najczęściej pomocy szukały osoby do 30 roku życia (1,76%), a najrzadziej te w wieku od 41 do 50 lat (0,42%). Nieco większe różnice w udzielanych odpowiedziach widoczne były w podziale na wykształcenie – od 2,21% badanych szukających pomocy w przypadku ankietowanych z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym do 0,59% z wyższym.

Biorąc pod uwagę województwo zamieszkania respondentów – najwięcej osób, które przyznały się do szukania pomocy jako ofiara przemocy domowej zamieszkiwało: małopolskie (4,40%), wielkopolskie (3,28%) i dolnośląskie (2,47%). W przypadku mieszkańców z aż 9 województw (lubelskiego, lubuskiego, łódzkiego, opolskiego, podkarpackiego, podlaskiego, śląskiego, świętokrzyskiego, zachodniopomorskiego) wskaźnik odpowiedzi twierdzącej na zadane pytanie wyniósł 0,00%. Warto jednak podkreślić wysoki odsetek odmów odpowiedzi, z których najwyższy przypadł na województwa: opolskie (73,33%) i łódzkie (68,42%).

Wykres 34. Czy szukał/a Pan/Pani kiedykolwiek pomocy jako osoba doznająca przemocy w rodzinie?

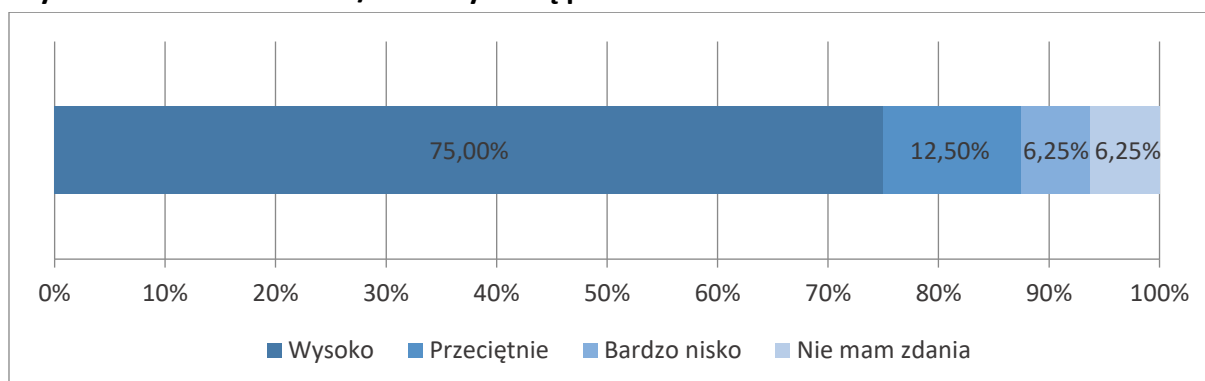

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

Osoby, które przyznały się do tego, że szukały pomocy jako ofiary przemocy w rodzinie (16 osób) poproszono następnie o ocenę uzyskanego wsparcia. Większość z nich oceniła tę pomoc wysoko (75,00%; 12 osób), dwie w sposób przeciętny (12,50%), jedna nisko (6,25%), jedna nie potrafiła dokonać oceny uzyskanego wsparcia (6,25%). Wysoko uzyskane wsparcie nieco częściej oceniały kobiety (77,78% w porównaniu do 71,43% mężczyzn). Osoby w wieku od 31 do 60 lat oceniły ją w 100% wysoko, najrzadziej takie oceny przyznali badani powyżej 60 lat (57,14% wskazań). Biorąc pod uwagę wykształcenie respondentów, największe zadowolenie z uzyskanej pomocy wyrazili ankietowani z wykształceniem policealnym lub średnim zawodowym i zasadniczym zawodowym (100,00% wskazań), a najmniejsze – z wyższym (50,00% odpowiedzi).

Rozpatrując oceny pod kątem miejsca zamieszkania ankietowanych – najwyżej oceniono otrzymaną pomoc w: kujawsko-pomorskim, mazowieckim, wielkopolskim (po 100,00% ocen wysokich), a najniżej – w dolnośląskim i pomorskim (po 50,00% ocen wysokich).

Wykres 35. Jak ocenia Pan/Pani uzyskaną pomoc?

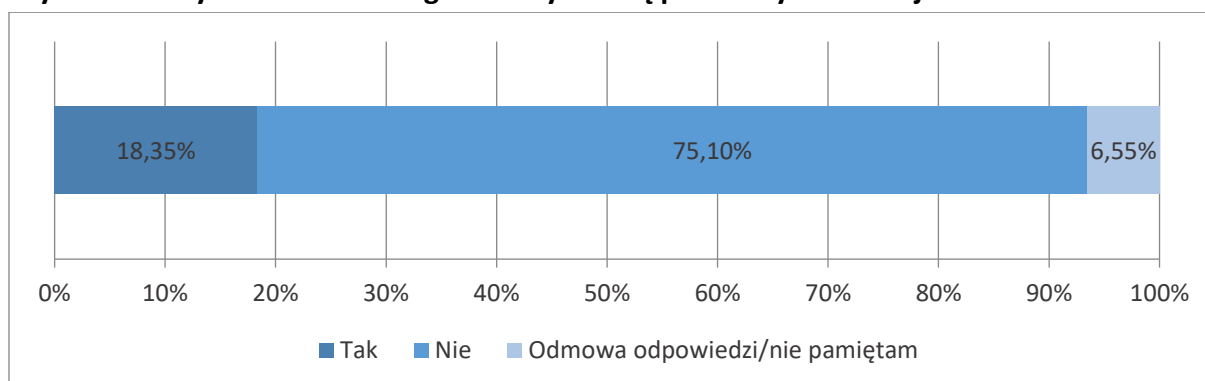

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

Blisko 1/5 badanych zadeklarowała, że zna kogoś, kto był ofiarą przemocy domowej (18,35%; 569 osób). Odpowiedzi takiej udzieliła prawie taki sam odsetek kobiet i mężczyzn (odpowiednio 18,34% i 18,36%). Niewielkie różnice były też widoczne w podziale na wiek respondentów – od 19,78% odpowiedzi twierdzących w przypadku osób powyżej 60 lat do 16,06% w grupie liczącej od 51 do 60 lat. Nieco większe było zróżnicowanie odpowiedzi w odniesieniu do wykształcenia badanych – to, że znają osobę, która była ofiarą przemocy w rodzinie, przyznało od 20,89% osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym do 15,31% osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym.

Najwyższy odsetek osób, które potwierdziły, że znają takie osoby, zamieszkiwał województwa: małopolskie (32,83%), wielkopolskie (30,88%), mazowieckie (28,60%), podlaskie (27,96%), podkarpackie (26,35%) i pomorskie (24,73%). Z drugiej strony, najmniej był udział takich osób wśród mieszkańców: łódzkiego (0,00%), zachodniopomorskiego (0,75%) i opolskiego (1,27%). Jednocześnie wskaźnik odmów odpowiedzi na to pytanie był najwyższy w przypadku regionów: opolskiego (26,58%), dolnośląskiego (17,87%) i łódzkiego (17,53%).

Wykres 36. Czy zna Pan/Pani kogoś kto był ofiarą przemocy domowej?

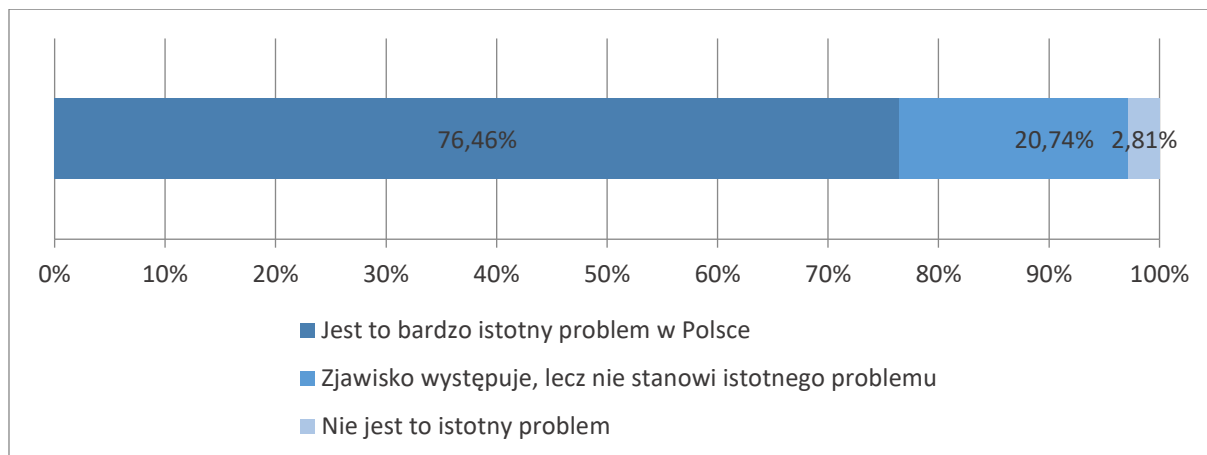
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

5.2.16. Występowanie zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce

Ponad 3/4 badanych mieszkańców podzieliło przekonanie, że przemoc w rodzinie stanowi istotny problem w Polsce (76,46%; 2 371 osób), nieco ponad 1/5 oceniła, że zjawisko takie występuje, jednak nie stanowi istotnego problemu (20,74%; 643 osoby). O dużej wadze przemocy domowej przekonanych było 77,48% ankietowanych kobiet i 75,53% mężczyzn, a także od 79,52% osób do 30 roku życia do 74,02% osób w wieku 31 – 40 lat. Takie same opinie podzieliło od 78,50% respondentów z wykształceniem średnim ogólnokształcącym do 73,63% z gimnazjalnym, podstawowym i niższym.

Największe zróżnicowanie odpowiedzi charakteryzowało ankietowanych w odniesieniu do województwa ich zamieszkania – za istotny problem krajowy zjawisko przemocy uznało najwięcej mieszkańców z województw: opolskiego (100,00%), łódzkiego (96,39%), mazowieckiego (95,34%), lubelskiego (94,01%) i śląskiego (93,37%). Najmniejszy odsetek takich ocen przypadał na: podkarpackie (32,34%), podlaskie (35,48%) i kujawsko-pomorskie (41,72%).

Wykres 37. Czy Pana/Pani zdaniem zjawisko przemocy w rodzinie stanowi istotny problem w Polsce?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

5.2.17. Potrzeba prowadzenia kampanii społeczno-informacyjnych w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Zdecydowana większość badanych stwierdziła, że prowadzeniem kampanii społeczno-informacyjnych w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest bardzo ważne i należy to robić (87,33%; 2 708 osób), kolejne 9,96% respondentów oceniło, że prowadzenie tych kampanii nie jest niezbędne, ale warto to robić (309 osób). Tylko 2,71% ankietowanych uznało, że nie należy prowadzić tego rodzaju kampanii (84 osoby).

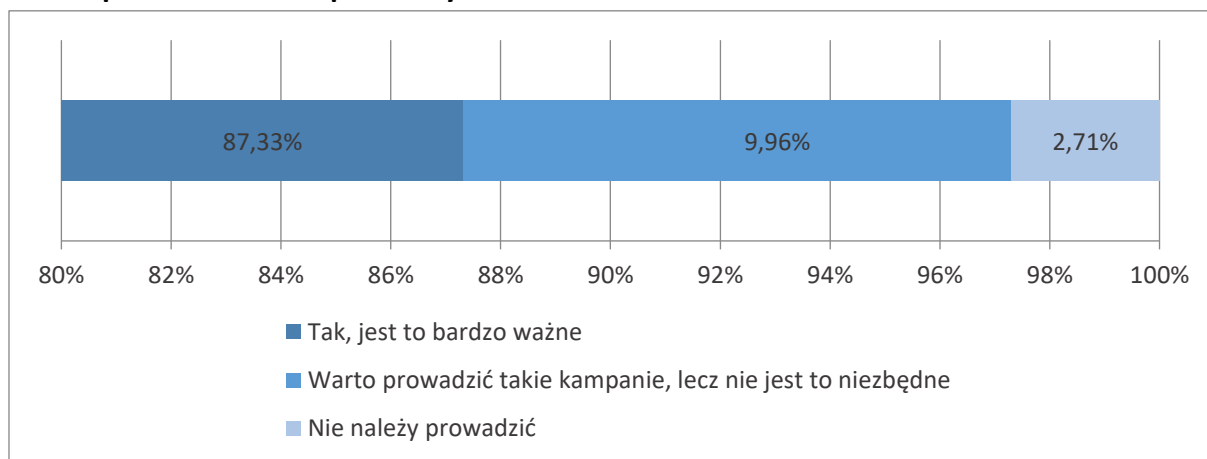
Wśród osób, które oceniły, że kampanie społeczno-informacyjne w tym obszarze są bardzo ważne – nieco częściej występowały kobiety (88,20% grupy w porównaniu do 86,53% mężczyzn). Zdanie to podzielały częściej osoby najmłodsze, do 30 roku życia (90,72%), rzadziej natomiast osoby najstarsze, powyżej 60 lat (85,70%). Różnice w liczbie badanych, którzy wysoko ocenili wagę kampanii z tego zakresu z uwzględnieniem ich wykształcenia również były niewielkie i wahały się od 89,57% osób z wykształceniem wyższym do 85,10% osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

Podobnie jak w przypadku większości wcześniejszych pytań – także w przypadku ostatniej badanej kwestii największe zróżnicowanie zaobserwowano w podziale na województwo zamieszkania ankietowanych. Największy odsetek respondentów, którzy ocenili, że kampanie społeczno-informacyjne w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie są bardzo ważne zamieszkiwał województwa: opolskie (100,00%), warmińsko-mazurskie (100,00%)

oraz mazowieckie (99,11%) i łódzkie (99,48%), z kolei najmniejszy – kujawsko-pomorskie (54,60%).

Statystycznie, wśród ankietowanych, którzy uznali, że kampanii tego rodzaju nie należy prowadzić, najczęściej występowały osoby w wieku 51-60 lat (4,75% odpowiedzi), z wykształceniem zasadniczym zawodowym (3,31% odpowiedzi), zamieszkujące województwo kujawsko-pomorskie (9,82%), wielkopolskie (7,35%) i małopolskie (7,17%).

Wykres 38. Czy Pana/Pani zdaniem należy prowadzić kampanie społeczno-informacyjne w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3101).

5.3. Analiza wywiadów FGI profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze przemocy domowej

5.3.1. Skala zjawiska przemocy domowej

Podczas wszystkich zrealizowanych spotkań respondenci podzielili kilka zasadniczych spostrzeżeń dotyczących skali zjawiska przemocy domowej w kraju. Pierwszy wniosek dotyczył trudności w ocenie tej skali, z uwagi na wysoką liczbę przypadków przemocy utajonej, w której ofiara przemocy nie wie, że jest ofiarą lub, w której ofiara z różnych względów nie chce lub nie może zgłosić się po pomoc. Na niską liczbę uruchomionych procedur Niebieskiej Karty, która często wykorzystywana jest jako jeden ze wskaźników przemocy domowej, wpływa również obawa osób postronnych przed ingerowaniem w sytuację wewnętrzną rodzin – np. nauczycieli, którzy mimo podejrzenia (lub wręcz pewności), że w danej rodzinie dochodzi do przemocy, boją się konfrontacji z rodzicami swoich uczniów.

Uczestnicy wywiadów grupowych podkreślali także, że w prowadzonej statystyce dotyczącej przemocy w rodzinie zjawisko to w ostatnich latach notowało tendencję spadkową.

Dotyczyło to zarówno liczby prowadzonych interwencji, w tym policyjnych, jak i liczby wszczętych procedur Niebieskiej Karty (spadek ten widoczny był we wszystkich regionach). Jak podkreślano podczas wywiadów – sytuacja taka nie wynikała jednak ze spadku liczby dokonywanych aktów przemocy domowej, ale z braku możliwości zwrócenia się ofiar po pomoc. Zdaniem badanych wiązało się to przede wszystkim z faktem, że w latach 2020-2021, z uwagi na obostrzenia wprowadzone z powodu pandemii COVID-19, ofiary przemocy spędzały ze swoimi oprawcami zdecydowanie więcej czasu, w związku z czym – z jednej strony przemoc występowała w ich domach częściej (niejednokrotnie w formie bardziej brutalnej), z drugiej – ofiary nie miały fizycznej możliwości poszukiwania wsparcia. We wskazanym okresie doszło jednocześnie do ograniczenia zakresu działalności większości instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Wystąpienie tych mechanizmów potwierdziła część respondentów, która przyznała, że w czasie pandemii dostrzegła nasilenie się zjawiska przemocy domowej w swojej pracy, zgłaszało się do nich bowiem bardzo dużo osób, które deklarowały, że doświadczyły

przemocy, ale nie wszczywały procedury NK, ani nie składały zawiadomienia do prokuratury, ze względu na przebywanie ze sprawcą w jednym domu. Tezę taką potwierdza też m.in. fakt, że z początkiem 2022 roku, gdy obostrzenia zaczęły maleć, wskaźniki dotyczące przemocy domowej zaczęły ponownie rosnać. Szczególnie niepokojący dla badanych jest obserwowany wzrost liczby dzieci, która zgłasza innym to, że doznaje przemocy ze strony członków rodziny oraz rosnąca liczba dzieci, które same stosują przemoc wobec rodzeństwa i rodziców. Badani ocenili, że rośnie także liczba zgłoszeń przypadków przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych, które często są całkowicie zależne od sprawców.

Wielu uczestników zwróciło ponadto uwagę na postępujący poziom brutalności ataków, przede wszystkim fizycznych, ale też psychicznych, który prowadzi do bardzo tragicznych skutków – samego stanu obrażeń, ale też np. liczby samobójstw czy prób samobójczych wśród dzieci i młodzieży.

Ja bym dodała, jeżeli chodzi o osoby doznające przemocy, (...) że bardzo dramatyczna jest sytuacja w odniesieniu do dzieci. Właśnie w warunkach izolacji, ujawnianie przemocy wobec dzieci jest szczególnie trudne.

Źródło: FGI z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze przemocy domowej

Wiele osób zaobserwowało ponadto w ostatnich latach zmianę dotyczącą rosnącej liczby zgłoszeń przypadków przemocy w rodzinach o wyższym statusie społecznym i materialnym. Natomiast biorąc pod uwagę rodzaje przemocy – częściej identyfikowana była przemoc o charakterze ekonomicznym (w tym przypadku również nie ma możliwości dokonania oceny tego, czy takie przypadki występują częściej niż miało to miejsce w przyszłości, czy jest to jedynie kwestia większej świadomości co do występowania takiego zjawiska – zdaniem respondentów wciąż wiele osób nie wie o jego istnieniu).

W opinii niektórych uczestników zjawisko przemocy domowej jest dużo bardziej obecne w przypadku obszarów wiejskich, nawet w sytuacji, kiedy dana rodzina ma uruchomioną procedurę NK. Związane jest to z mniejszą świadomością kobiet, ale też z większym przyzwoleniem na pewne zachowania oraz z bardziej zamkniętym środowiskiem, a co za tym idzie – większą trudnością w odejściu od oprawcy.

5.3.2. Przyczyny nie zgłaszania się po pomoc

Z przeprowadzonych wywiadów z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze przemocy domowej wynika, że zdecydowana większość ofiar przemocy domowej nie zgłasza się po pomoc ze strachu przed sprawcą przemocy i możliwymi konsekwencjami, przede wszystkim w sytuacji, gdy zamieszkują oni w jednym domu (charakteryzuje to głównie kobiety i dzieci). Dość często zdarza się też, że ofiara zgłasza się po pomoc, a później rezygnuje z doprowadzenia procedury do końca ze strachu przed swoim oprawcą. Wśród osób, które nie szukają pomocy często znajdują się także osoby, które w przeszłości rozpoczynały procedurę zgłoszenia sprawcy, jednak z jakiegoś powodu została ona przerwana – np. trwała zbyt długo, angażowała dużo instytucji, co przerastało ofiarę przemocy lub cały proces zakończył się niepowodzeniem, przez co również ofiarę mogły spotkać negatywne konsekwencje tego zgłoszenia (np. natężenie liczby lub dotkliwości ataków).

Jednym z powodów niezgłaszania się po pomoc, w opinii badanych, jest także brak możliwości uzyskania skutecznej pomocy przez ofiary przemocy domowej. Trudności we wspieraniu takich osób są widoczne szczególnie na obszarach wsi, gdzie trudno zapewnić szerokie wsparcie rodzinom, w których występuje to zjawisko (szczególnie matkom z dziećmi). Mało jest bowiem instytucji czy organizacji oferujących wsparcie psychologiczne, nie ma miejsca, w którym osoby te mogłyby zamieszkać po tym, gdy będą zmuszone opuścić swój dom, w którym pozostaje sprawca. Dzieci mogą się bać z kolei takich konsekwencji jak pozbawienie rodziny czy konieczność zamieszkania w domu dziecka.

Niektóre osoby doświadczające przemocy boją się także zmiany w swoim życiu, m.in. z powodu finansowego uzależnienia od sprawcy, obawy o pogorszenie sytuacji życiowej dzieci lub braku systemu wsparcia w najbliższym otoczeniu. Może się to jednak wiązać również z przyzwyczajeniem do pewnych zachowań i sytuacji oraz z ich akceptacją lub przekonaniem, że nikt nie jest w stanie im pomóc (postępujący proces wiktylizacji, przystosowanie się do roli ofiary). Czasami wynika też z niskiego poczucia własnej wartości i braku wiary w swoją samowystarczalność (nie tylko w ujęciu ekonomicznym).

(...) kiedy kobieta przyznaje, że doświadcza przemocy od męża, natomiast ma świadomość, że (...) mąż zostanie ukarany, pójdzie do więzienia, przy czym jest głównym żywicielem rodziny i jakby tutaj te względy ekonomiczne blokują, nie pozwalają szczerze rozmawiać czy z policją, czy z pracownikami, czy z kuratorem.

Źródło: FGI z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze przemocy domowej

Pewne mechanizmy radzenia sobie z przemocą ofiary wynoszą już domu rodzinnego, w którym również obecna była przemoc. Mają one wówczas tendencję do powielania zachowań swoich rodziców, w tym akceptowania ataków przemocy, w formie pewnego modelu funkcjonowania. Osoby takie mogą być także mocno uwikłane w przemoc, przyjmując rolę osoby współuzależnionej. Łączy się to ponadto z pewnymi uwarunkowaniami kulturowymi, społecznymi i psychologicznymi (wyuczona bezradność, wtórna wiktyimizacja, poczucie, że należy być lojalnym wobec sprawcy).

Mnie się wydaje, że kolejną taką przyczyną też jest to, że w rodzinach, gdzie ta przemoc jest stosowana od pokoleń, członkowie rodzin nie zdają sobie sprawy, że to jest coś złego. Oni uważają, że to jest normalne. Bił dziadek ojca, ojciec syna, syn teraz swoje dzieci też może bić, więc uważają, że to nie jest bicie, to jest dyscyplinowanie (...).

Źródło: FGI z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze przemocy domowej

Czasami wiąże się do także z uczuciem wstydu oraz stygmatyzacją w środowisku (co dotkliwie może się odbijać na mężczyznach oraz osobach zamieszkujących obszary wiejskie), ze strachem, że nikt nie uwierzy w to, co je spotyka lub wiarą w to, że osoba, która nas krzywdzi może się zmienić.

Istotnym powodem wciąż pozostaje również brak świadomości co do tego, że jest się ofiarą przemocy (może to dotyczyć dzieci), jednak zdaniem badanych, świadomość ta z każdym rokiem coraz bardziej rośnie. Wpływ na to mają przede wszystkim podejmowane działania informacyjno-edukacyjne, które realizowane są przez różne instytucje oraz organizacje, a także programy profilaktyczne i antyprzemocowe. Część ofiar przemocy w rodzinie wciąż nie posiada ponadto informacji na temat możliwych formach wsparcia czy na temat instytucji oferujących wsparcie w tym zakresie, pomimo podejmowanych działań edukacyjnych oraz informacyjnych. Zdaniem uczestników FGI jest to jeden z rzadszych

powodów, dla których ofiary nie zgłaszają się po pomoc, chociażby z uwagi na powszechny dostęp do Internetu, w którym z łatwością można wyszukać niezbędne informacje z tego zakresu.

5.3.3. Świadomość ofiar przemocy domowej

Większość respondentów uczestniczących we wszystkich wywiadach grupowych podzieliła przekonanie, że poza przemocą fizyczną, pozostałe formy przemocy wciąż nie zawsze są identyfikowane przez ofiary przemocy domowej, jednak zgodzili się co do tego, że świadomość, w ujęciu ogólnym, jest coraz większa. Wśród form przemocy, które identyfikowane są najrzadziej znajduje się przemoc o charakterze ekonomicznym, obejmująca np. wydzielanie pieniędzy przez partnera lub kontrolowanie ponoszonych wydatków. Związane jest to w dużej mierze ze społeczną akceptacją zjawiska, w którym osoba, która zarabia w danym gospodarstwie domowym (lub zarabia więcej) ma większe prawo do dysponowania pieniędzmi.

Zdaniem respondentów wciąż widoczna jest także duża liczba przypadków, w których ofiary nie potrafią zauważyć zachowań świadczących o przemocy psychicznej (szczególnie w formie umniejszania wartości ofiary, nadmiernej kontroli), emocjonalnej, czy nawet seksualnej, jeśli dochodzi do niej ze strony partnera lub partnerki.

Zgodnie z wypowiedziami badanych, świadomość co do bycia ofiarą przemocy jest statystycznie wyższa w przypadku kobiet, osób mieszkających w miastach oraz osób dorosłych. Dużą świadomość co do swoich praw widać przede wszystkim u uczniów (młodzieży) oraz nauczycieli, za co odpowiadają m.in. prowadzone działania edukacyjne w szkołach. Rzadziej świadome są z kolei osoby mieszkające na wsi, a także dzieci (szczególnie w przypadku przemocy w formie zaniedbania) i osoby starsze (w tym ze strony własnych dorosłych dzieci).

Jak wskazywano podczas wywiadów, poziom świadomości ofiar może też zależeć od innych elementów, np. ich wcześniejszych doświadczeń związanych z doświadczaniem pomocy w domu rodzinnym (wówczas częściej mogą one akceptować taką sytuację, jako coś „normalnego”).

Z rozmów z profesjonalistami wynika, że w sytuacji, w której wciąż można mówić o niedostatecznej świadomości ofiar co do doświadczania przez nich przemocy, na pewno nie można w sposób właściwy określić skali występowania zjawiska przemocy wśród polskich rodzin. W związku z powyższym należy przede wszystkim kontynuować realizowane działania związane z edukacją mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży, które skutkują podnoszeniem się świadomości społecznej, ale także realizować działania (np. szkolenia) skierowane wprost do przedstawicieli instytucji działających w obszarze wspierania ofiar przemocy (w tym dla pracowników systemu oświaty, służb medycznych oraz pracowników sądów, w których zdarzają się próby manipulacji ze strony sprawców przemocy oraz ich obrońców), które pozwolą im na skuteczniejsze identyfikowanie ofiar oraz ich wspieranie.

Są narzędzia (...) tej świadomości nie ma wśród policjantów, służb (...) i skoro nie ma tej świadomości, to nie ma też pomysłu żeby wykorzystać narzędzie, żeby egzekwować prawa tych osób [przyp. ofiar przemocy domowej].

Źródło: FGI z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze przemocy domowej

5.3.4. Sprawcy przemocy w rodzinie i przyczyny przemocy

Z doświadczeń profesjonalistów realizujących zadania w obszarze przemocy domowej, którzy wzięli udział w badaniu wynika, że sprawcami przemocy, szczególnie w przypadku przemocy rejestrowanej, są mężczyźni, osoby dorosłe. Znacznie rzadziej wskazywano na kobiety oraz dzieci. Częściej też przemoc stosowana jest przez rodziców wobec dzieci niż dzieci wobec rodziców. Nie zauważono jednak, aby przemoc była warunkowana przez status społeczny lub majątkowy sprawców – aktów przemocy dokonują zarówno osoby biedne, jak i lepiej sytuowane.

Wśród przyczyn stosowania przemocy wskazywano najczęściej na:

- Uzależnienie – przede wszystkim od alkoholu, środków odurzających (narkotyków, dopalaczy) – również u osób młodych, które bardzo często prowadzi do narastania sytuacji konfliktowych i zaburza właściwe reakcje sprawców, ale też często prowadzi do sytuacji, w których jedna strona jest sfrustrowana z powodu nadużywania alkoholu przez partnera/partnerkę i prowokuje sytuacje konfliktowe,

- Usposobienie i charakter sprawców, ich emocjonalność (utrata kontroli nad emocjami) i umiejętność reagowania na określone zachowania czy sytuacje – zdarza się też, że sprawcom brakuje kompetencji/umiejętności, aby rozładować frustrację i rozwiązywać sytuacje trudne w sposób inny, niż poprzez zachowania przemocowe,
- Dziedziczenie zachowań, powielanie wzorców społecznych (stereotypów), które sprawia, że część sprawców może nawet nie mieć świadomości co do tego, że krzywdzi członków swojej rodziny lub te wzorce są zbyt silnie zakorzenione, aby mogli je zwalczyć – mogą to być osoby, które obserwowały stosowanie przemocy przez innych członków rodziny, albo takie, które były w dzieciństwie ofiarami przemocy ze strony członka swojej rodziny,
- Uwarunkowania środowiskowe – wychowanie w otoczeniu, w którym przemoc była powszechnie akceptowalna (dalsza rodzina, sąsiedzi),
- Doświadczeń życiowych, które powodują konieczność silnego kontrolowania rzeczywistości – niekoniecznie związaną z doświadczeniem przemocy, ale różnych dysfunkcji czy innych sytuacji trudnych,
- Niska samoocena, zazdrość (również związane z potrzebą kontroli),
- Choroby i zaburzenia psychiczne oraz zaburzenia osobowości (zachowania).

Są osoby, które stosują przemoc w sposób świadomy, intencjonalny, realizują jakiś taki mentalny scenariusz przemocy, czyli oni nie potrafią inaczej budować relacji bliskich, tylko poprzez kontrolę i dominację nad drugą osobą i to są osoby, u których uwarunkowania mają charakter podmiotowy, czyli albo wynikają z jakichś zaburzeń albo z pewnej historii życia.

Źródło: FGI z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze przemocy domowej

Jak zwrócono uwagę podczas rozmów, niewiele osób korzysta obecnie z programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy (osoba taka musi wyrazić zgodę na przeprowadzenie diagnozy psychologicznej czy psychiatrycznej), które pozwalają na dużo lepszą analizę przyczyn zachowań przemocowych. Większość wniosków wyciągana jest zatem na podstawie obserwacji pewnych zachowań lub informacji przekazanych przez ofiary czy osoby postronne. W związku z powyższym sugerowano zmiany w ustawodawstwie, które nałożyłyby na sprawców obowiązek udziału we wskazanych programach.

Podczas jednego z wywiadów zwrócono ponadto uwagę na fakt, że sprawcy przemocy, nawet w przypadku skazania, rzadko zmieniają swoje postępowanie w dłuższej perspektywie czasu. Najczęściej ograniczają akty przemocy w okresie próby podczas nadzoru kuratorskiego, a po zakończeniu nadzoru lub odbyciu kary więzienia, wracają do utartych schematów postępowania. Nie bez znaczenia jest tutaj wysoki wskaźnik osób uzależnionych od alkoholu oraz innych środków uderzających, które zachowują się agresywnie pod wpływem tych środków. Badania wskazują na to, że skuteczność terapii uzależnień jest na relatywnie niskim poziomie, a to również przyczynia się do powrotu zachowań agresywnych u sprawców.

5.3.5. Dostęp do informacji dotyczących systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie

Zgodnie z wypowiedziami osób uczestniczących w wywiadach grupowych dostęp do dotyczących systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie jest bardzo duży, można powiedzieć, że jest on niemal powszechny. Jak podkreślano podczas rozmów – mamy bardzo dużo źródeł wiedzy – Internet, telewizję, media społecznościowe. Działa na tym polu również wiele instytucji i organizacji, organizowane są kampanie informacyjne i edukacyjne (plakaty, billboardy, ulotki, informatory) oraz programy pomocowe, w tym realizowane w szkołach.

Zdaniem respondentów w większości gmin nie ma również problemu z dostępem do ośrodków czy instytucji oferujących wsparcie dla ofiar przemocy w rodzinie (działają nie tylko służby takie jak policja, ale też pomoc społeczna, ośrodki kryzysowe, czy zespoły interdyscyplinarne, realizowane są różnego typu programy pomocowe i profilaktyczne).

W opinii badanych profesjonalistów z obszaru przemocy domowej problem nie tkwi jednak w ograniczonym dostępie do wiedzy czy instytucji oferujących pomoc, ale bardziej w obawie ofiar przed zgłoszeniem się o pomoc (np. obawa przed konsekwencjami ze strony sprawcy czy wstyd ze względu na swoją sytuacją), o czym wspomniano we wcześniejszej części raportu.

5.3.6. Zaufanie do systemu ochrony i wsparcia

Podczas wywiadów grupowych uczestnicy wyrazili pogląd, że znaczną część ofiar przemocy domowej charakteryzuje niski poziom zaufania do systemu ochrony i wsparcia. Zdaniem badanych podejście do może wynikać z poczucia bezradności osób doznających przemocy i braku pomocy ze strony osób postronnych. W ich opinii szczególnie takie osoby, które przez długi czas pozostają w relacji z osobą przemocową nie wierzą w to, że ktokolwiek może im pomóc, co może wynikać z różnych doświadczeń. Część ofiar w przeszłości mogła się spotkać z sytuacją, w której policja mogła im odmówić przyjęcia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Zdarza się również, że pomimo dokonania zgłoszenia aktu przemocy przez ofiarę, sprawca pozostaje bezkarny z powodu braku dowodów lub zeznań świadków (postępowanie zostaje umorzone).

Na taką sytuację, zdaniem respondentów, może wpływać także fakt, że w przeszłości brak było umocowań prawnych, które w krótkim czasie pozwoliłyby odizolować od ofiar sprawcę przemocy. Chociaż dzisiaj rozwiązania takie istnieją, to w praktyce, zdaniem badanych, procedury te nie zawsze są stosowane przez służby.

Jeden z respondentów zwrócił też uwagę na to, że wśród przyczyn niskiego poziomu zaufania do systemu może być długi czas, który mija od momentu zgłoszenia jakiegoś zdarzenia (np. dziecko przekazuje informację nt. rodzica nadużywającego narkotyków), do podjęcia konkretnej decyzji przez odpowiednie organy (np. skierowanie rodzica na testy na obecność narkotyków). Wszystkie ze wskazanych sytuacji mogą wpływać negatywnie na przekonanie ofiar o możliwości uzyskania wsparcia w przyszłości.

Warte podkreślenia jest to, że osoby, które poszukują pomocy zazwyczaj nie spotykają się ze wsparciem, którego oczekują, a czasami też potrzebują – np. w większości przypadków uruchomienie procedury Niebieskiej Karty powoduje, że działanie podejmuje policja oraz pomoc społeczna, a nie – jak pierwotnie zakładano – zespoły interdyscyplinarne. Oznacza to, że niektóre osoby wymagające przede wszystkim wsparcia terapeutycznego. Zdaniem jednego z respondentów w tym zakresie najlepiej sprawdza się formuła pomocy polegająca na spotkaniu z prawnikiem oraz psychologiem, którzy urealniają oczekiwania ofiary wobec systemu instytucjonalnego, dzięki czemu pomoc, która jest udzielana tej osobie

charakteryzuje się dużo większą skutecznością. Im wyższa skuteczność tej pomocy, tym większe potencjalne zaufanie systemu wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

W opinii profesjonalistów uczestniczących w wywiadach w ostatnich latach zaufanie do części służb uległo jednak pewnej poprawie. Zmiana ta wynikać może z coraz większej liczby miejsc oferujących pomoc, a także faktu, że realizowanych jest coraz więcej działań informacyjnych oraz edukacyjnych. Zwrócono także uwagę na wyższy wskaźnik zaufania wybranych instytucji – np. szkolnych, w tym wsparcie ze strony pedagogów i psychologów w odniesieniu do dzieci będących ofiarami przemocy.

W opinii części respondentów spadło jednak zaufanie do policji (z uwagi na nagłaśnianie w mediach oraz Internecie incydentów z udziałem policjantów) oraz sądów (ze względu na przewlekłość spraw sądowych).

5.3.7. Zjawisko przyzwolenia na stosowanie przemocy domowej

Wypowiedzi profesjonalistów uczestniczących w wywiadach zogniskowanych wskazują na to, że w ich opinii w społeczeństwie wciąż widoczne jest przyzwolenie na pewne zachowania, które należy postrzegać jako przemoc. Wśród zachowań takich można wskazać np. kary cielesne stosowane wobec dzieci, które traktowane są jako forma dyscyplinowania zachowań dziecka.

(...) jest bardzo duże przyzwolenie na stosowanie przemocy wobec dzieci, (...) klaps jest stosowany, ponieważ niskie kompetencje rodzicielskie nie pozwalają na jakiegokolwiek inne narzędzia.

Źródło: FGI z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze przemocy domowej

Według respondentów większe społeczne przyzwolenie dotyczy jednak przemocy emocjonalnej i ekonomicznej, a najmniejsze – fizycznej, która jest najłatwiejsza do zidentyfikowania przez osoby postronne z uwagi na najłatwiej dostrzegalne skutki. Przyzwolenie to widoczne jest przede wszystkim w stosunku rodzin dysfunkcyjnych, które traktują przemoc jako metodę rozwiązywania problemów. Dysfunkcje te mogą występować w różnych rodzinach – zarówno biednych, jak i bogatych, w dużych miastach i na wsi, trudno mówić o tym, aby były uzależnione od wykształcenia, rodzaju wykonywanej pracy, czy posiadanego statusu społecznego. Najczęściej sytuacja ta wynika z nadużywania alkoholu lub

innych substancji przez członków rodziny – ze względu na częste kłótnie, sąsiedzi czy bliscy przyzwyczajają się do pewnych zachowań, które zachodzą w takich rodzinach.

Podczas wywiadów zwrócono również uwagę na środowisko góralskie, w tym miasto Zakopane, które jako jedyne nie wdrożyło ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. W środowisku tym wiele osób podziela przekonanie, że sprawy rodziny nie powinny wychodzić poza tę rodzinę. Podobne przekonanie podzielają również, według respondentów, członkowie wielu społeczności wiejskich.

Pojawił się również głos mówiący o tym, że czasami wyższą tolerancję na przemoc można zauważyć wśród przedstawicieli służb, np. policji. Zdarza się, że osoby, które na co dzień zajmują się przypadkami przemocy w rodzinie z czasem wykształcają w sobie tendencje do umniejszania wagi aktów przemocy, które są im zgłaszane.

Zdaniem respondentów przyzwolenie na przemoc domową w Polsce maleje systematycznie w miarę wzrostu świadomości społecznej dotyczącej przemocy. Duże zmiany zaszły w ich opinii m.in. w metodach wychowawczych stosowanych przez rodziców. Zmiany w spostrzeganiu przemocy wymagają przede wszystkim komunikacji międzypokoleniowej i skutecznego systemu wsparcia społecznego.

5.3.8. Skuteczność pomocy udzielanej ofiarom przemocy w rodzinie

Analizując wypowiedzi profesjonalistów, którzy wzięli udział w wywiadach FGI trudno jednoznacznie ocenić skuteczność pomocy, jaka jest udzielana ofiarom przemocy domowej. Z jednej strony niełatwe jest wskazanie tego czym będzie skuteczność (sukces) wybranej osoby, która otrzyma wsparcie, np. czy będzie to już sama decyzja o zgłoszeniu zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, ukarania sprawcy, czy zmiana sytuacji życiowej osoby pokrzywdzonej. Z drugiej każdy przypadek jest inny i różne są historie osób, które doznają przemocy (mogą tkwić w związku przemocowym całe lata, a wtedy próba zmiany sytuacji życiowej jest o wiele trudniejsza). W opinii części badanych skuteczność rozumiana jako odizolowanie sprawcy od ofiary jest wyższa, niż skuteczność wpłynięcia na ofiarę w taki sposób, aby doprowadzić do zmiany jej postawy czy sposobu myślenia.

Te osoby muszą przejść takie zmiany w sobie przede wszystkim, zmienić swój sposób myślenia, podejścia do tego, żeby uwierzyć w siebie właśnie i żeby miały tę pewność, że one chcą coś zmienić.

Źródło: FGI z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze przemocy domowej

Jak wynika z przedstawionych wypowiedzi – system przeciwdziałania przemocy w rodzinie bardzo rozbudowany, obejmuje wiele instytucji oraz organizacji, dostęp do informacji na temat możliwości uzyskania pomocy również jest wysoki, jednak wciąż wiele ofiar z różnych względów nie decyduje się na to, aby zgłosić się po pomoc. Blokują to wówczas jakiegokolwiek działania, ponieważ wiele spośród tego rodzaju instytucji czy ośrodków nie prowadzi wsparcia środowiskowego (zatem ofiara sama musi się do nich zwrócić z prośbą o wsparcie). Respondenci podkreślali jednak, że skuteczność pomocy rośnie, podobnie jak zakres oferowanych bezpłatnych usług (wśród wymienianych form wsparcia znalazły się m.in.: grupy terapeutyczne, treningi antystresowe, krótkoterminowa pomoc psychologiczna, diagnostyka, konsultacje ze specjalistami ds. przeciwdziałania przemocy, porady prawne, itp.).

Dość wysoko oceniono założenia systemowe oraz sposób w jaki funkcjonuje większość instytucji w ramach opisywanego systemu, a także poziom kompleksowości usług oferowanych w wielu miejscowościach. Poziom ten nie wszędzie jest jednak tak samo wysoki (bardzo duże różnice można zauważyć przede wszystkim pomiędzy dużymi miastami, a gminami wiejskimi).

(...) w większych miejscowościach jest mniejsze przyzwolenie na przemoc, jest większa świadomość prawna i lepiej rozwinięta struktura pomocowa dla ofiar.

Źródło: FGI z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze przemocy domowej

Zdaniem badanych widać, że powoli zachodzą pozytywne zmiany dotyczące sposobu działania wielu instytucji, dzięki stałemu podejmowaniu działań służących podnoszeniu jakości udzielanego wsparcia (np. poprzez realizację działań edukacyjnych, szkoleniowych dla pracowników). Zwrócono też uwagę na to, że w ostatnich latach w ramach systemu wsparcia

osób doznających przemocy domowej wzrosła liczba przeszkolonych osób działających w systemie oświaty, powszechnie uczestniczą w nich także kuratorzy sądowi.

Zgadzam się z tym, że założenia programu, system – jest dobrze skonstruowany i myślę, że to funkcjonuje dobrze, tylko problem jest potem z realizacją, z dostępem do narzędzi, z egzekwowaniem pewnych narzędzi.

Źródło: FGI z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze przemocy domowej

Wskazywano jednocześnie na wiele braków i słabych stron systemu wsparcia, wśród których znalazły się:

- Przeciągające się procedury Niebieskiej Karty (wskazano przypadek trwający od 6 lat, w którym wciąż odwlekane jest postępowanie karne).
- Braki w zakresie terapii długoterminowej (trwającej minimum rok).
- Niedostateczna liczba ośrodków wsparcia oraz punktów konsultacyjnych (brak ośrodków/punktów w wielu powiatach).
- Brak przedstawicieli służb medycznych oraz środowisk odwykowych w zespołach interdyscyplinarnych.
- Niedoskonałości procedury Niebieskiej Karty w odniesieniu do zabezpieczenia dzieci, jako ofiar przemocy.
- Trudności we współpracy z systemem ochrony zdrowia (np. problem z umówieniem się na wizytę do lekarza w celu dokonania obdukcji ze względu na brak miejsc w przychodni, niechęć pracowników służby zdrowia do brania udziału w posiedzeniach komisji interdyscyplinarnych, brak wiedzy lekarzy nt. procedury Niebieskiej Karty).
- Ograniczony dostęp do specjalistów, którzy prowadzi m.in. do sytuacji, w których jedna osoba pracuje zarówno z ofiarą przemocy, jak i ze sprawcą. Ponadto dla wielu osób wymagających wsparcia konieczność dojechania do specjalisty jest wręcz niemożliwa z uwagi na duże odległości, brak własnego transportu i brak komunikacji zbiorowej, co dodatkowo uniemożliwia czasami udzielenie pomocy.
- Sztuczne wykorzystywanie istniejących narzędzi (np. Niebieskiej Karty), w miejsce elastycznego dopasowywania tych narzędzi do potrzeb ludzi (według schematu:

określenie potrzeb osoby, weryfikacja posiadanych przez nią zasobów, próba zastosowania konkretnej, wymaganej procedury) – takie działanie nie jest jednak możliwe w przypadku instytucji, które w pierwszej kolejności muszą dbać o bezpieczeństwo ofiar, tj. np. kuratorów (są oni rozliczani z tego, w jaki sposób wywiązują się z procedur, ponieważ muszą stosować się do ścisłych wytycznych).

- Niska skuteczność działań edukacyjnych kierowanych do mieszkańców – społeczna niechęć do udziału w warsztatach czy szkoleniach, np. w przypadku rodziców (częście zgadzają się na spotkania w szkole, niż na zajęcia organizowane przez inne instytucje).
- Powrót dzieci opuszczających pieczę zastępczą do dysfunkcyjnych domów, z których zostały wcześniej odebrane, co powoduje ponowne wchodzenie tych dzieci w rolę ofiar.
- Przeciążenia pracowników socjalnych nadmierną ilością obowiązków oraz szerokim zakresem kompetencji.
- Wysoki poziom niedofinansowania służb/instytucji działających w systemie wsparcia dla ofiar przemocy domowej (widoczny m.in. w niedostatecznej liczbie pracowników, czy w poziomie wynagrodzeń).

Podczas wywiadów grupowych oceniono, że w celu podniesienia skuteczności udzielanej pomocy należałoby skupić się mocniej na potrzebach ofiar – dać im szansę na to, żeby we współpracy ze specjalistami podjęli próbę określenia tego, jakie działania są dla nich niezbędne, co mogłoby pomóc im zmienić własną sytuację. Podkreślono przy tym, że udzielana pomoc musi być elastyczna.

Kilkukrotnie podnoszono również kwestię ograniczonych możliwości zabezpieczenia rodziny w przypadku realizowanych interwencji i sugerowano wprowadzenie rozwiązań systemowych, narzędzi dla służb, które chcą zapewnić ochronę ofiarom. Zaproponowano także stworzenie systemu koordynacji różnych instytucji i służb w tym obszarze, w celu np. usprawnienia procesu uzyskiwania wsparcia policji podczas prowadzonej interwencji. Jak wskazywano podczas rozmów, w wielu kwestiach istnieją przepisy prawa, które mówią o tym w jaki sposób powinny przebiegać procesy w ramach istniejącego systemu ochrony ofiar,

jednak w praktyce brakuje odpowiednich rozporządzeń czy właściwej koordynacji służb oraz organizacji (uporządkowania) wykonywanych zadań.

Rozmowy z profesjonalistami uczestniczącymi w wywiadach grupowych pozwoliły również na identyfikację następujących rekomendacji:

- W celu zwiększenia użyteczności wsparcia kierowanego dla ofiar przemocy domowej należałoby rozważyć realizację szeroko zakrojonych badań fokusowych z ofiarami przemocy. Badania takie pozwoliłyby na zebranie informacji nt. oczekiwań i potrzeb ofiar, a to zwiększyłyby poziom dopasowania oferowanych form pomocy.
- Bardzo ważne jest realizowanie szkoleń dla zespołów interdyscyplinarnych, które pozwoliłyby m.in. na podniesienie poziomu wiedzy, ale też usprawnienie komunikacji pomiędzy różnymi instytucjami (np. pomiędzy funkcjonariuszami policji a sędziami).
- Konieczne jest podniesienie dostępności wsparcia terapeutycznego dla ofiar przemocy domowej – w wielu gminach w kraju dostęp do usług psychologicznych oraz psychiatrycznych jest bardzo utrudniony, z uwagi na zbyt małą liczbę specjalistów.
- W celu podniesienia skuteczności systemu ochrony i wsparcia ofiar przemocy należałoby zwiększyć liczbę realizowanych programów pomocy, w których oferowany jest dostęp do różnych typów usług i specjalistów.
- Większą uwagę powinno się położyć na współpracę służb, czyli interdyscyplinarny charakter zespołów, które mają wspierać osoby doświadczające przemocy – na to, aby dany zespół był w stanie skutecznie działać, konieczny jest czas, który pozwoli poszczególnym członkom na wzajemne poznanie się, na wypracowanie pewnej dynamiki, schematów działania. Z tego powodu sugerowano, aby zawiązujące się zespoły miały możliwość odbycia jednego lub dwóch spotkań wyłącznie po to, aby znaleźć wspólny język.
- W skład zespołów interdyscyplinarnych powinni wchodzić przedstawiciele służb medycznych.
- Padła również propozycja, aby przynajmniej w jednym posiedzeniu zespołu w ramach procedury NK wziął udział sędzia i prokurator.

- Zmiana zapisu w ustawie o policji, która mówi o tym, że w przypadku wydania przez funkcjonariusza nakazu o opuszczeniu mieszkania przez sprawcę przemocy domowej na 14 dni, sprawca ten może się odwołać składając skargę na tego funkcjonariusza – takie zapisy sprawiają, że wobec policjantów są prowadzone postępowania wyjaśniające, wobec czego nie są oni chętni do tego, aby wydawać podobne nakazy.
- Konieczne jest także rozszerzenie usług oraz zintensyfikowanie działań skierowanych do sprawców przemocy domowej, z uwagi na bardzo dużą liczbę osób powracających do zachowań przemocowych – padła m.in. propozycja wydłużenia czasu izolacji sprawców od ofiar (powyżej 2 tygodni), stworzenia domu dla sprawców przemocy (zamiast np. schroniska dla osób bezdomnych), w którym musieliby spędzać czas sprawcy otrzymujący dwutygodniowy zakaz przebywania w domu razem z ofiarą przemocy czy obowiązkowego udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym i/lub terapii. Należy też zwrócić uwagę na niską skuteczność terapii uzależnień, które wywołują sytuacje przemocowe, co niesie za sobą konieczność podniesienia skuteczności również tych działań (w celu zmniejszenia skali zjawiska przemocy w rodzinie).
- Sugerowano również zwiększenie liczby pracowników socjalnych oraz ich większe wyspecjalizowanie w zakresie wspierania osób będących ofiarami oraz sprawcami przemocy (w ośrodkach, w których pracownicy zajmują się szeregiem różnych zagadnień, jakość ich pracy może być niższa).
- Zaproponowano także wprowadzenie wsparcia finansowego dla ofiar przemocy pozbawionych środków na utrzymanie, która umożliwiłaby im na zmianę sytuacji życiowej i zabezpieczenie podstawowych potrzeb w pierwszym okresie po odseparowaniu się od sprawcy przemocy (w formie jednorazowej wypłaty lub czasowej renty).
- Kontynuowanie realizacji kampanii informacyjno-edukacyjnych oraz programów edukacyjnych dotyczących przemocy w rodzinie, kierowanych do ofiar przemocy, ale również ogółu społeczeństwa, jako potencjalnych świadków (również do dzieci w wieku przedszkolnym oraz do uczniów, np. podczas godzin wychowawczych) w celu

zwiększenia liczby zgłoszeń dotyczących dokonywanych aktów przemocy (przy zastosowaniu wymogów dostępności dla osób z niepełnosprawnościami). Ważne w tym aspekcie byłoby włączenie NGO działających w obszarze przemocy w rodzinie, które mają duże doświadczenie oraz znajomość lokalnych potrzeb i specyfiki środowiska.

- Należałoby ponadto realizować działania informacyjne i edukacyjne obejmujące aspekt powrotu ofiar i sprawców przemocy domowej z powrotem do środowiska. Otoczenie musi mieć w sobie gotowość do tego, aby nie wykluczać ani ofiar, ani sprawców, którzy podjęli się leczenia.
- Proponowano również powołanie wojewódzkich zespołów specjalistycznych, w skład których weszliby członkowie: wojewódzkich komend policji, organizacji pozarządowych, kuratoriów oświaty, prokuratury, pomocy społecznej, służb medycznych, które zajmowałyby się koordynowaniem działaniami podejmowanymi na rzecz systemu wsparcia osób doznających przemocy w rodzinie na poziomie regionu (w celu usprawnienia działalności instytucji, wymiany doświadczeń, omawiania trudności i potrzeb).

5.4. Wnioski z panelu ekspertów

5.4.1. Skala zjawiska przemocy domowej

Specjaliści uczestniczący w panelu zgodzili się co do tego, że określenie skali zjawiska przemocy nie jest możliwe z uwagi na to, że w dużej mierze ma ono charakter utajony. Wielu uczestników zwróciło uwagę na to, że ofiary przemocy nie zgłaszają zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, tylko w pierwszej kolejności szukają terapii (lub zgłaszają się np. do Ośrodków Interwencji Kryzysowej), a dopiero pod jej wpływem czasami decydują się na uruchomienie odpowiednich procedur (często wycofując się przed wszczęciem postępowania).

Zdaniem ekspertów zjawisko to eskalowało bardzo mocno w czasie pandemii COVID-19, w której liczba zgłoszeń zmalała, m.in. na zamknięcie lub ograniczone działanie wielu instytucji, w tym ośrodków pomocy społecznej.

5.4.2. Elementy wpływające na wartość wskaźników z zakresu „Przeciwdziałania przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”

Eksperci podkreślili, że trudno jest odnieść się do wartości wskaźników dotyczących akceptacji przemocy, ponieważ zjawisko to w bardzo dużej mierze wynika z braku świadomości ludzi na temat tego, jakie zachowania należy uznać za przemoc. Wciąż znacząca część społeczeństwa ma relatywnie niską wiedzę dotyczącą przemocy ekonomicznej, (która zgodnie z polskim prawem nie jest uznawana za przestępstwo) czy psychologicznej i emocjonalnej.

Podczas rozmowy respondenci podzielili przekonanie, że wśród ofiar przemocy znajduje się więcej kobiet niż mężczyzn (wyjątek stanowi przemoc psychiczna i emocjonalna, w której kobiety mogą przodować – brak jednak odniesienia do konkretnych danych), z uwagi na powszechną przewagę fizyczną mężczyzn, stąd wśród kobiet właśnie tolerancja dla przemocy jest statystycznie niższa.

5.4.3. Przyczyny nie zgłaszania się po pomoc

Wśród przyczyn niezgłaszania się ofiar po pomoc eksperci wymieniali:

- Strach przed oprawcą,
- Brak świadomości ofiar, co do tego, że doświadczają przemocy domowej,

- Kwestie religijne (wiarę w nierozzerwalność małżeństwa),
- Dziedziczenie wzorców zachowania z pokolenia na pokolenie (akceptowanie przemocy),
- Brak wiary w skuteczność systemu przeciwdziałania pomocy w rodzinie oraz wsparcia dla ofiar,
- Niski poziom zaufania do instytucji,
- Poczucie odpowiedzialności kobiety za dom i rodzinę,
- Niski poziom wsparcia społecznego ofiar przemocy domowej,
- Niski poziom kompetencji społecznych ofiar (brak umiejętności proszenia o pomoc, brak asertywności, brak umiejętności szukania wsparcia),
- Wstyd (bardzo silnie zakorzeniony we wszystkich ofiarach, ale wyjątkowo mocno wśród mężczyzn).

5.4.4. Dostęp do informacji dotyczących systemu ochrony i wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie

Zdaniem ekspertów dostęp do informacji nt. systemu ochrony i wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie jest bardzo dobry (powszechny), w związku z tym w ich opinii osoba, która ma świadomość, że stała się ofiarą przemocy będzie w stanie bez problemów dotrzeć do potrzebnych informacji. Problem stanowi jest to, że wiele osób nie posiada tej świadomości, bądź nie dopuszcza jej do siebie, stosując zaprzeczenie, jako mechanizm obronny. Jak zauważono podczas panelu – bardzo często pierwszy kontakt z systemem wsparcia ofiary mają z policją, która dokonuje interwencji – funkcjonariusze informują wówczas ofiarę na temat procedur, które mogą zostać podjęte oraz instytucji czy usług, z których może skorzystać taka osoba. Nie zawsze jednak dochodzi do zawiadomienia policji o tym, że doszło do przemocy.

5.4.5. Zaufanie do systemu ochrony i wsparcia

Rozpatrując wypowiedzi ekspertów nasuwa się wniosek, że w ich opinii poziom zaufania do systemu ochrony i wsparcia nie jest wysoki. Na ocenę taką wpływają różne sytuacje:

- Brak zmiany sytuacji ofiary po interwencji policji (np. gdy interwencja policji kończy się sugestią, że partnerzy powinni się „dogadać” i nie podejmują decyzji o wydaniu

nakazu opuszczenia mieszkania przez sprawcę lub gdy funkcjonariusze nie wiedzą, że uruchomienie procedury Niebieskiej Karty nie wymaga przedstawienia dowodu na to, że doszło do przemocy),

- Niski poziom zrozumienia zjawiska przemocy przez sędziów i prokuratorów, którzy wykazują się niskim poziomem wrażliwości i zrozumienia dla zachowań ofiary (np. nie podejmowaniu przez nią wcześniejszych działań w celu zerwania kontaktów ze sprawcą),
- Negatywne doświadczenia w kontaktach ze służbami i instytucjami (np. brak reakcji ze strony funkcjonariuszy, brak odpowiedzi na zgłoszone potrzeby ofiary – takie jak prośba do kuratora o pomoc w przygotowaniu pisma urzędowego, itp.),
- Decyzja sądu, aby w przypadku zaistnienia przemocy domowej ograniczyć prawa rodzicielskie obu rodziców, również w sytuacji, gdy zgłoszenie dotyczy tylko jednego z nich,
- Niskie zaangażowanie przedstawicieli sektora oświaty w działania zapobiegające przemocy w rodzinie (obawy przed zakładaniem NK, brak interwencji w przypadku zaniedbywania dzieci, np. postaw nadopiekuńczości rodziców – brak wymagań w stosunku do dziecka).

Działania, które mogłyby podnieść poziom zaufania do służb, to np.:

- Wyższy poziom elastyczności realizowanych działań,
- Większa empatia oraz zrozumienie dla ofiar przemocy,
- Stworzenie spójnego systemu wsparcia – zespołów interdyscyplinarnych, które tworzą instytucje działające w szacunku do siebie dla wspólnego celu,
- Szkolenia dla sędziów, prokuratorów oraz pracowników sektora zdrowia dotyczące przemocy domowej, identyfikowania pewnych zachowań świadczących o wystąpieniu przemocy (np. zespół stresu pourazowego),
- Wyższy poziom zaangażowania osób działających w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (przede wszystkim pracowników sektora oświaty i służby zdrowia).

5.4.6. Zjawisko przyzwolenia na stosowanie przemocy domowej

Eksperci zgodzili się co do tego, że w Polsce występuje zjawisko przyzwolenia na stosowanie przemocy domowej. Takie postawy częściej dotyczą osób z niższym wykształceniem, mieszkańców wsi i małych miejscowości.

W opinii ekspertów można jednak mówić o rosnącym poziomie świadomości społecznej w zakresie przemocy w rodzinie, a co za tym idzie o spadku społecznej akceptacji dla zachowań przemocowych.

5.4.7. Skuteczność pomocy udzielanej ofiarom przemocy w rodzinie

Analizując wypowiedzi ekspertów należy stwierdzić, że dokonanie oceny skuteczności udzielanej pomocy jest dość trudne. To, czy pomoc będzie skuteczna, w dużej mierze zależy bowiem od ofiary, która musi wziąć czynny udział w całym procesie – zgłoszeniu zdarzenia, przeprowadzeniu postępowania, składaniu zeznań, itd. – uruchomienie procedury Niebieskiej Karty jest pewnym początkiem tego procesu (nie wymaga bowiem żadnych dowodów, że do przemocy doszło), podobnie jak początek może stanowić zgłoszenie się do OIK czy na terapię, ale dopiero „twarde” działania mają szansę doprowadzić do skutecznego zatrzymania sprawcy i pociągnięcia go do odpowiedzialności. Skuteczność wszelkich działań obniżają także przeciągające się procedury oraz postępowania (w tym długi czas oczekiwania na sprawy sądowe).

W celu podniesienia skuteczności pomocy udzielanej ofiarom przemocy w rodzinie zasugerowano wprowadzenie następujących rozwiązań:

- Wprowadzenie zakazu kontaktowania się sprawcy przemocy z jego ofiarą, jako środka zabezpieczającego w postępowaniu karnym (sprawca, który dostał nakaz opuszczenia mieszkania może dalej nękać ofiarę, na przykład nachodzić ją w pracy),
- Podniesienie poziomu wykształcenia sędziów oraz funkcjonariuszy policji (podstawowa wiedza dotycząca zjawiska przemocy w rodzinie, procedura Niebieskiej Karty, umiejętności miękkie pozwalające na skuteczne przesłuchiwanie ofiary bez jej wtórnej wiktymizacji),
- Szkolenia dla pracowników sektora oświaty i służb medycznych w zakresie aspektów prawnych dotyczących przemocy domowej (np. procedury NK),

- Działania edukacyjne i kampanie społeczne nastawione na wykorzenie stereotypów dotyczących przemocy domowej skierowane do ogółu społeczeństwa,
- Ograniczenia związane z funkcjonowaniem zespołów interdyscyplinarnych, które nie odbywają się w sposób, w jaki powinny się odbywać (brak przedstawicieli zakładanych instytucji i służb – np. nauczycieli, funkcjonariuszy policji, podczas organizowanych posiedzeń zespołu),
- Zwiększenie dostępu do programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy i nakazanie sprawcom udziału w tych programach w celu wypracowania u nich, we współpracy z psychologiem, motywacji wewnętrznej do zmiany ich postępowania,
- Podniesienie poziomu motywacji osób działających w systemie wsparcia i ochrony ofiar przemocy odpowiednim wynagrodzeniem (wiele osób nie chce brać udziału w interwencjach, ponieważ wymagają one wiele czasu i zaangażowania).

6. Kary alternatywne

Badanie ma na celu określenie wartości bazowych wskaźników odnoszących się do dwóch obszarów programowych. Z tego względu, wyniki badania przedstawione zostały w podziale na te właśnie obszary.

6.1. Obszar programowy *Służby więzienne i areszt przedprocesowy*

W obszarze programowym *Służby więzienne i areszt przedprocesowy* celem badania było określenie wartości bazowej dla wskaźnika ***Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania.***

W tym celu przeprowadzone zostało badanie ilościowe (CATI) z sędziami penitencjarni, sędziami orzekającymi w sprawach karnych lub wykroczeniowych, orzekającymi w sądach mających siedzibę na obszarach odpowiadających właściwościom poszczególnych Okręgowych Inspektoratów Służby Więziennej, na terenie których realizowany jest projekt predefiniowany pn. „Pilotażowe kompleksy penitencjarne” (Warszawa, Katowice, Rzeszów, Olsztyn, Poznań).

W zakres postawionych pytań weszło m.in. pytanie nr 2, tj. *Jak Pan/Pani ocenia skuteczność sankcji alternatywnych?*² Analiza wyników przeprowadzonych ankiet pozwala tym samym na **oszacowanie wartości bazowej** dla ww. wskaźnika, zgodnie z następującym wzorem:

$$\frac{\text{Suma wskazań dla wariantów "Bardzo wysoko" oraz "Wysoko" w ramach pytania nr 2}}{\text{Łączna liczba odpowiedzi udzielonych w ramach pytania nr 2}}$$

² Pełny kwestionariusz wykorzystanej w badaniu ankiety znajduje się w załączniku do niniejszego dokumentu.

6.1.1. Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania.

Zgodnie z powyższą metodologią, biorąc pod uwagę wyniki przeprowadzonego badania, **wartość bazowa wskaźnika *Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania* wyniosła 45,12%.**

Należy zwrócić uwagę, że z uwagi na problemy w realizacji badania, ostatecznie zrealizowane zostały 164 ankiety, z zakładanych 550. Z tego względu, w celach poznawczych dokonano również przeważenia wyników badania dążąc do wyrównania dysproporcji próby badawczej w odniesieniu do zakładanej populacji (biorąc pod uwagę udział respondentów, który powinien przypadać na poszczególne OISW). W wyniku takich przeliczeń wartość wskaźnika byłaby nieco wyższa i wynosiłaby 47,03%.

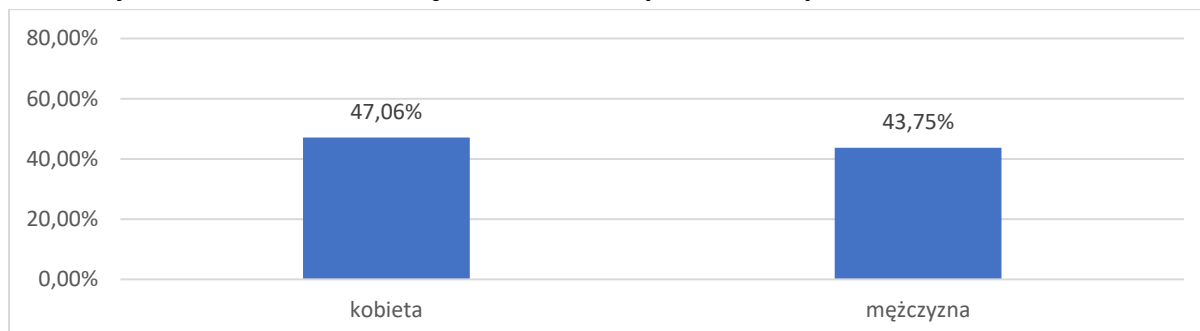
Tabela 9. Wartość bazowa wskaźnika *Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania*

Wskaźnik	Wartość bazowa wynikająca z przeprowadzonego badania
Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania	45,12%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z sędziami

W podziale na **płeć** badanych sędziów wyższy wskaźnik odnotowano wśród kobiet, gdzie wyniósł on 47,06%. Wśród mężczyzn natomiast był nieznacznie niższy względem średniej jego wartości i wyniósł 43,75%.

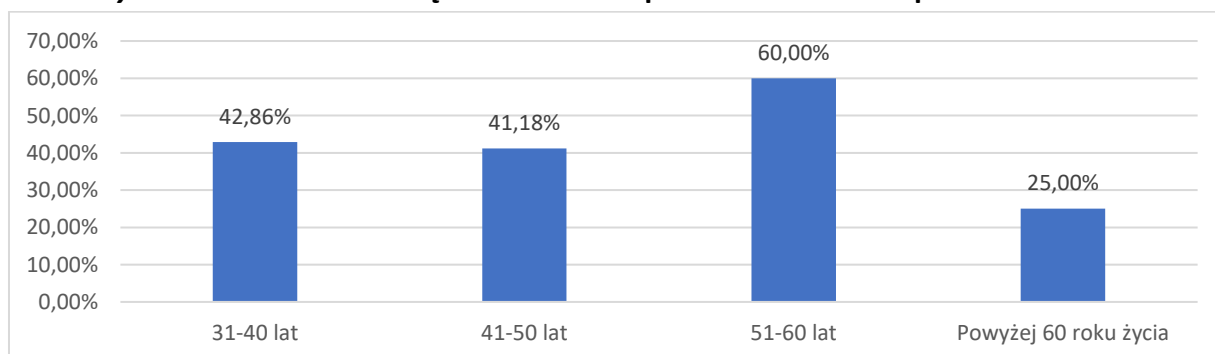
Wykres 39. Wartość bazowa wskaźnika *Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania* w podziale na płeć

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z sędziami

Biorąc pod uwagę podział na wiek respondentów, najwyższą skuteczność kar alternatywnych odnotowano wśród osób w wieku 51-60 lat (na skuteczność wskazało 60% respondentów tejże grupy). Wśród starszych respondentów (powyżej 60 roku życia) udział ten był z kolei najniższy (25%). W przypadku pozostałych, młodszych grup wiekowych odnotowano wartości pośrednie (ok. 42%).

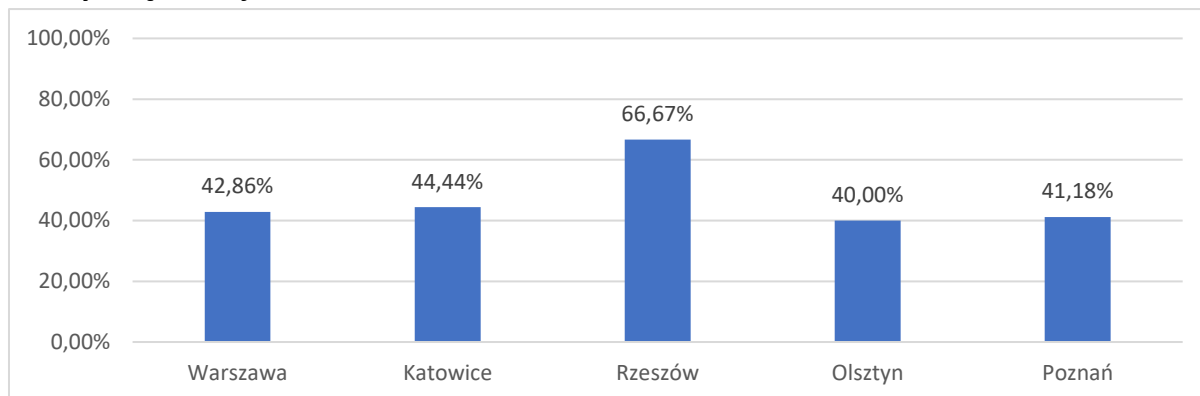
Wykres 40. Wartość bazowa wskaźnika *Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania* w podziale na wiek respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z sędziami

Zróżnicowanie wartości wskaźnika odnotowano również w podziale na OISW właściwe dla danego respondenta. Najwyższy udział sędziów potwierdzających skuteczność kar alternatywnych odnotowano na obszarze Rzeszowa (niemal 67%), natomiast w przypadku Olsztyna wartość ta była najniższa i wyniosła 40%.

Wykres 41. Wartość bazowa wskaźnika *Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania* w podziale na właściwy Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z sędziami

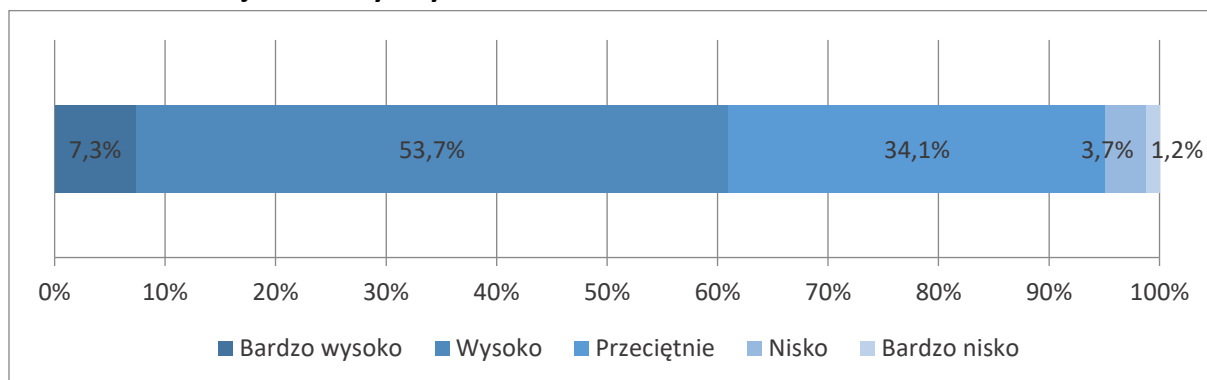
6.2. Wyniki badania ankietowego z sędziami

6.2.1. Wiedza o zakresie, zasadach i zaletach stosowania sankcji alternatywnych

Sędziowie uczestniczący w badaniu CATI w większość dość wysoko oceniali poziom posiadanej wiedzy o zakresie, zasadach i zaletach stosowania sankcji alternatywnych. Na oceny bardzo wysokie i wysokie wskazało łącznie 61,0% respondentów, a na przeciętne – ponad 1/3 uczestników badania (34,1%). Zgodnie z deklaracjami badanych, bardzo niski lub niski poziom wiedzy nt. stosowania kar alternatywnych cechował zaledwie jednego na dwudziestu sędziów (4,9%). Analiza deklaracji badanych nt. posiadanej wiedzy w zakresie wykorzystania sankcji nieizolacyjnych nie wykazała znaczących różnic między kobietami a mężczyznami. Na oceny bardzo wysokie i wysokie wskazało łącznie 61,8% kobiet oraz 60,0% mężczyzn. Większe dysproporcje występowały w przypadku ocen niskich i bardzo niskich, na które wskazało odpowiednio 2,9% kobiet i 6,3% mężczyzn. Biorąc pod uwagę wiek sędziów, najwyższym zasobem wiedzy w analizowanym zakresie cechowali się sędziowie w wieku 60+. 75,0% respondentów z tej grupy deklarowało, że posiadają wysoki poziom wiedzy nt. zakresu, zasad i zalet stosowania sankcji alternatywnych. W tej grupie, podobnie jak wśród sędziów w wieku 31-40 lat, nie pojawiły się ponadto wskazania na oceny niskie/bardzo niskie. Z kolei najmniejszy poziom wiedzy w tym zakresie deklarowali sędziowie w wieku 51-60 lat. Co drugi z nich zakres swojej wiedzy nt. kar nieizolacyjnych oceniał jako wysoki bądź bardzo wysoki (łącznie 50,0%), a co dziesiąty – jako niski/bardzo niski. Był to zarówno najniższy odsetek ocen wysokich, jak i najwyższy udział ocen niskich we wszystkich grupach wiekowych. Analiza odpowiedzi respondentów w podziale na reprezentowane przez nich OISW wskazuje ponadto, najwyższym deklaracyjnym poziomem wiedzy z zakresu sankcji alternatywnych cechowali się przedstawiciele OISW w Rzeszowie (łącznie 77,8% ocen wysokich i bardzo wysokich) oraz w Warszawie (łącznie 71,4%). Równocześnie jednak sędziowie z rzeszowskiego OISW, podobnie jak podobnie jak przedstawiciele OISW w Katowicach, najczęściej deklarowali niski/bardzo niski zakres wiedzy na ten temat (po 11,1% wskazań). Największe różnice w deklaracjach badanych występowały natomiast w ujęciu regionalnym. Odsetek wskazań na wysoki i bardzo wysoki poziom posiadanej wiedzy z zakresu wykorzystania kar nieizolacyjnych wahał się od 0,0% w przypadku przedstawicieli

województw: lubuskiego i opolskiego, do 77,8% wśród podkarpackich sędziów. Podobnie w przypadku ocen najniższych, które sięgały od 0,0% w grupie sędziów z województw: lubuskiego, mazowieckiego, wielkopolskiego i podlaskiego, do nawet 100,0% w grupie respondentów z województwa opolskiego.

Wykres 42. Jak Pan/Pani ocenia zakres swojej wiedzy o zakresie, zasadach i zaletach stosowania sankcji alternatywnych?

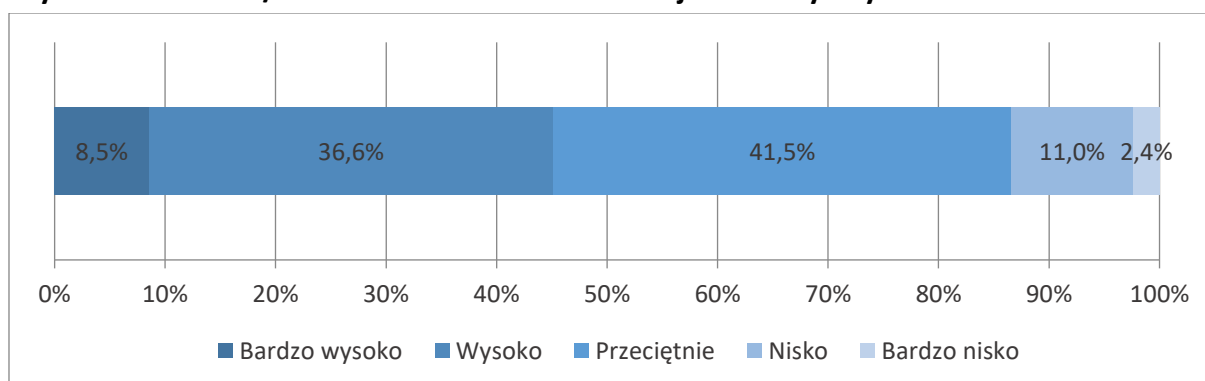
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z sędziami (n=164).

6.2.2. Ocena skuteczności stosowania kar alternatywnych

Sędziowie biorący udział w badaniu ilościowym, poproszeni o ocenę skuteczności kar alternatywnych, wskazywali najczęściej na oceny bardzo wysokie i wysokie (łącznie 45,1% odpowiedzi) bądź przeciętne (41,5%). O niskiej lub bardzo niskiej efektywności stosowania sankcji nieizolacyjnych przekonanych było ogółem 13,4% respondentów. Rozkład odpowiedzi ze względu na płeć badanych był zbliżony, choć mężczyźni nieco rzadziej od kobiet wskazywali na oceny przeciętne (37,5%, w porównaniu do 47,1% w grupie kobiet) częściej natomiast – na niskie (16,7%, w porównaniu do 2,9% w grupie kobiet). Biorąc pod uwagę wiek sędziów biorących udział w badaniu, skuteczność sankcji alternatywnych najwyżej oceniali osoby w wieku 51-60 lat (60,0% wskazań na oceny bardzo wysokie/wysokie). Równocześnie tej grupie badanych najniższy był udział ocen przeciętnych i poniżej przeciętnych (odpowiednio 30,0% i 10,0%). Najmniej przekonani co do efektywności stosowania tego typu kar byli natomiast najstarsi z sędziów. W tej grupie branych na oceny przeciętne i niskie wskazało odpowiednio 50,0% i 25,0% respondentów, natomiast na wysokie – 25,0% sędziów. Była to ponadto jedyna z grup, w której ani raz nie wskazano na

ocenę bardzo wysoką. Analiza wyników badania pozwala również na wskazanie różnic w ocenach dokonywanych przez przedstawicieli poszczególnych OISW. Najwyższy odsetek ocen bardzo wysokich i wysokich cechował odpowiedzi sędziów z rzeszowskiego OISW (łącznie 66,7%), najniższy natomiast – reprezentantów OISW w Olsztynie (30,0%). W tej grupie badanych najwyższy był ponadto odsetek ocen niskich/bardzo niskich (30,0%). Różnice w ocenach respondentów pojawiały się również w ujęciu wojewódzkim. Najwyższy odsetek ocen bardzo wysokich i wysokich identyfikowano w grupie respondentów z województwa podkarpackiego (łącznie 66,7% odpowiedzi), choć to w województwie śląskim nie pojawiła się żadna ocena niska czy bardzo niska. Skuteczność sankcji alternatywnych najniżej była natomiast oceniana przez sędziów z województwa Opolskiego (100,0% wskazań na oceny niskie/bardzo niskie).

Wykres 43. Jak Pan/Pani ocenia skuteczność sankcji alternatywnych?

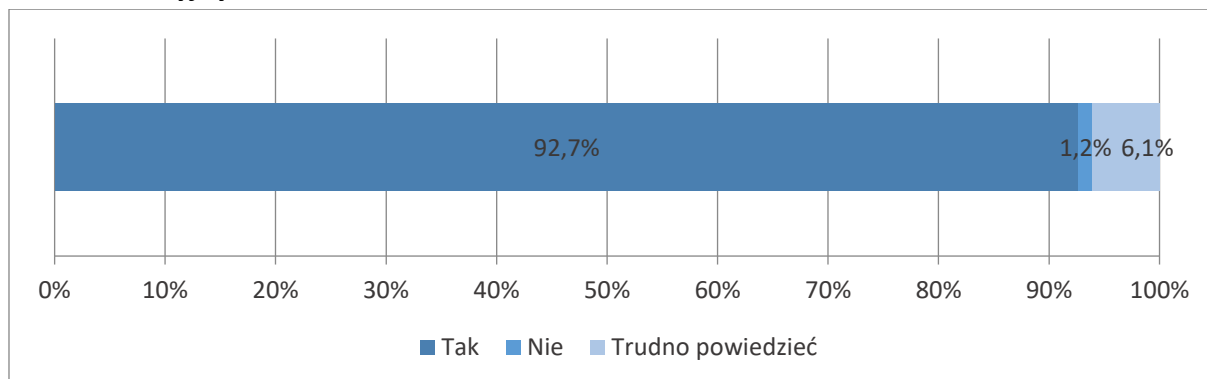

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z sędziami (n=164).

6.2.3. Zalety stosowania kar alternatywnych

Zdecydowana większość sędziów uczestniczących w badaniu CATI potrafiła wymienić główne zalety związane z wykorzystywaniem kar alternatywnych (92,7%).

Wykres 44. Czy potrafi Pan/Pani wskazać główne (identyfikowane przez Pana/Panią) zalety kar nieizolacyjnych?

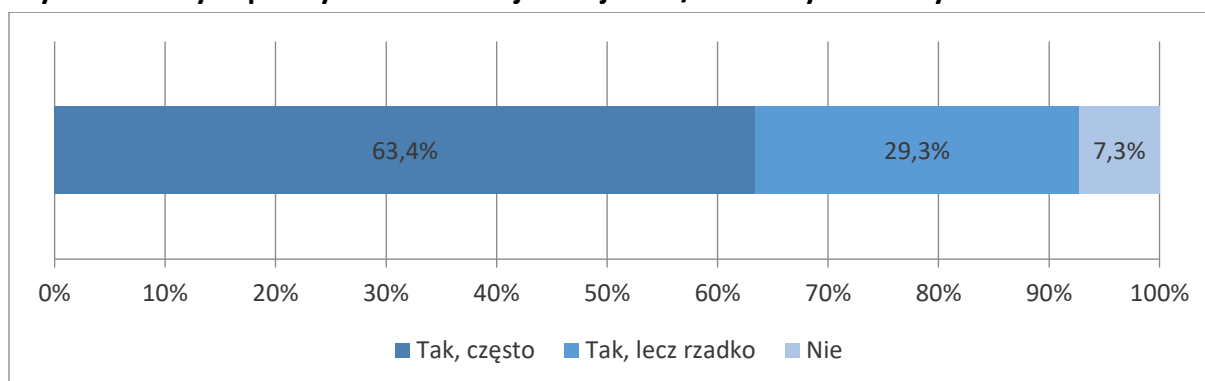

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z sędziami (n=164).

6.2.4. Stosowanie kar alternatywnych

Aż 92,7% sędziów uczestniczących w badaniu ilościowym deklaroowało, że w pracy zawodowej stosują kary nieizolacyjne, w tym 63,4% – że tego typu sankcje stosują często. Sankcje alternatywne nie były wykorzystywane tylko przez 7,3% sędziów uczestniczących w badaniu. Biorąc pod uwagę płeć sędziów, choć odsetek ocen respondentów był zbliżony, to kobiety nieco chętniej od mężczyzn stosowały tego typu sankcje (94,1%, w porównaniu do 91,7% w grupie mężczyzn). Analiza wyników badania wskazuje ponadto, że kary nieizolacyjne wykorzystywane były najczęściej przez sędziów w wieku 51-60 lat (łącznie 100,0%) oraz w wieku 41-50 lat (łącznie 92,2%), reprezentujących rzeszowski OISW (łącznie 100,0% wskazań). Najmniej chętni do ich wykorzystywania byli natomiast sędziowie w wieku 60+ (75,0% wskazań) z olsztyńskiego OISW (80,0%). Biorąc pod uwagę poszczególne regiony, kary alternatywne stosowali przede wszystkim reprezentanci województw: wielkopolskiego, opolskiego i podkarpackiego (po 100,0% wskazań), a najrzadziej – sędziowie z województwa lubuskiego (33,3%).

Wykres 45. Czy w praktyce zawodowej stosuje Pan/Pani kary alternatywne?

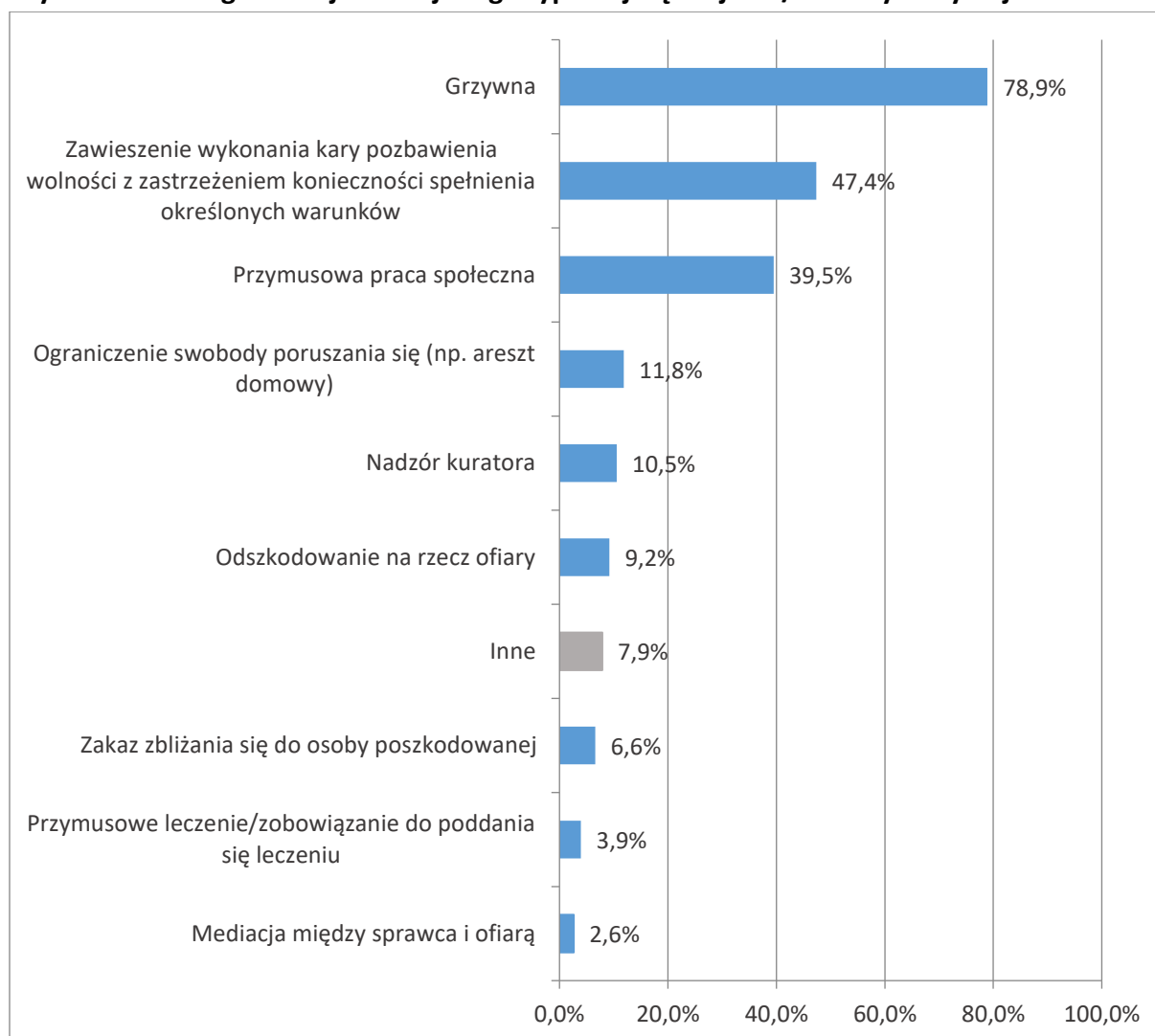
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z sędziami (n=164).

Do najczęściej stosowanych przez sędziów uczestniczących w ankiecie kar nieizolacyjnych należały: kara grzywny (78,9%), zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności z zastrzeżeniem konieczności spełnienia określonych warunków (47,4%) oraz przymusowe prace społeczne (39,5%). Blisko co dziesiąty z sędziów wykorzystywał ponadto sankcje w postaci ograniczenia swobody poruszania się (11,8%), nadzoru kuratora (10,5%) lub odszkodowania dla ofiary (9,2%). Najrzadziej stosowano kary alternatywne w postaci zakazu zbliżania się (6,6%), przymusowego leczenia lub zobowiązania do poddania się leczeniu (3,9%) bądź mediacji między sprawcą a osobą poszkodowaną (2,6%).

Biorąc pod uwagę płeć respondentów, rozkład odpowiedzi był dość zbliżony. Największe różnice dotyczyły wykorzystywania kary w postaci zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, która stosowana była przez 56,3% kobiet i 40,9% mężczyzn. Kobiety częściej wykorzystywały ponadto inne formy kar nieizolacyjnych (12,5%, w porównaniu do 4,5%), natomiast mężczyźni – nadzór kuratora (13,6%, w porównaniu do 6,3% w grupie kobiet). Analiza odpowiedzi z uwzględnieniem wieku sędziów pokazuje, że przedstawiciele wszystkich grup wiekowych stosowali najczęściej karę grzywny, choć odsetek jej wykorzystania był najwyższy w grupie sędziów w wieku 60+ (100,0%). Wszyscy przedstawiciele tej grupy korzystali również z możliwości stosowania kary przymusowych prac społecznych (100,0%). W grupie sędziów w wieku 51-60 lat stosunkowo wysoki był natomiast odsetek osób wykorzystujących karę w postaci zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności (60,0%, w porównaniu do między 33,3% a 50,0% w pozostałych grupach wiekowych). Warto również przyjrzeć się rozkładowi poszczególnych odpowiedzi w

podziale na poszczególne OISW reprezentowane przez respondentów. Również w tym przypadku najchętniej stosowaną karą alternatywną była kara grzywny, choć stopień jej rozpowszechnienia wśród ankietowanych sędziów wahał się od 55,6% w przypadku sędziów z rzeszowskiego OISW, do 88,2% w grupie sędziów z OISW w Katowicach. Nieco rzadziej wykorzystywano karę zawieszenia wyroku pozbawienia wolności, w tym najczęściej przez sędziów reprezentujących OISW w Olsztynie (62,5% wskazań), a najrzadziej – przez sędziów z OISW w Poznaniu (31,3%). Co czwarty z przedstawicieli OISW w Olsztynie nakładał ponadto kary w postaci ograniczenia swobody poruszania się (25,0%), a blisko co piąty z sędziów z OISW w Poznaniu i Rzeszowie – wobec sprawców stosował nadzór kurateli (odpowiednio 18,8% i 22,2% wskazań). Uwzględnienie poszczególnych województw reprezentowanych przez sędziów biorących udział w badaniu wskazuje, że również w ujęciu regionalnym najchętniej stosowano karę grzywny. Odsetek wskazań na wykorzystanie tego typu kary wahał się od 55,6% w województwie podkarpackim, do 100,0% w województwie opolskim. W województwach: śląskim, mazowieckim, warmińsko-mazurskim oraz podlaskim kolejną w kolejności stosowaną karą nieizolacyjną było zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności (między 50,0% a 66,7% wskazań). W województwie warmińsko-mazurskim, śląskim, wielkopolskim i podkarpackim chętnie stosowano ponadto karę przymusowych prac społecznych (między 40,0% a 66,7% odpowiedzi), natomiast w województwie opolskim – karę ograniczenia wolności (100,0%).

Wykres 46. Jakiego rodzaju sankcje tego typu najczęściej Pan/Pani wykorzystuje?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z sędziami (n=164).

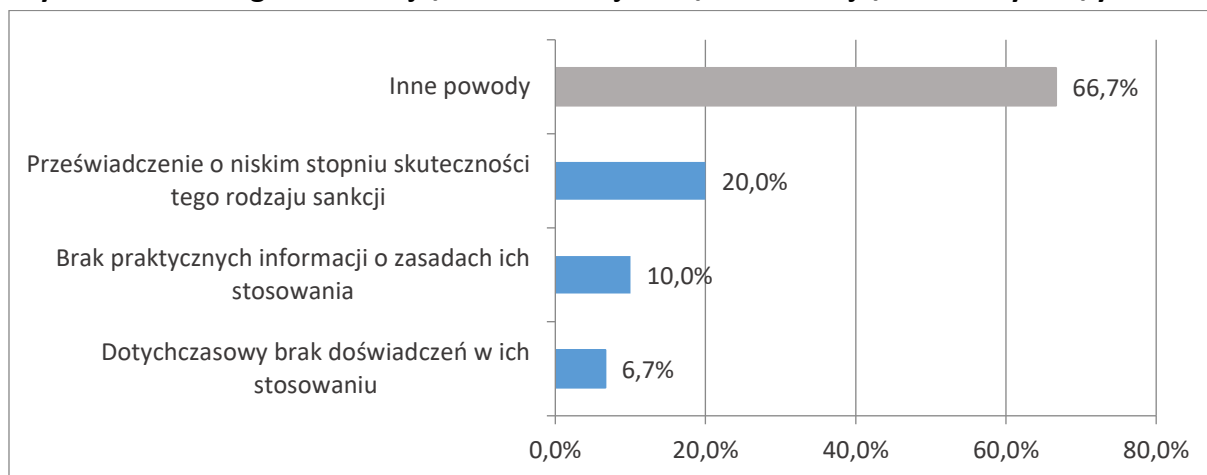
Co piąty z sędziów uczestniczących w badaniu CATI, którzy wskazali, że nie stosują kar alternatywnych lub że tego typu sankcje są przez nich rzadko wykorzystywane, był przeświadczony o niskim poziomie skuteczności kar nieizolacyjnych (20,0%). Co dziesiąty z badanych, jako powód braku/niskiego wykorzystania sankcji alternatywnych, podawał brak praktycznych informacji nt. zasad ich stosowania (10,0%). Kolejne 6,7% respondentów wskazało, że wykorzystanie tego typu kar utrudnia im brak doświadczeń w tym zakresie. Stosunkowo wysoki udział wskazał również odpowiedź „inne”, przy czym odnoszono się w tym zakresie najczęściej do ciężaru gatunkowego spraw, którymi zajmuje się dany sędzia (np. sprawy związane z zabójstwami, wobec których tego typu kary nie mogłyby być

zastosowane), brak wiary w skuteczność tego rodzaju kar czy brak dotychczasowego doświadczenia w sprawach, w których byłaby możliwość ich zastosowania.

Analiza wyników badania CATI z sędziami wskazuje, że respondenci – mężczyźni – częściej od kobiet byli przekonani o niskiej efektywności stosowania kar alternatywnych (22,2% wskazań, względem 16,7% w grupie kobiet). Kobiety natomiast trzykrotnie częściej deklarowały, że brakuje praktycznych informacji o zasadach ich wykorzystania (16,7%, w porównaniu do 5,6%). Kobiety nieco częściej nie posiadały ponadto doświadczenia w zakresie stosowania kar nieizolacyjnych (8,3%, w porównaniu do 5,6% w grupie mężczyzn). Biorąc pod uwagę wiek respondentów, na niski stopień wykorzystania kar alternatywnych ze względu na ich małą skuteczność wskazywały przede wszystkim osoby w wieku 41-50 lat oraz w wieku 51-60 lat (odpowiednio 25,0% i 28,6% wskazań). Sędziowie w wieku 60+ wskazywali z kolei, że nie posiadają praktycznych informacji o zasadach ich stosowania ani doświadczenia w tym zakresie (po 33,3% odpowiedzi). Odsetek innych odpowiedzi wahał się między 56,3% w grupie osób w wieku 41-50 lat, a 100,0% wśród sędziów w wieku 31-40 lat. Uwzględniając OISW reprezentowane przez respondentów, przeświadczenie o niskim stopniu skuteczności sankcji alternatywnych było charakterystyczne przede wszystkim dla przedstawicieli OISW w Olsztynie (33,3%) oraz w Rzeszowie i w Warszawie (po 25,0% wskazań). Reprezentanci poznańskiego OISW częściej deklarowali natomiast brak dotychczasowego doświadczenia w ich stosowaniu (28,6%). Odsetek wskazań na inne powody wahał się od 57,1% do 100,0%, odpowiednio dla OISW w Poznaniu i w Katowicach). Ze względu na przeświadczenie o niskiej skuteczności sankcji alternatywnych, były one rzadko stosowane przez połowę sędziów z województwa warmińsko-mazurskiego (50,0%), blisko co czwartego sędziego z województwa mazowieckiego lub podkarpackiego (odpowiednio 27,3% i 25,0%) oraz co piątego respondenta z Wielkopolski (20,0%). Blisko co piąty z mazowieckich sędziów wskazywał ponadto na brak praktycznych informacji o zasadach ich wykorzystania (18,2%). Czterech na dziesięciu sędziów z województwa wielkopolskiego wskazywał ponadto, że nie stosuje kar alternatywnych lub wykorzystuje je rzadko ze względu na brak doświadczenia w tym zakresie (40,0%). Przedstawiciele wszystkich regionów najczęściej wskazywali natomiast na inne odpowiedzi (między 40,0% w grupie

sędziów z województwa wielkopolskiego, do 100,0% w grupie respondentów z województw: śląskiego, lubuskiego i podlaskiego).

Wykres 47. Dlaczego nie stosuje/rzadko stosuje Pan/Pani sankcje/i alternatywne/ych?

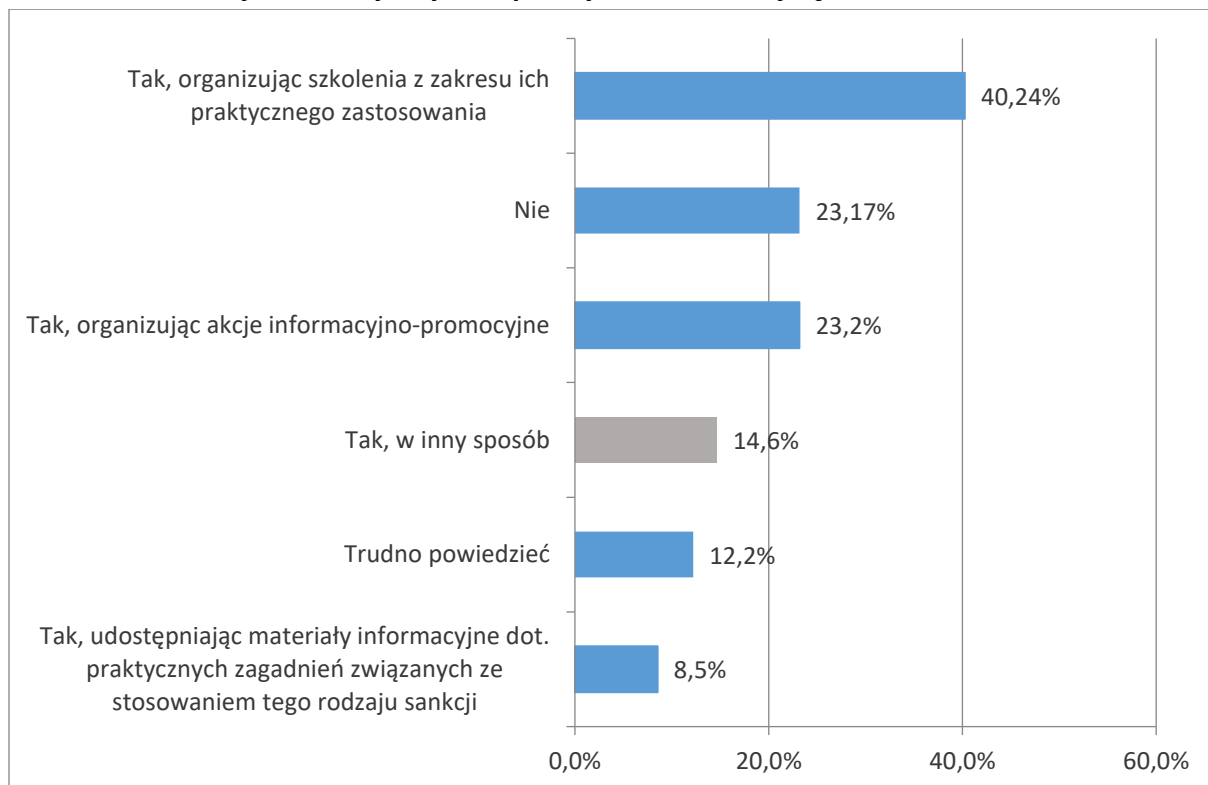

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z sędziami (n=164).

Sędziowie biorący udział w badaniu CATI poproszeni zostali o wskazanie sposobów, jakimi można by wpłynąć na wzrost wykorzystania sankcji alternatywnych w praktyce zawodowej sędziów. Deklarowano najczęściej, że na poprawę sytuacji w tym zakresie mogłaby wpłynąć organizacja szkoleń z zakresu praktycznego wykorzystania kar nieizolacyjnych (40,2%) oraz akcji informacyjno-promocyjnych (23,2%). Najrzadziej wymienianym sposobem na zwiększenie częstotliwości ich stosowania było udostępnianie materiałów informacyjnych obejmujących zagadnienia związane z ich wykorzystaniem (8,5%).

Zgodnie z wynikami przeprowadzonych badań, blisko co czwarty z sędziów uczestniczących w badaniu nie dostrzegał rozwiązań mogących przyczynić się do częstszego stosowania przez sędziów sankcji alternatywnych (23,2%), a co czwarty nie był w stanie wskazać jednoznacznej odpowiedzi (12,2%).

Wykres 48. Czy Pana/Pani zdaniem można jakimiś sposobami wpłynąć na częstsze stosowanie sankcji alternatywnych w praktyce zawodowej sędziów?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z sędziami (n=164).

6.3. Analiza wywiadów pogłębionych z sędziami

6.3.1. Doświadczenia sędziów związane ze stosowaniem kar alternatywnych

Analiza wywiadów pogłębionych z sędziami wskazuje, że nie każdy z respondentów posiadał doświadczenia w zakresie stosowanie kar alternatywnych. Nie wynikało to jednak z niechęci sędziów do ich wykorzystywania, lecz z charakteru pełnionych przez nich funkcji zawodowych. Ci z uczestników badania, którzy deklarowali, że w pracy zawodowej stosują kary alternatywne, wskazywali na wykorzystanie takich kar, jak:

- Kara ograniczenia wolności;
- Kara grzywny;
- Zakaz kontaktowania lub zbliżania się do pokrzywdzonych;
- Nakaz opuszczenia lokalu (jeśli dotyczy to np. przestępstwa na szkodę członków rodziny).

6.3.2. Ocena skuteczności kar alternatywnych oraz ich najskuteczniejsze formy

Sędziowie uczestniczący w badaniu IDI/TDI, byli przekonani o zasadności wykorzystywania kar alternatywnych. Jak tłumaczono, stosowanie tego typu kar daje możliwość ich wymierzenia przy uwzględnieniu okoliczności sprawy (jak wiek przestępcy, jego dotychczasowe wykroczenia, intencje sprawcy itp.) oraz sytuacji życiowej, w jakiej znalazł się sprawca. Zgodnie z doświadczeniem badanych, przestępstwa popełniają najczęściej ludzie niezamożni, niewykształceni, mający problemy finansowe. Sędziowie biorący udział w badaniu wskazywali również, że kary alternatywne mają zastosowanie przede wszystkim w przypadku tzw. „drobnych przestępstw” oraz osób dotychczas niekaranych.

Równocześnie podkreślano, że nie zawsze kary alternatywne okazują się najskuteczniejsze. Jak wskazano, zdarzają się przypadki, w których sprawcy nie stosują się do nałożonej na nich kary. Jest to zatem, jak określił jeden z sędziów, pierwszy etap, pozwalający wdrożyć daną osobę do przestrzegania porządku prawnego. Jeśli jednak sprawca uchyła się od kary, wówczas wdraża się surowsze sankcje, np. w postaci kary pozbawienia wolności.

Część skazanych nie interesuje się karami alternatywnymi, nie zgłasza się do kuratora, nie realizuje nałożonych na nich obowiązków. Dopiero kiedy przyjdzie sankcja przymusowa w

celu osadzenia do zakładu karnego, to ktoś płaci grzywnę, zgłasza się do kuratora i próbuje wszystko odkręcić [...].

Źródło: wywiady pogłębione z sędziami.

Sędziowie biorący udział w badaniu jakościowym, do najsukuteczniejszych form kar alternatywnych zaliczali kary ograniczenia wolności oraz grzywny. Równocześnie jednak respondenci wskazywali, że efektywność kary zależy jest od różnego typu czynników, w tym przede wszystkim aspektów związanych z samym sprawcą. W związku z tym, wybór formy odpłaty za wyrządzone szkody powinien mieć charakter indywidualny.

6.3.3. Główne zalety i wady stosowania kar alternatywnych

Analiza wywiadów pogłębionych z sędziami pozwoliła na wskazanie głównych zalet i wad stosowania kar alternatywnych. Do największych korzyści płynących z ich wykorzystania respondenci zaliczali przede wszystkim ograniczenie kontaktu sprawcy ze środowiskiem przestępczym, co ma istotne znaczenie przede wszystkim w przypadku osób wcześniej niekaranych. Kary alternatywne dają również możliwość pełniejszego uwzględnienia okoliczności sprawy i sytuacji życiowej sprawcy oraz „sprawdzenia” go pod względem gotowości do przestrzegania porządku prawnego w przyszłości. Podkreślano również, że wykorzystanie tego typu kar pozwala zminimalizować koszty związane z odbywaniem kary, które poniesiono by w przypadku zastosowania kary pozbawienia wolności.

Największą wadą systemu kar alternatywnych jest natomiast ich niska skuteczność w przypadku wielokrotnych sprawców. Tego typu kary mogą bowiem być wówczas odbierane jako nadmierne łagodne, świadczące o bezkarności przestępcy. Wskazywano ponadto na trudności wiążące się nierzadko odbywaniem kary nieizolacyjnej, głównie w postaci kary prac społecznych, przez osoby niechętne do podporządkowania się do nałożonych na nich obowiązków. Wymaga to bowiem poświęcenia znacznych nakładów czasu na próby jej zdyscyplinowania przez pracowników sprawujących nadzór nad odbywaniem kary.

6.3.4. Grupy osób, wobec których stosowanie kar alternatywnych może okazać się nieefektywne oraz przyczyny braku efektywności tego typu kar

Zgodnie z analizą wywiadów pogłębionych z sędziami, grupami osób, wobec których stosowanie kar alternatywnych może nie przynieść zamierzonych skutków, są osoby

posiadające przeszłość przestępczą. Jak podkreślał jeden z sędziów, w grupie przestępców tej kategorii kary alternatywne mają oddźwięk rażącej łagodności, kojarzącej się z poczuciem bezkarności. W związku z tym, okazują się one nieefektywne w zastosowaniu do osób wcześniej karanych. Braku efektywności sankcji nieizolacyjnych można spodziewać się również w przypadku osób niezdyscyplinowanych, niechcących podporządkować się narzuconym im ograniczeniom i/lub obowiązkom. Wówczas istnieje jednak możliwość zmiany formy odbywania kary, np. na karę pozbawienia wolności.

6.3.5. Ocena adekwatności zakresu kar alternatywnych stosowanych w Polsce

Sędziowie uczestniczący w badaniu IDI/TDI pozytywnie oceniali zakres kar alternatywnych stosowanych w Polsce. Podkreślano przy tym, że są one adekwatne względem możliwości kraju, w tym możliwości finansowych i organizacyjnych. Równocześnie jednak respondenci deklarowali otwartość na konstruowanie i wdrażanie nowych form sankcji nieizolacyjnych.

7. Podsumowanie panelu delfickiego

1. Proszę na wstępie opisać swoje zdanie na temat stosowania kar alternatywnych.

Jakie mają główne zalety? Wobec jakich spraw mogą okazać się najefektywniejsze? Czy upatruje w nich Pan/Pani istotnej alternatywy dla kar izolacyjnych?

Wszyscy eksperci uczestniczący w panelu delfickim zgodzili się z twierdzeniem, że kary alternatywne są bardzo ważnym elementem systemu karnego w Polsce, stanowiącym uzupełnienie dla kar izolacyjnych. W opinii większości ekspertów, kary te powinny mieć zastosowanie w odniesieniu do przestępstw znamionujących się stosunkowo niewielkim stopniem społecznej szkodliwości. Kryterium wyboru kary powinna być jednak nie tylko ocena okoliczności popełnionego przestępstwa, ale też samego sprawcy, tj. przewidywania co do jego przyszłego zachowania na wolności (czy będzie on stanowił zagrożenie dla dóbr prawnych po wykonaniu kary). Sąd powinien zatem podjąć decyzję, czy zastosowanie kary nieizolacyjnej będzie wystarczające w przypadku konkretnego sprawcy. Równocześnie jednak dwaj eksperci podkreślali, że rozważanie zastosowania kary nieizolacyjnej powinno być standardem w każdym przypadku, a dopiero okoliczności określone w art. 53 k.k. mogłyby zniechęcać sąd bądź uniemożliwiać mu orzeczenie kary alternatywnej. W takim ujęciu, kara izolacyjna powinna stanowić raczej wyjątek/konieczność niż regułę.

Z wypowiedzi badanych wynika ponadto, że kary alternatywne w Polsce stosowane są zbyt rzadko, posiadają bowiem wiele zalet, wśród których najczęściej wymienianą był niski koszt ich wykonania. Innymi wskazywanymi zaletami tego rodzaju kar było niższe ryzyko stygmatyzacji dla sprawcy przestępstwa oraz brak problemu związanego z resocjalizacją skazanego (pozostawanie sprawcy w jego środowisku rodzinnym, sąsiedzkim, pracowniczym itp. powoduje, że skazany nie ma trudności w powrocie do codziennej egzystencji, które mogą wystąpić po odbyciu kary bezwzględnej pozbawienia wolności). W opinii ekspertów, którzy wzięli udział w panelu delfickim istotną rolę pośród kar alternatywnych mogą pełnić:

- **Środki kompensacyjne**, które mają szczególnie duży potencjał w przypadku występów godzących w dobra osobiste o charakterze majątkowym (jak podkreślił

jeden z respondentów, warto rozważyć w tym kontekście uelastycznienie lub podniesienie kwoty nawiązki możliwej do orzeczenia na mocy art. 46 par. 2);

- **Środki probacyjne** (zgodnie z opinią ekspertów, w przypadku występów zagrożonych karą pozbawienia wolności, okres próby winien zostać uzależniony od ustawowego zagrożenia danego czynu).

Jak podkreślił jeden z ekspertów, wykorzystanie ww. środków pozwala na realizację celów kary, tj. celów wychowawczych i prewencyjnych. Tego typu rozwiązanie zasługuje ponadto na aprobatę ze strony pokrzywdzonego, któremu niejednokrotnie nie zależy na pozbawieniu wolności sprawcy, ale na zadośćuczynieniu wyrządzonej mu szkody.

W ramach II etapu badania zwrócono ponadto uwagę, że dolegliwość kary nie powinna być jedynym ani decydującym kryterium wyboru sankcji karnej. Przyjmując bowiem, że konsekwencją kary ma być uzyskanie poszanowania obowiązującego porządku prawnego przez sprawcę, w wielu wypadkach mniej surowa sankcja będzie wystarczająca, jeśli sprawca w pełni się z niej wywiąże.

2. Jak Pan/Pani ocenia skuteczność kar alternatywnych, w tym ich poszczególnych rodzajów? Jaki rodzaj kary alternatywnej uważa Pan/Pani za najskuteczniejszy? Dlaczego?

Analizując wypowiedzi ekspertów można ocenić, że potencjalna skuteczność kar alternatywnych jest bardzo wysoka, w ujęciu szerokim pozwalają one uwzględnić interesy prawne pokrzywdzonego, a także realizują funkcję prewencyjną (przede wszystkim w przypadku osób, które popełniają przestępstwo po raz pierwszy, a ich skazanie na karę bezwzględnego pozbawienia wolności może nieść za sobą ryzyko trudności w resocjalizacji). Ocena skuteczności zasądzonej kary zależy jednak przede wszystkim od przyjętego kryterium. Inaczej oceniana jest bowiem skuteczność z perspektywy realizacji celów kary, a inaczej przez pryzmat jej wykonalności danej kary (możliwości jej wyegzekwowania). Oznacza to, że jeżeli za kryterium przyjmuje się niepopelnianie przestępstw po odbyciu kary, to skuteczność orzeczonej i wykonanej kary zależy od postawienia prawidłowej diagnozy sprawcy, a także oceny okoliczności faktycznych danej sprawy. W związku z powyższym trudno jest wskazać jeden najskuteczniejszy środek

karny, bez jednoczesnego przypisania go do danego sprawcy. Z tego względu bardzo istotne jest, aby sąd z jednej strony miał jak najszerszą możliwość wyboru kary, a z drugiej strony, by mógł dokonać jak najpełniejszej oceny sprawcy (zarówno pod kątem znamion popełnionego czynu, ale także jego sytuacji życiowej, majątkowej, zdrowotnej, itd.).

Wskazywano przy tym następujące przykłady:

- Jeśli przestępstwo popełnione zostało ze względu na uzależnienie sprawcy, wówczas skutecznym środkiem reakcji mogą się okazać – leczenie lub terapia, powstrzymanie się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, powstrzymanie się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób lub zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób, opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym lub innego stosownego postępowania, itp.;
- W przypadku sprawców przypadkowych wysoka skuteczność może dotyczyć kary grzywny (dostosowanej do możliwości finansowych sprawcy) lub zastosowania dozoru elektronicznego;
- W przypadku przestępstw popełnionych w celu osiągnięcia korzyści majątkowej (m.in. przestępstwa gospodarcze) również odpowiednim rodzajem kary byłaby grzywna (prawdopodobnie nie spełni ona jednak swojej roli w przypadku osób bardzo zamożnych);
- Kontrolowana, nieodpłatna praca na cel społeczne jest właściwą formą kary w przypadku przestępstw popełnionych przez sprawców wykazujących się niskim poziomem empatii czy brakiem zrozumienia konsekwencji własnych działań (co spotykane jest często u młodych sprawców przestępstw), dzięki czemu możliwe byłoby budowanie w nich prawidłowych wzorców postępowania – w kontekście tego rodzaju kar warto powiązać typ rodzajowy przestępstwa z dobrami prawnymi, które zostały zagrożone lub naruszone;
- Warunkowe zawieszenie kary warto stosować szczególnie w sytuacji, gdy pokrzywdzonemu zależy na tym, aby szkoda wyrządzona przez sprawcę została naprawiona, w tej sytuacji kara pozbawienia wolności bardzo ogranicza możliwości zarobkowe sprawcy, w związku z czym realizacja obowiązku naprawienia szkody

może być niemożliwa (zawieszenie kary nie powinno być jednak zasądzone w przypadku osób, które dokonały przestępstwa w stosunku do osób, które z nimi zamieszkują).

3. Jakie wady posiadają kary alternatywne? Czy można powiedzieć, że wobec jakiejś określonej grupy osób kary tego rodzaju mogą być nieefektywne? Jeśli tak, jakich osób to dotyczy?

Z wypowiedzi ekspertów wynika, że co do zasady kary alternatywne są nieefektywne w przypadku osób będących sprawcami najpoważniejszych przestępstw, z uwagi na brak możliwości oddania zawartości bezprawia, które wiąże się z tymi przestępstwami. Kary tego rodzaju nie powinny być również stosowane w odniesieniu do przedstawicieli zorganizowanych grup przestępczych oraz sprawców, którzy powrócili do przestępstwa (recydywistów). Podkreślono jednak, że wskazane ograniczenia są już uwzględnione w obowiązującym ustawodawstwie.

Zgodnie z opinią jednego z respondentów uogólnienia na poziomie wyboru kary alternatywnej są niewskazane, ponieważ nie mają one charakteru uniwersalnego i powinny być każdorazowo dostosowane do indywidualnego sprawcy przestępstwa (przy uwzględnieniu m.in. takich elementów jak jego sytuacja materialna, warunki i właściwości osobiste, sytuacja mieszkaniowa, podatność na resocjalizację, itp.).

Respondenci wymieniali przy tym różnego rodzaju ograniczenia kar alternatywnych, np.:

- Kara grzywny nie powinna być zasądzana w stosunku do osób, które są niewypłacalne lub ich wypłacalność jest na bardzo niskim poziomie, z drugiej strony – skuteczność tego rodzaju kary jest niska w przypadku osób bardzo zamożnych;
- Kara ograniczenia wolności nie powinna być stosowana w stosunku do sprawców, którzy nie są w stanie wykonywać nieodpłatnej pracy na cele społeczne, a także wobec osób, które w przeszłości uchylały się od jej wykonywania oraz sprawców przemocy domowej w sytuacji, gdy nie ma możliwości orzeczenia i skutecznego wykonania zakazu zbliżania się do osób pokrzywdzonych;

- Dozór elektroniczny nie może być orzeczony w sytuacji, gdy nie ma możliwości spełnienia niezbędnych dla niego warunków technicznych.

Jeden z ekspertów zwrócił także uwagę na wady dotyczące kary ograniczenia wolności oraz grzywny, tzn. wykonalność tych kar i nadzór nad ich wykonywaniem. Brak odpowiedniej kontroli nad wykonywaniem kary ograniczenia wolności skutkuje bowiem takimi nieprawidłowościami jak np. wykonanie zaległej pracy po upływie okresu na jaki została orzeczona lub odrabianie zaległości z jednego miesiąca w kolejnym. Z kolei w przypadku kary grzywny zwrócił on uwagę na jej rozkładanie na zbyt niskie raty, dodatkowo grzywna może zostać zapłacona przez osoby bliskie dla sprawcy, przez co nie gwarantuje ona odpowiedzialności osobistej. Wskazane sytuacje w znaczący sposób niwelują oddziaływanie prewencyjne zasądzonych kar, obniżając ich dolegliwość.

4. Czy zakres kar alternatywnych stosowany w Polsce jest Pana/Pani zdaniem wystarczający? Jeśli nie, o jakiego rodzaju sankcje należałoby go uzupełnić (np. posiłkując się rozwiązaniami zagranicznymi)?

Czterech z pięciu ekspertów, którzy wzięli udział w panelu eksperckim podzieliło zdanie, że zakres kar alternatywnych stosowanych w Polsce jest wystarczający i nie odbiega w tym kontekście od rozwiązań przyjętych w innych krajach europejskich. Zwrócono jednak uwagę na to, że warto byłoby rozważyć możliwość szerszego zastosowania tego rodzaju środków karnych, m.in.:

- Rozszerzenie zastosowania dozoru elektronicznego na kary pozbawienia wolności przekraczającej 1,5 roku oraz dla odbywania końcowego okresu odbywania kary pozbawienia wolności;
- Rozszerzenie stosowania zawieszenia wykonania kary na pozbawienie wolności przekraczające 1 rok;
- Zastosowanie wyższej kary grzywny w przypadku najpoważniejszych przestępstw gospodarczych oraz wprowadzenie sankcji dla osób uchylających się od płatności (wykraczających poza wpisaniem sprawcy do Biura Informacji Gospodarczej);

- Zwiększeniem liczby godzin zasądzonych prac społecznych, szczególnie w sytuacji osób, które nie pracują zawodowo (konieczne byłoby jednak weryfikowanie faktycznej sytuacji zawodowej sprawcy, w celu zapobiegania dostarczaniu fikcyjnych dokumentów poświadczających pracę zawodową);

Wśród nowych rodzajów kar alternatywnych wskazywano na możliwość stosowania takich kar jak:

- Działania nakierowane na resocjalizację i integrację ze środowiskiem młodych sprawców przestępstw;
- Rozbudowana kara ograniczenia wolności obejmująca przebywanie skazanego przez okres do 10 godzin dziennie w izolacji w odpowiedniej placówce penitencjarnej, brak możliwości posiadania broni ani innych określonych przez sąd niebezpiecznych narzędzi, zatrzymanie prawa jazdy lub paszportu (na wzór włoskiej tzw. „wolności kontrolowanej”);
- Wprowadzenie możliwości łączenia kary grzywny/kary ograniczenia wolności z obowiązkami, o których mowa w art. 72 § 1 pkt 2-7a k.k. w zakresie obowiązków okresu próby.

5. Czy chciałby/ałaby Pan/Pani dodać coś na zakończenie badania?

Respondenci uczestniczący w badaniu podkreślali konieczność dopasowywania stosowanych kar do konkretnych sprawców, a także wskazywali na potrzebę znoszenia ograniczeń w stosowaniu sankcji alternatywnych. Zwrócono również uwagę na to, że sądy muszą mieć narzędzia pozwalające im na ustalenie faktycznej sytuacji życiowej sprawców, która umożliwiłaby na adekwatny dobór tych sankcji (takich jak wywiad środowiskowy). Zdaniem części ekspertów, kara ograniczenia wolności powinna stanowić samodzielny środek prawnocarnej reakcji na czyn zabroniony, jako alternatywa dla kary pozbawienia wolności. W takiej sytuacji jednak konieczne jest posiadanie narzędzi, które będą pozwalały na jej wykonanie lub zamianę na inną formę kary (np. grzywny lub kary pozbawienia wolności, w przypadku niezastosowania się do nałożonego ograniczenia).

Jakie dostrzega Pan/i ograniczenia dla stosowania kar alternatywnych w Polsce poza koniecznością stosowania ich do indywidualnej sytuacji sprawcy przestępstwa? Z czego one wynikają? *(Proszę odnieść się do takich rodzajów kar jak grzywna, zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności z zastrzeżeniem konieczności spełnienia określonych warunków, przymusowa praca społeczna, przymusowe leczenie/zobowiązanie do poddania się leczeniu, ograniczenie swobody poruszania się (np. areszt domowy), zakaz zbliżania się do osoby pokrzywdzonej, nadzór kuratora, mediacja między sprawcą i ofiarą, odszkodowanie na rzecz ofiary, inne.)*

Eksperti biorący udział w badaniu metodą delficką przyznawali, że istotnym ograniczeniem dla stosowania kar alternatywnych w Polsce jest obciążenie zawodowe sędziów, utrudniające przeprowadzenie wszechstronnej analizy sytuacji życiowej sprawcy. Tym samym nie zawsze możliwe jest dokładne dopasowanie kary do zaistniałych okoliczności. W poniższej tabeli zawarto natomiast zestawienie występujących ograniczeń w wykorzystaniu poszczególnych form sankcji alternatywnych.

Tabela 10. Ograniczenia w wykorzystaniu sankcji alternatywnych

Rodzaj sankcji alternatywnej	Ograniczenia w stosowaniu kary
Grzywna	<ul style="list-style-type: none"> • Potencjalne oddziaływanie kary nie tylko na samego sprawcę, lecz także na jego rodzinę, wskutek obciążenia budżetu rodzinnego; • Konieczność zabezpieczenia możliwości wykonania kary na poziomie postępowania przygotowawczego. Nierzadko zdarza się bowiem, że sprawca nie jest w stanie uiścić grzywny; • Występowanie się wątpliwości co do faktycznej sytuacji materialnej oskarżonego. Dogłębna analiza wysokości dochodów sprawcy, jego sytuacji osobistej i rodzinnej, stosunków majątkowych i możliwości zarobkowych, często wykracza poza możliwości czasowe sędziów.
Zawieszenie wykonania kary	<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczenia kadrowe wpływające na możliwości monitorowania postępów sprawcy w wykonywaniu założeń kary;

Rodzaj sankcji alternatywnej	Ograniczenia w stosowaniu kary
<p>pozbawienia wolności z zastrzeżeniem konieczności spełnienia określonych warunków</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Występowanie problemów z weryfikacją spełnienia warunków kary i wyciągnięcia wynikających z tego dalszych konsekwencji.
<p>Przymusowa praca społeczna</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczenia kadrowe wpływające na możliwości monitorowania postępów sprawcy w wykonywaniu założeń kary; • Konieczność zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc pracy dla sprawców w ramach porozumienia między władzami samorządowymi a wymiarem sprawiedliwości.
<p>Przymusowe leczenie/zobowiązanie do poddania się leczeniu</p>	<p>Tego typu sankcja ma rację bytu jedynie wówczas, gdy dana osoba wyraża gotowość do podjęcia się leczenia. Dotyczy to przede wszystkim osób uzależnionych, w przypadku których proces terapeutyczny rozpoczyna się od zrozumienia, że jest się osobą chorą. Brak chęci leczenia ze strony oskarżonego powinien być zatem przesłanką do wymierzenia innej kary.</p>
<p>Ograniczenie swobody poruszania się (np. Areszt domowy)</p>	<p>Tego typu sankcja musi odbywać się w warunkach kontrolowanych, poprzez dozór elektroniczny lub obowiązek stawienia się w określonym miejscu i czasie. W przypadku aresztu domowego potrzebny jest również stały, rzeczywisty nadzór kuratora nad wykonaniem tej formy kary. Pojawiają się wówczas wątpliwości co do możliwości technicznych, kadrowych i organizacyjnych dedykowanego organu wykonawczego.</p>

Rodzaj sankcji alternatywnej	Ograniczenia w stosowaniu kary
Nadzór kuratora	Konieczne jest zapewnienie odpowiednich zasobów kadrowych oraz standardów kontroli, pozwalających na skuteczny nadzór nad osobą odbywającą karę.
Mediacja między sprawcą i ofiarą	<ul style="list-style-type: none"> • Dobrowolność udziału stron w mediacjach; • Stosowanie mediacji jako formy sankcji alternatywnej wiąże się dodatkowo z koniecznością zapewnienia odpowiednich zasobów kadrowych, co stanowi ograniczenie możliwości jej wykorzystywania na szerszą skalę. <p>Pożądanym rozwiązaniem byłoby wprowadzenie mediacji na etapie wykonania kary i wdrożenie wypracowanych w jej ramach rezultatów, co stanowiłoby przesłankę dla warunkowego przedterminowego zwolnienia skazanego z odbycia reszty kary.</p>
Odszkodowanie na rzecz ofiary	Problemem w przypadku wykorzystania tego typu sankcji jest konieczność ustalenia wysokości odszkodowania w toku postępowania karnego. Choć warto również zauważyć, że w sytuacji występowania znacznych trudności w określeniu wymiaru kary, art. 46 § 2 Kodeksu Karnego umożliwia wymierzenie tzw. nawiązki stanowiącej zadośćuczynienie za wyrządzoną krzywdę.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników panelu delfickiego.

W ramach panelu delfickiego wskazano również, że ostatnie zmiany Kodeksu karnego nie sprzyjają orzekaniu sankcji alternatywnych. Nowelizacja zapisu art. 37a k.k. znacznie ograniczyła bowiem możliwość orzekania tego typu kar. Ponadto, biorąc pod uwagę treść art. 37 § 1 k.k. i 502 § 1 k.p.k. określających dolną i górną granicę wymiaru kary, w praktyce wymiaru sprawiedliwości pojawiają się trudności w dostosowaniu orzekanej sankcji do okoliczności sprawy, tak aby kara ta spełniała swoje cele.

Czy potrafi Pan/i wskazać sposób na przeciwdziałanie tego rodzaju ograniczeń?

Eksperti biorący udział w panelu delfickim, do rozwiązań mogących mieć korzystny wpływ na realizację sankcji alternatywnych, zaliczyli m.in. wyposażenie sędziów w odpowiednie środki stanowiące wsparcie w ustalaniu właściwej reakcji karnej. Wśród nich wymieniano digitalizację procedur wykonawczych oraz wprowadzanie logarytmów wspomagających orzekanie i postępowania penitencjarne. Wskazano również na potrzebę wdrożenia procedur pomocniczych wspierających ustalanie faktycznych informacji o oskarżonym, w tym zarówno poprzez zwiększenie nakładów na służbę kuratorską i wywiady policyjne, jak i podjęcie współpracy z biegłymi psychologami, penologami itp. przy przygotowywaniu prognozy kryminologicznej. Podkreślano ponadto konieczność stałego monitorowania poziomu realizacji obowiązków nakładanych na sprawców w ramach środków probacyjnych, co pozwoliłoby na skuteczną ocenę ich postępowania w okresie objętym kontrolą. Jeden z respondentów wskazał ponadto na potrzebę podjęcia działań mających na celu podniesienie poziomu świadomości prawnej społeczeństwa, w tym w zakresie możliwości stosowania kar alternatywnych. Pozwoliłoby to bowiem na zmniejszenie presji nakładanej na sędziów w zakresie wykorzystania sankcji izolacyjnych. Deklarowano również, że niezbędne jest znoszenie barier technicznych w kontekście stosowania dozoru elektronicznego.

Jak ocenia Pan/i częstotliwość stosowania sankcji alternatywnych w Polsce?

Trzech na pięciu ekspertów uczestniczących w panelu delfickim deklarowało, że mimo trendu rosnącego, sankcje alternatywne nadal stosowane są w Polsce zbyt rzadko. Pozostali dwaj respondenci, choć wskazywali, że zakres wykorzystywania kar nieizolacyjnych jest na dość wysokim poziomie, to mogłyby być one stosowane jeszcze częściej. Tym bardziej, że, jak zauważył jeden z ekspertów, współczynnik prizonizacji jest w Polsce wyższy niż w większości państw europejskich. Z jednej strony jest to związane z często niepotrzebnym orzekaniem kar izolacyjnych, z drugiej natomiast – z niską efektywnością stosowania zwolnień warunkowych.

Czy Pana/i zdaniem można wpłynąć na częstsze stosowanie sankcji alternatywnych w praktyce zawodowej sędziów (np. poprzez szkolenia, działania informacyjno-promocyjne, dobre praktyki)? Jeśli tak, to w jaki sposób?

Analiza wypowiedzi ekspertów biorących udział w panelu delfickim, pozwala na wskazanie rozwiązań, których wdrożenie mogłoby wpłynąć na zwiększenie częstotliwości wykorzystania sankcji alternatywnych w praktyce zawodowej sędziów. Kwestią kluczową, jak podkreślano w badaniu, jest **zapewnienie sędziom odpowiedniej ilości czasu** na dogłębne zapoznanie się z okolicznościami sprawy oraz sytuacją życiową sprawcy. Wiązałoby się to z koniecznością ograniczenia liczby spraw przypadających na jednego sędziego. Na częstsze wykorzystywanie sankcji nieizolacyjnych przez sędziów mogłoby wpłynąć również **zapewnienie środków i rozwiązań stanowiących wsparcie w ustalaniu właściwej reakcji karnej i jej egzekwowaniu**, w tym:

- Logarytmizacja prognozy kryminologicznej danego sprawcy oraz sankcji orzeczonych przez sądy w zakresie danego typu spraw, co pozwoliłoby na usprawnienie procesu decyzyjnego sędziów co do wymiaru kary oraz na ujednoczenie standardów ich wykonywania;
- Zwiększenie nakładów na służbę kuratorską i wywiady policyjne (zarówno ze względu na potrzebę dostępu do informacji nt. oskarżonego w celu wyboru formy sankcji, jak i kontroli nad nim w trakcie wykonywania kary);
- Podjęcie współpracy z biegłymi psychologami, penologami itp. przy opracowywaniu prognozy kryminologicznej.

Zdaniem respondentów, istotne znaczenie w tym zakresie miałyby również podjęcie **działań informacyjnych i/lub promocyjnych**, skierowanych do:

- Osób pokrzywdzonych (informacja prawna w zakresie możliwości wykorzystania mediacji oraz innych kar alternatywnych, zwłaszcza w sprawach, w przypadku których istnieje potencjał kompensacyjny);
- Ogółu społeczeństwa, w celu zwiększenia świadomości prawnej nt. możliwości stosowania kar nieizolacyjnych oraz związanych z nimi korzyści, co pozwoliłoby na

zmniejszenie nakładanej na sędziów presji w postaci oczekiwań co do wykorzystania kary pozbawienia wolności.

Zdaniem większości ekspertów, skutecznym rozwiązaniem mogłaby okazać się również **organizacja szkoleń** przeznaczonych dla sędziów. W ich ramach warto by wykorzystać dobre praktyki płynące z wykorzystania kar alternatywnych przez innych sędziów i/lub w innych sądach. Zdaniem jednego z respondentów, szkolenia, zwłaszcza na poziomie aplikacji sędziowskiej, powinny obejmować nie tyle samą treść przepisów prawa, ale również kwestie psychologiczne, kryminologiczne, socjologiczne i ekonomiczne, w zakresie, w jakim jest to potrzebne dla zrozumienia i prawidłowego stosowania tychże przepisów, w tym w zakresie wykorzystania kar alternatywnych.

8. Podsumowanie

Tabela 11. Tabela wniosków i rekomendacji z przeprowadzonego badania – przemoc w rodzinie

Wniosek	Rekomendacja
<p>Skala zjawiska przemocy domowej jest trudna do oceny, z uwagi na zakładaną wysoką liczbę przypadków utajonych. Po czasowym spadku wskaźników związanych z przemocą w rodzinie w okresie pandemii COVID-19 obserwowany jest ponowny wzrost liczby interwencji oraz wszczętych procedur Niebieskiej Karty.</p>	<p>Podjęcie działań związanych z podnoszeniem świadomości społecznej nt. zjawiska przemocy w rodzinie, które należy realizować w odniesieniu do różnych grup społecznych, zawodowych oraz wieku, począwszy od dzieci w wieku przedszkolnym (kampanie informacyjno-edukacyjne w różnych mediach, działania edukacyjne prowadzone podczas lekcji wychowawczych w szkołach, spotkania informacyjne i warsztaty dla rodziców, itp.).</p>
<p>Rośnie liczba zgłoszeń, w których ofiarą przemocy jest dziecko, liczby zgłoszeń, w której dzieci stają się sprawcami przemocy oraz liczby zgłoszeń, w których ofiarami są osoby niepełnosprawne oraz starsze, uzależnione od sprawców przemocy.</p>	<p>Włączenie w podejmowane działania NGO realizujących zadania w obszarze przemocy w rodzinie, które mają duże doświadczenie oraz znajomość lokalnych potrzeb i specyfiki środowiska.</p>
<p>Pomimo wielu działań informacyjno-edukacyjnych realizowanych w całym kraju, wciąż widoczna jest relatywnie niska świadomość społeczna nt. takich zjawisk</p>	<p>Prowadzenie działań związanych z edukacją mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży, które skutkują podnoszeniem się świadomości społecznej dotyczącej przemocy domowej.</p>

Wniosek	Rekomendacja
<p>jak przemoc ekonomiczna, przemoc seksualna w małżeństwie czy przemoc fizyczna wobec dzieci (traktowana przez wiele osób jako forma dyscyplinowania dzieci).</p> <p>Wciąż zdarzają się przypadki, w których otoczenie przyzwala na stosowanie przemocy (społeczności zamknięte, przemoc w rodzinach dysfunkcyjnych, przekonanie o tym, że rodzice sami powinni decydować o tym w jaki sposób dyscyplinują dzieci).</p>	<p>Realizacja działań, np. w formie szkoleń, skierowanych do przedstawicieli instytucji działających w obszarze wspierania ofiar przemocy (w tym dla pracowników systemu oświaty, służb medycznych oraz pracowników sądów, w których zdarzają się próby manipulacji ze strony sprawców przemocy oraz ich obrońców), które pozwolą im na skuteczniejsze identyfikowanie ofiar oraz ich wspieranie.</p>
<p>Wśród przyczyn niezgłaszania się po pomoc dominuje lęk przed sprawcą oraz możliwymi konsekwencjami zgłoszenia zawiadomienia, w tym ekonomicznymi, społecznymi.</p>	<p>Zmiana zapisu w ustawie o policji, która mówi o tym, że w przypadku wydania przez funkcjonariusza nakazu o opuszczeniu mieszkania przez sprawcę przemocy domowej na 14 dni, sprawca ten może się odwołać składając skargę na tego funkcjonariusza – takie zapisy sprawiają, że wobec policjantów są prowadzone postępowania wyjaśniające, wobec czego nie są oni chętni do tego, aby wydawać podobne nakazy.</p> <p>Wprowadzenie wsparcia finansowego dla ofiar przemocy pozbawionych środków na utrzymanie, która umożliwiłaby im na zmianę sytuacji życiowej</p>

Wniosek	Rekomendacja
	<p>i zabezpieczenie podstawowych potrzeb w pierwszym okresie po odseparowaniu się od sprawcy przemocy (w formie jednorazowej wypłaty lub czasowej renty).</p> <p>Realizacja działań informacyjnych i edukacyjnych obejmujących aspekt powrotu ofiar i sprawców przemocy domowej z powrotem do środowiska. Otoczenie musi mieć w sobie gotowość do tego, aby nie wykluczać ani ofiar, ani sprawców, którzy podjęli się leczenia.</p>
<p>Przyczynami stosowania przemocy wobec członków rodziny są przede wszystkim: uzależnienie od alkoholu i innych używek, usposobienie, charakter, niska samoocena oraz brak kompetencji sprawców, powielanie negatywnych zachowań (wzorców społecznych), uwarunkowania środowisko, zaburzenia zachowania (znacznie rzadziej choroby i zaburzenia psychiczne).</p>	<p>Konieczne jest zintensyfikowanie działań skierowanych do sprawców przemocy domowej, z uwagi na bardzo dużą liczbę osób powracających do zachowań przemocowych, w tym np. nałożenie na sprawców przemocy domowej obowiązku udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych.</p> <p>Wydłużenie czasu izolacji sprawców od ofiar (powyżej 2 tygodni).</p> <p>Stworzenie domu dla sprawców przemocy (zamiast odsyłania ich np. schroniska dla osób bezdomnych), w którym musieliby spędzać czas sprawcy otrzymujący dwutygodniowy zakaz przebywania w domu razem z ofiarą przemocy.</p>

Wniosek	Rekomendacja
	Podniesienie skuteczności terapii dla osób uzależnionych (w celu zmniejszenia skali zjawiska przemocy w rodzinie będącego skutkiem uzależnienia sprawcy).
Niski poziom zaufania społeczeństwa do systemu ochrony i wsparcia ofiar przemocy w rodzinie związany z niedostatecznym poziomem skuteczności systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Działania pozwalające na skróceniu czasu trwania przeciągających się procedur, w tym dotyczących rozpoczęcia postępowania karnego będącego następstwem wszczętej procedury NK oraz takich, które blokują wydawanie decyzji administracyjnych, np. dotyczących skierowania członka rodziny na obowiązkowe testy na obecność narkotyków.
	Realizacja szeroko zakrojonych badań fokusowych z ofiarami przemocy, które pozwoliłyby na zebranie informacji nt. oczekiwań i potrzeb ofiar, a to zwiększyłoby poziom dopasowania oferowanych form pomocy oraz wzrost poziomu zaufania do systemu.
	Obowiązkowe szkolenia dla nowych funkcjonariuszy policji z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, obejmujące m.in. wydawanie nakazów opuszczenia domu przez sprawcę przemocy w rodzinie oraz wrażliwości na potrzeby osób doświadczających przemocy.

Wniosek	Rekomendacja
	<p>Wyższy poziom zaangażowania osób działających w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (przede wszystkim pracowników sektora oświaty i służby zdrowia) oraz większa empatia i zrozumienie dla ofiar przemocy ze strony osób pracujących w ramach systemu.</p> <p>Podniesienie poziomu wykształcenia sędziów, prokuratorów oraz funkcjonariuszy policji (podstawowa wiedza dotycząca zjawiska przemocy w rodzinie, procedura Niebieskiej Karty, umiejętności miękkie pozwalające na skuteczne przesłuchiwanie ofiary bez jej wtórnej wiktymizacji)</p> <p>Wprowadzenie zakazu kontaktowania się sprawcy przemocy z jego ofiarą, jako środka zabezpieczającego w postępowaniu karnym (sprawca, który dostał nakaz opuszczenia mieszkania może dalej nękać ofiarę, na przykład nachodzić ją w pracy).</p>
<p>Ograniczenia systemu wspierania ofiar obejmujące np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Braki w zakresie terapii długoterminowej (trwającej minimum rok), 	<p>Rozwiązania, które wymagają zwiększenia dofinansowania całego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w celu podniesienia dostępności do usług, które w wielu gminach/powiatkach są niedostępne lub dostępne w bardzo ograniczonym zakresie.</p>

Wniosek	Rekomendacja
<ul style="list-style-type: none"> • Niedostateczna liczba ośrodków wsparcia oraz punktów konsultacyjnych (brak ośrodków/punktów w wielu powiatach), • Ograniczony dostęp do specjalistów (w tym psychologów, psychiatrów, prawników) w wielu lokalizacjach, • Wysoki poziom niedofinansowania służb/instytucji działających w systemie wsparcia dla ofiar przemocy domowej (widoczny m.in. w niedostatecznej liczbie pracowników, czy w poziomie wynagrodzeń). 	<p>Podniesienie dostępności wsparcia terapeutycznego dla ofiar przemocy domowej.</p> <p>Zwiększenie liczby realizowanych programów pomocy, w których oferowany jest dostęp do różnych typów usług i specjalistów.</p> <p>Zwiększenie liczby pracowników socjalnych oraz ich większe wyspecjalizowanie w zakresie wspierania osób będących ofiarami oraz sprawcami przemocy (w ośrodkach, w których pracownicy zajmują się szeregiem różnych zagadnień, jakość ich pracy może być niższa).</p> <p>Szkolenia dla sędziów, prokuratorów oraz pracowników sektora zdrowia dotyczące przemocy domowej, identyfikowania pewnych zachowań świadczących o wystąpieniu przemocy (np. zespół stresu pourazowego).</p>
<p>Brak przedstawicieli służb medycznych oraz środowisk odwykowych w zespołach interdyscyplinarnych oraz trudności we współpracy z systemem ochrony zdrowia (np. problem z umówieniem się na wizytę do lekarza w celu dokonania obdukcji ze względu na brak miejsc</p>	<p>Realizacja działań skierowanych do przedstawicieli służb medycznych – warsztatów i szkoleń, które podniosłyby poziom wrażliwości oraz wiedzy pracowników nt. zjawiska przemocy w rodzinie oraz realizowanych procedur, w tym identyfikowania pewnych zachowań świadczących o wystąpieniu przemocy (np. zespół stresu pourazowego).</p>

Wniosek	Rekomendacja
<p>w przychodni, niechęć pracowników służby zdrowia do brania udziału w posiedzeniach komisji interdyscyplinarnych, brak wiedzy lekarzy nt. procedury Niebieskiej Karty lub brak podejmowania decyzji nt. uruchomienia procedury).</p>	<p>Działania systemowe, które zwiększyłyby udział pracowników służb medycznych w posiedzeniach zespołów interdyscyplinarnych.</p>
<p>Szytywne wykorzystywanie istniejących narzędzi (np. Niebieskiej Karty).</p>	<p>Elastyczne dopasowywanie narzędzi do potrzeb ludzi (według schematu: określenie potrzeb osoby, weryfikacja posiadanych przez nią zasobów, próba zastosowania konkretnej, wymaganej procedury).</p>
<p>Konieczne jest bardziej skuteczne zabezpieczenie dzieci, jako ofiar przemocy.</p>	<p>Wprowadzenie rozwiązań związanych z procedurą Niebieskiej Karty, które zabezpieczają dobro dziecka.</p> <p>Podjęcie działań, które uniemożliwią powrót dziecka z pieczy zastępczej do domu rodzinnego, w którym ponownie wejdą w rolę ofiary.</p>

Wniosek	Rekomendacja
<p>W wielu miejscowościach zdarzają się trudności w zakresie komunikacji oraz współpracy pomiędzy różnymi instytucjami systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.</p>	<p>Powołanie wojewódzkich zespołów specjalistycznych, w skład których weszliby członkowie: wojewódzkich komend policji, organizacji pozarządowych, kuratoriów oświaty, prokuratury, pomocy społecznej, służb medycznych, które zajmowałyby się koordynowaniem działaniami podejmowanymi na rzecz systemu wsparcia osób doznających przemocy w rodzinie na poziomie regionu (w celu usprawnienia działalności instytucji, wymiany doświadczeń, omawiania trudności i potrzeb).</p> <p>Stworzenie systemu koordynacji różnych instytucji i służb w tym obszarze, w celu np. usprawnienia procesu uzyskiwania wsparcia policji podczas prowadzonej interwencji.</p> <p>Szkolenia dla zespołów interdyscyplinarnych, które pozwoliłyby m.in. na podniesienie poziomu wiedzy, ale też usprawnienie komunikacji pomiędzy różnymi instytucjami (np. pomiędzy funkcjonariuszami policji a sędziami).</p> <p>Przyłożenie większej uwagi na współpracę służb, czyli interdyscyplinarny charakter zespołów, które mają wspierać osoby doświadczające przemocy – na to, aby dany zespół był w stanie skutecznie działać, konieczny jest czas, który pozwoli poszczególnym członkom na wzajemne poznanie się, na</p>

Wniosek	Rekomendacja
	wypracowanie pewnej dynamiki, schematów działania. Z tego powodu sugerowano, aby zawiązujące się zespoły miały możliwość odbycia jednego lub dwóch spotkań wyłącznie po to, aby znaleźć wspólny język.

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 12. Tabela wniosków i rekomendacji z przeprowadzonego badania – kary alternatywne

Wniosek	Rekomendacja
Pomimo tego, że tylko 45% badanych sędziów uważa sankcje alternatywne za skuteczne narzędzie, w praktyce zawodowej stosuje je ponad 92% sędziów (z czego 63,4 p.p. przypada na sędziów, którzy często je wykorzystują). Sytuacja wynika z tego, że znaczna część stosujących je sędziów uważa tę formę kary za przeciętnie skuteczną. Wśród sędziów, którzy nie korzystają z kar alternatywnych zidentyfikowano przeświadczenie o niskim poziomie skuteczności tychże kar. Co więcej badani wskazywali na brak praktycznych informacji nt. zasad ich stosowania oraz na to, że wykorzystanie tego typu kar utrudnia im brak	Rekomenduje się organizację szkoleń z zakresu praktycznego wykorzystania kar nieizolacyjnych przy jednoczesnym wykorzystaniu akcji informacyjno-promocyjnych dot. tegoż zakresu.

Wniosek	Rekomendacja
<p>doświadczeń w tym zakresie. Na poprawę sytuacji w tym zakresie mogłaby wpłynąć, zdaniem badanych sędziów, głównie organizacja szkoleń z zakresu praktycznego wykorzystania kar nieizolacyjnych (40,2%) oraz akcji informacyjno-promocyjnych (23,2%).</p>	
<p>Do najczęściej stosowanych przez sędziów uczestniczących w ankiecie kar nieizolacyjnych należały: kara grzywny (78,9%), zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności z zastrzeżeniem konieczności spełnienia określonych warunków (47,4%) oraz przymusowe prace społeczne (39,5%). Sędziowie podkreślali, że tego typu kary stosowane są zwykle wobec niewielkich przestępstw, stanowiąc często pierwszy etap, pozwalający wdrożyć daną osobę do przestrzegania porządku prawnego. Jednocześnie z tym wiąże się, zdaniem badanych, największa wada systemu kar alternatywnych - niska skuteczność w przypadku wielokrotnych sprawców. Tego typu kary mogą bowiem być wówczas odbierane jako nadmierne łagodne, świadczące o bezkarności przestępcy.</p>	<p>W zakres ww. szkoleń z zakresu praktycznego wykorzystania sankcji alternatywnych wdrożyć należy moduł dotyczący szczegółowego przedstawienia wszystkich możliwych do wykorzystania w tym zakresie kar, wraz z wyszczególnieniem możliwości ich zastosowania wobec poszczególnych rodzajów przestępstw oraz grup docelowych.</p>

Wniosek	Rekomendacja
<p>Do największych korzyści płynących z wykorzystania kar alternatywnych respondenci zaliczali przede wszystkim ograniczenie kontaktu sprawcy ze środowiskiem przestępczym, co ma istotne znaczenie przede wszystkim w przypadku osób wcześniej niekaranych. Kary alternatywne dają również możliwość pełniejszego uwzględnienia okoliczności sprawy i sytuacji życiowej sprawcy oraz „sprawdzenia” go pod względem gotowości do przestrzegania porządku prawnego w przyszłości. Podkreślano również, że wykorzystanie tego typu kar pozwala zminimalizować koszty związane z odbywaniem kary, które poniesiono by w przypadku zastosowania kary pozbawienia wolności.</p>	<p>W zakres ww. szkoleń z zakresu praktycznego wykorzystania sankcji alternatywnych oraz akcji informacyjno-promocyjnych zaimplementować należy informacje o wszelkich zaletach ich stosowania, w tym również niezwiązanych bezpośrednio z oddziaływaniem na samego sprawcę, lecz również pod kątem wpływu na aspekty zewnętrzne, w tym kosztów ponoszonych przez budżet krajowy.</p>

Źródło: Opracowanie własne.

9. Wzory narzędzi badawczych

8.1.1. Wzór kwestionariusza ankiety CATI z sędziami

<p>Dzień dobry,</p> <p>Nazywam się i reprezentuję firmę EU-Consult. Przeprowadzamy badanie finansowane ze środków norweskich, dotyczące kwestii stosowania kar alternatywnych. Badaniem objęci są sędziowie w związku z tym chciał(a)bym poprosić Pana/ią o udział w krótkiej ankiecie. Chciał(a)bym również poinformować, że badanie jest całkowicie anonimowe, potrwa ok. 10 minut, a jego wyniki prezentowane będą wyłącznie w postaci zbiorczych zestawień statystycznych.</p>
<p>1. Badanie dotyczy zagadnienia sankcji alternatywnych - Jak Pan/Pani ocenia zakres swojej wiedzy o zakresie, zasadach i zaletach stosowania sankcji alternatywnych?</p>
<p>a) Bardzo wysoko</p> <p>b) Wysoko</p> <p>c) Przeciętnie</p> <p>d) Nisko</p> <p>e) Bardzo nisko</p>
<p>2. Jak Pan/Pani ocenia skuteczność sankcji alternatywnych?</p>
<p>a) Bardzo wysoko</p> <p>b) Wysoko</p> <p>c) Przeciętnie</p> <p>d) Nisko</p> <p>e) Bardzo nisko</p>
<p>3. Czy potrafi Pan/Pani wskazać główne (identyfikowane przez Pana/Panią) zalety kar nieizolacyjnych?</p>
<p>a) Tak (proszę wskazać te zalety)....</p> <p>b) Nie</p> <p>c) Trudno powiedzieć</p>

<p>4. Jakiego Pana/Pani zdaniem wady niesie ze sobą stosowanie kar alternatywnych?</p> <p><i>pytanie otwarte</i></p> <p>.....</p>
<p>5. Czy w praktyce zawodowej stosuje Pan/Pani kary alternatywne?</p> <p>a) Tak, często b) Tak, lecz rzadko c) Nie</p>
<p>6. Jakiego rodzaju sankcje tego typu najczęściej Pan/Pani wykorzystuje? Można wskazać więcej niż jedną odpowiedź <i>Pytanie wyświetli się wyłącznie względem respondentów, którzy w pytaniu nr 5 wybiorą wariant „a” lub „b” – Można wskazać kilka odpowiedzi</i></p> <p>a) Grzywna b) Zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności z zastrzeżeniem konieczności spełnienia określonych warunków c) Przymusowa praca społeczna d) Przymusowe leczenie/zobowiązanie do poddania się leczeniu e) Ograniczenie swobody poruszania się (np. areszt domowy) f) Zakaz zbliżania się do osoby poszkodowanej g) Nadzór kuratora h) Mediacja między sprawcą i ofiarą i) Odszkodowanie na rzecz ofiary j) Inny rodzaj sankcji (jaki?).....</p>
<p>7. Dlaczego nie stosuje/rzadko stosuje Pan/Pani sankcje/i alternatywne/ych?</p> <p><i>Pytanie wyświetli się wyłącznie względem respondentów, którzy w pytaniu nr 5 wybiorą wariant „b” lub „c” – Można wskazać kilka odpowiedzi</i></p> <p>a) Przeświadczenie o niskim stopniu skuteczności tego rodzaju sankcji b) Brak praktycznych informacji o zasadach ich stosowania c) Dotychczasowy brak doświadczeń w ich stosowaniu</p>

- d) Utrudnienia systemowe związane z ich stosowaniem (jakie utrudnienia ma Pan/Pani na myśli?)....
- e) Inne, negatywne doświadczenia związane z ich dotychczasowym stosowaniem (jakie?).....
- f) Inne powody (jakie?)....

8. Czy Pana/Pani zdaniem można jakimiś sposobami wpłynąć na częstsze stosowanie sankcji alternatywnych w praktyce zawodowej sędziów? *Można wskazać kilka odpowiedzi*

- a) Tak, organizując szkolenia z zakresu ich praktycznego zastosowania
- b) Tak, organizując akcje informacyjno-promocyjne
- c) Tak, udostępniając materiały informacyjne dot. praktycznych zagadnień związanych ze stosowaniem tego rodzaju sankcji
- d) Tak, w inny sposób (jaki?)....
- e) Nie
- f) Trudno powiedzieć

Metryczka

M.1. Płeć

- a) Kobieta
- b) Mężczyzna

M.2. Wiek

- a) Do 30 lat
- b) 31-40 lat
- c) 41-50 lat
- d) 51-60 lat
- e) Powyżej 60 roku życia

M.3. Właściwy Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej (wypełnia ankieter samodzielnie)

- a) Warszawa
- b) Katowice

- c) Rzeszów
- d) Olsztyn
- e) Poznań

M. 4 Województwo

- a) dolnośląskie
- b) kujawsko-pomorskie
- c) lubelskie
- d) lubuskie
- e) łódzkie
- f) małopolskie
- g) mazowieckie
- h) opolskie
- i) podkarpackie
- j) podlaskie
- k) pomorskie
- l) śląskie
- m) świętokrzyskie
- n) warmińsko-mazurskie
- o) wielkopolskie
- p) zachodniopomorskie

8.1.2. Wzór kwestionariusza ankiety CATI z dorosłymi mieszkańcami Polski

Dzień dobry,
Nazywam się i reprezentuję firmę EU-Consult. Przeprowadzamy badanie finansowane ze środków norweskich, dotyczące kwestii związanych z bezpieczeństwem i dostępem do systemu pomocy w Polsce.
Badaniem objęci są pełnoletni mieszkańcy Polski w związku z tym chciał(a)bym poprosić Pana/ią o udział w krótkiej ankiecie. Chciał(a)bym również poinformować, że badanie jest całkowicie anonimowe, potrwa ok. 15 minut, a jego wyniki prezentowane będą wyłącznie w postaci zbiorczych zestawień statystycznych.

PANEL PYTAŃ

1. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:

Stwierdzenie:	Ocena w skali 1-6
Niepracujący małżonek/partner powinien mieć wydzielane kieszonkowe tak, aby nie „wydawał” całych pieniędzy	...
Przed wydaniem nawet niewielkich pieniędzy należy uzyskać pozwolenie któregoś z członków rodziny	...
W przypadku wyraźnej sugestii partnera/partnerki, powinno się zrezygnować z pracy i zająć rodziną	...
Lepiej jest gdy starsi ludzie oddają swoje pieniądze dzieciom, żeby dokonywały za nich wydatki	...
Na używanie rzeczy członka rodziny nie jest wymagane pozwolenie	...

2. Czy zdarzyło się, że członek rodziny wydziałał Panu/Pani pieniądze, które mogą zostać wydane?

- a) Tak i wg mnie było to właściwe (jakiego członka rodziny ma Pan/Pani na myśli?)....
- b) Tak, lecz nie uważam, aby było to właściwe (jakiego członka rodziny ma Pan/Pani na myśli?)....
- c) Nie, nigdy

d) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam	
3. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku? Pytanie wyświetli się respondentów, którzy w pytaniu 2 wskazali odpowiedź „a” lub „b”	
a) Tak b) Nie c) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam	
4. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:	
Stwierdzenie:	Ocena w skali 1-6
Nie widzę niczego złego w sprawdzaniu telefonu należącego do członka rodziny	...
Nie widzę niczego złego w podejmowaniu za mnie decyzji przez innego członka rodziny	...
Przed wyjściem z domu należy bezwzględnie uzyskać pozwolenie któregoś z członków rodziny	...
W każdej rodzinie zdarzają się krzyki czy wyzwiska	...
5. Czy zdarzało się, że członek Pana/Pani rodziny wypominał Panu/Pani zbyt częste poświęcanie czasu sobie np. na spotkania ze znajomymi, wyjazdy, sport?	
a) Tak i wg mnie było to właściwe (jakiego członka rodziny ma Pan/Pani na myśli?).... b) Tak, lecz nie uważam, aby było to właściwe (jakiego członka rodziny ma Pan/Pani na myśli?).... c) Nie, nigdy d) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam	
6. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku? Pytanie wyświetli się respondentów, którzy w pytaniu 5 wskazali odpowiedź „a” lub „b”	
a) Tak b) Nie c) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam	

<p>7. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:</p>	
Stwierdzenie:	Ocena w skali 1-6
Jeśli w związku jedna ze stron ma większe potrzeby seksualne, druga osoba powinna się na nie godzić nawet jeśli nie ma na to w danej chwili ochoty	...
Wg mnie w małżeństwach czy związkach partnerskich stosunek seksualny nie może zostać uznany za gwałt	...
Dopuszczalne jest krytykowanie wyglądu ciała małżonka/małżonki czy partnera/partnerki	...
<p>8. Czy zdarzyło się, że Pana/Pani mąż/żona/partner/partnerka porównywała Pana/Pani wygląd z innymi, w jej opinii, bardziej atrakcyjnymi osobami?</p>	
<p>a) Tak i wg mnie było to właściwe b) Tak, lecz nie uważam, aby było to właściwe c) Nie, nigdy d) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam</p>	
<p>9. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku? Pytanie wyświetli się respondentów, którzy w pytaniu 8 wskazali odpowiedź „a” lub „b”</p>	
<p>a) Tak b) Nie c) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam</p>	
<p>10. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:</p>	
Stwierdzenie:	Ocena w skali 1-6
Dawanie dziecku klapsa jest w niektórych sytuacjach skuteczną metodą wychowawczą	...
Akceptowalne jest krępowanie ruchów dziecka, tzn. jego przytrzymanie w sytuacji kiedy mocno się rozzłościło	...

Popchnięcia czy lekkie uderzenia mogą zdarzyć się w każdej rodzinie	...
Spoliczkowanie przez członka rodziny nie jest wg mnie formą przemocy	...
11. Czy w dzieciństwie zdarzało się, że otrzymał/a Pan/Pani klapsa?	
<ul style="list-style-type: none"> a) Tak i wg mnie było to właściwe b) Tak, lecz nie uważam, aby było to właściwe c) Nie, nigdy d) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam 	
12. Od kogo otrzymywał/a Pan/Pani taka karę? Pytanie wyświetli się respondentów, którzy w pytaniu 11 wskazali odpowiedź „a” lub „b”	
<ul style="list-style-type: none"> a) Od ojca/partnera matki b) Od matki/partnerki ojca c) Od innej osoby (jakiej?)..... d) Odmowa odpowiedzi 	
13. Czy już w dorosłym życiu zdarzały się sytuacje, w której członek rodziny Pana/Panią uderzył bądź rzucił w Pana/Panią jakimś przedmiotem?	
<ul style="list-style-type: none"> a) Tak, lecz nie uznaję tego za przemoc (jakiego członka rodziny ma Pan/Pani na myśli?).... b) Tak i nie uważam, aby to było właściwe (jakiego członka rodziny ma Pan/Pani na myśli?).... c) Nie, nigdy d) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam 	
14. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku? Pytanie wyświetli się respondentów, którzy w pytaniu 13 wskazali odpowiedź „a” lub „b”	
<ul style="list-style-type: none"> a) Tak b) Nie c) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam 	

15. Jakie są Pana/Pani zdaniem główne przyczyny występowania przemocy w rodzinie (można wskazać kilka odpowiedzi)

- a) Nadużywanie alkoholu
- b) Nadużywanie innych używek
- c) Stres i frustracja
- d) Traumatyczne przeżycia
- e) Wzorce z domu rodzinnego
- f) Brak umiejętności wychowawczych
- g) Status społeczny i materialny
- h) Poczucie bezkarności
- i) Przyzwolenie ofiary
- j) Przyzwolenie otoczenia
- k) Osobowość i temperament
- l) Chęć dowartościowania się
- m) Choroby psychiczne
- n) Chęć dominacji
- o) Konflikty międzypokoleniowe
- p) Inne przyczyny (jakie?)....
- q) Nie wiem/nie mam zdania

16. Proszę ocenić swój poziom wiedzy na temat przepisów/procedur dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony osób doznających przemocy w rodzinie

- a) Bardzo wysoki
- b) Wysoki
- c) Przeciętny
- d) Niski
- e) Bardzo niski
- f) Nie mam zdania

17. Proszę ocenić swój poziom wiedzy na temat instytucji i organizacji udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie

- a) Bardzo wysoki
- b) Wysoki
- c) Przeciętny
- d) Niski
- e) Bardzo niski
- f) Nie mam zdania

18. Z jakich źródeł wiedzy na temat wsparcia dla osób borykających się ze zjawiskiem przemocy korzystał Pan/Pani do tej pory? Można wskazać więcej niż jedną odpowiedź

- a) Internet
- b) Telewizja
- c) Prasa i książki/publikacje
- d) Rodzina
- e) Znajomi
- f) Szkoła
- g) Instytucje/organizacje (jakie?)....
- h) Inne źródła (jakie?)....
- i) Nie korzystałem/am z żadnych źródeł

19. Czy słyszał/a Pan/Pani o telefonie zaufania dla osób doznających przemocy?

- a) Tak, słyszałem/am i korzystałem/am z niego
- b) Tak, słyszałem/am ale nie korzystałem/am
- c) Nie, nie słyszałem/am

20. Czy słyszał/a Pan/Pani o Niebieskiej Linii?

- a) Tak, słyszałem/am i korzystałem/am ze wsparcia
- b) Tak, słyszałem/am ale nie korzystałem/am ze wsparcia
- c) Nie, nie słyszałem/am

21. Czy słyszał/a Pan/Pani o nowej ustawie antyprzemocowej, w tym związanej z nią procedurą szybkiego reagowania wobec sprawców przemocy domowej?

- a) Tak, słyszałem/am i znam jej główne założenia

b) Tak, słyszałem/am ale nie znam szczegółów
c) Nie, nie słyszałem/am
22. Czy słyszał/a Pan/Pani o procedurze Niebieskiej karty?
a) Tak, słyszałem/am i znam jej założenia
b) Tak, słyszałem/am ale nie znam szczegółów
c) Nie, nie słyszałem/am
23. Do jakich instytucji wg Pana/Pani wiedzy mogą zgłaszać się osoby doznające przemocy w rodzinie? Uwaga do ankietera – nie czytać wariantów kafeterii i zaznaczyć te, które zostaną wskazane przez respondenta na zasadzie pytania otwartego, można wskazać kilka odpowiedzi
a) Policja
b) Prokuratura
c) PCPR
d) Urząd gminy/miasta
e) OPS/MOPS
f) Służba zdrowia (w tym przychodnie, szpitale)
g) Organizacje pozarządowe i fundacje
h) Ośrodki terapii uzależnień
i) Komisja rozwiązywania problemów alkoholowych
j) Inne (jakie?)
24. Czy słyszał/a Pan/Pani o funkcjonowaniu w gminie zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie?
a) Tak, słyszałem/am i korzystałem/am ze wsparcia
b) Tak, słyszałem/am ale nie korzystałem/am ze wsparcia
c) Nie, nie słyszałem/am
25. Proszę ocenić swój poziom zaufania do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie
a) Bardzo wysoki
b) Wysoki

<p>c) Przeciętny (Dlaczego?)...</p> <p>d) Niski (Dlaczego?)...</p> <p>e) Bardzo niski (Dlaczego?)...</p> <p>f) Nie mam zdania</p>
<p>26. Czy szukał/a Pan/Pani kiedykolwiek pomocy jako osoba doznająca przemocy w rodzinie? (pytanie wyświetli się respondentom, którzy w którymkolwiek z pytań nr 2, 5, 8, 11 lub 13 wskazały wariant „a” lub „b”)</p>
<p>a) Tak (w jakim miejscu/instytucji?)...</p> <p>b) Nie, nigdy nie padłem/am ofiarą przemocy w rodzinie</p> <p>c) Nie, lecz możliwe, że potrzebowałem/am takiej pomocy (Dlaczego nie skorzystał/a Pan/Pani z pomocy?)....</p> <p>d) Odmowa odpowiedzi</p>
<p>27. Jak ocenia Pan/Pani uzyskaną pomoc? (pytanie wyświetli się respondentom, którzy w pytaniu nr 26 wskazały wariant „Tak”)</p>
<p>a) Bardzo wysoko</p> <p>b) Wysoko</p> <p>c) Przeciętnie (Dlaczego?)...</p> <p>d) Nisko (Dlaczego?)...</p> <p>e) Bardzo nisko (Dlaczego?)...</p> <p>f) Nie mam zdania</p>
<p>27. Czy zna Pan/Pani kogoś kto był ofiarą przemocy domowej</p>
<p>a) Tak</p> <p>b) Nie</p> <p>c) Odmowa odpowiedzi</p>
<p>28. Czy Pana/Pani zdaniem zjawisko przemocy w rodzinie stanowi istotny problem w Polsce:</p>
<p>a) Jest to bardzo istotny problem w Polsce</p> <p>b) Zjawisko występuje, lecz nie stanowi istotnego problemu</p>

c) Nie jest to istotny problem
29. Czy Pana/Pani zdaniem należy prowadzić kampanie społeczno-informacyjne w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie?
e) Tak, jest to bardzo ważne (jaki sposób prowadzenia kampanii jest najbardziej skuteczny?)
f) Warto prowadzić takie kampanie, lecz nie jest to niezbędne (czy należy prowadzić inne działania? Jakież?)
g) Nie należy prowadzić (dlaczego?)
Metryczka
M.1. Płeć
a) Kobieta
b) Mężczyzna
M.2. Wiek
a) Do 30 lat
b) 31-40 lat
c) 41-50 lat
d) 51-60 lat
e) Powyżej 60 roku życia
M.3. Wykształcenie
a) wyższe
b) policealne oraz średnie zawodowe
c) średnie ogólnokształcące
d) zasadnicze zawodowe
e) gimnazjalne, podstawowe i niższe
M. 4 Województwo
a) dolnośląskie
b) kujawsko-pomorskie
c) lubelskie

- d) lubuskie
- e) łódzkie
- f) małopolskie
- g) mazowieckie
- h) opolskie
- i) podkarpackie
- j) podlaskie
- k) pomorskie
- l) śląskie
- m) świętokrzyskie
- n) warmińsko-mazurskie
- o) wielkopolskie
- p) zachodniopomorskie

M.5. Miejsce zamieszkania

- a) Miasto powyżej 100 tys. mieszkańców
- b) Miasto poniżej 100 tys. mieszkańców
- c) Wieś

M.6. Aktywność zawodowa

- a) Uczeń/student
- b) Osoba pracująca
- c) Osoba bezrobotna
- d) Emeryt/rencista

M.7. Postrzegana sytuacja materialna

- a) Bardzo dobra
- b) Dobra
- c) Przeciętna
- d) Zła
- e) Bardzo zła

M.8. Niepełnosprawność

- a) Tak
- b) Nie
- c) Odmowa odpowiedzi

8.1.3. Wzór scenariusza wywiadu pogłębionego z sędziami

Dzień dobry,
Nazywam się i reprezentuję firmę EU-Consult. Na zlecenie Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzamy badanie finansowane ze środków norweskich mające na celu poznanie opinii na temat stosowania kar alternatywnych, w tym zalet i wad tego rodzaju sankcji.
Badaniem objęci są m.in. sędziowie, w związku z tym chciał(a)bym poprosić Pana/ią o udział w telefonicznym wywiadzie pogłębionym. Chciał(a)bym również poinformować, że badanie jest całkowicie anonimowe, potrwa ok. 30 minut. Rozmowa będzie nagrywana na potrzeby sporządzenia transkrypcji z rozmowy, umożliwiającej analizę wyników wywiadów.

PYTANIA OGÓLNE I DOTYCHCZASOWE DOŚWIADCZENIA RESPONDENTA

1. Proszę na wstępie opowiedzieć kilka słów o sobie, jakimi sprawami się Pan/Pani zajmuje na co dzień w pracy zawodowej.
2. Proszę opisać swoje dotychczasowe doświadczenia związane ze stosowaniem kar alternatywnych. Czy dotychczas je Pan/Pani stosował/a? Jeśli tak, wobec jakich spraw?

WYWIAD POGŁĘBIONY

3. **W przypadku respondentów, którzy nie stosowali dotychczas sankcji alternatywnych:** Dlaczego ich Pan/Pani dotychczas nie stosował? **W przypadku respondentów, którzy stosowali dotychczas sankcje alternatywne:** Dlaczego nie stosuje Pan/Pani ich częściej?
4. Jak Pan/Pani ocenia skuteczność kar alternatywnych? Czy potrafi Pan/Pani wskazać ich główne zalety? Jaki rodzaj kary alternatywnej uważa Pan/Pani za najskuteczniejszy? Dlaczego?
5. I analogicznie, jakie wady posiadają kary alternatywne? Czy wg Pana/Pani sposób ich stosowania może determinować niechęć do ich wykorzystywania przez sędziów? Jeśli tak, co dokładnie stanowi w tym zakresie największą barierę?
6. Czy wg Pana/Pani można w jakiś sposób wpłynąć na zwiększenie wykorzystania sankcji alternatywnych w Polsce? Mam na myśli takie rozwiązania jak np. akcje

informacyjno-promocyjne prowadzone wśród sędziów czy publikację materiałów objaśniających praktyczne aspekty stosowania tychże kar. Czy rozwiązania tego typu Pana/Pani zdaniem mogłyby w tym zakresie wywrzeć jakiś wpływ? Może potrafi Pan/Pani wskazać jakieś inne działania, które mogłyby wpłynąć na upowszechnienie stosowania tego rodzaju kar?

7. Czy można powiedzieć, że wobec jakiejś określonej grupy osób kary tego rodzaju mogą być nieefektywne? Jeśli tak, jakich osób to dotyczy? Z czego to wynika?

8. Czy zakres kar alternatywnych stosowany w Polsce jest Pana/Pani zdaniem wystarczający? Jeśli nie, o jakiego rodzaju sankcje należałoby go uzupełnić (np. posiłkując się rozwiązaniami zagranicznymi)?

UWAGI KOŃCOWE

9. Czy chciałby/ałaby Pan/Pani dodać coś na zakończenie naszej rozmowy? Może jakaś kwestia nie została podjęta, a chciałby/ałaby się Pan/Pani wypowiedzieć w tym zakresie?

8.1.4. Wzór scenariusza wywiadu grupowego z profesjonalistami realizującymi zadania w obszarze wskaźnika

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę EU-Consult. Na zlecenie Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzamy badanie finansowane ze środków norweskich, dotyczące kwestii związanych z bezpieczeństwem i dostępem do systemu pomocy w Polsce.

Badaniem objęci są m.in. przedstawiciele podmiotów realizujących zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w związku z tym chciał(a)bym poprosić Pana/ią o udział w wywiadzie grupowym. Chciał(a)bym również poinformować, że badanie jest anonimowe, potrwa ok. 40 minut. Rozmowa będzie nagrywana na potrzeby sporządzenia transkrypcji z rozmowy, umożliwiającej analizę wyników wywiadów.

PYTANIA OGÓLNE I DOTYCHCZASOWE DOŚWIADCZENIA RESPONDENTA

1. Proszę na wstępie opowiedzieć kilka słów o sobie, czym zajmują się Państwo na co dzień w pracy zawodowej. Jakie mają Państwo dotychczasowe doświadczenia związane ze zjawiskiem przemocy domowej. Czy skala zjawiska jest szczególnie duża? Czy można mówić o możliwości oceny tejże skali, czy wręcz przeciwnie, w znacznej mierze zjawisko to ma charakter utajony?

WYWIAD POGŁĘBIONY

2. Dlaczego Państwa zdaniem osoby borykające się na co dzień z problemem przemocy domowej nie zwracają się o pomoc w tej sprawie? Czy wynika to bardziej z braku wiedzy o możliwości uzyskania wsparcia, obaw przed konsekwencjami ze strony sprawcy czy wręcz przeciwnie – z braku świadomości, że niektóre z doświadczanych przez nie sytuacji uznać należy za przemoc?

3. W jakich sytuacjach, w odniesieniu do jakich rodzajów przemocy najczęściej ludzie nie zdają sobie sprawy, że padły ofiarą przemocy? W powszechnym przekonaniu przemoc identyfikowana jest z kontaktem fizycznym, tymczasem szeroki wachlarz zachowań przemocowych odnaleźć można w sferze psychicznej, np. w postaci poniżania, umniejszania wartości drugiej osoby czy narzucania jej swojego zdania. Czy wobec

takiego braku świadomości doświadczania przemocy można mówić o próbach właściwego określenia skali występowania tego zjawiska wśród polskich rodzin?

4. Kto wg Państwa doświadczenia najczęściej jest sprawcą przemocy w rodzinie? Z czego wynikać mogą zachowania przemocowe – czy są one w większym stopniu nabyte np. poprzez kopiowanie wzorców poznanych w dzieciństwie, czy też bardziej wynikają ze specyficznego usposobienia i charakteru danej osoby? Jak duże znaczenie ma w tym zakresie problem nadużywania alkoholu?

5. Jak Państwo oceniają dostępność do informacji dotyczących systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie? Jakie źródła są najczęściej wykorzystywane? Czy Państwa zdaniem osoby doznające przemocy w rodzinie wiedzą, gdzie szukać pomocy? Skąd czerpią taką wiedzę? Gdzie ostatecznie zwracają się najczęściej o pomoc?

6. Jakie są Państwa zdaniem główne powody niezgłaszania się po pomoc? Proszę wziąć pod uwagę również możliwość braku świadomości doświadczania zachowań przemocowych. W jaki sposób można minimalizować tego rodzaju zjawisko? Jak Państwo oceniają poziom zaufania ludzi do systemu ochrony i wsparcia? Czy zaszły w tym zakresie jakieś zmiany w ostatnich latach?

7. Czy Państwa zdaniem można wciąż mówić o występowaniu zjawiska przyzwolenia na stosowanie przemocy domowej wśród niektórych grup społecznych? Jeśli tak, jakich grup to dotyczy? Jaka może być skala tego zjawiska i jakiego rodzaju przemocy dotyczy najczęściej?

8. Jak Państwo oceniają skuteczność pomocy udzielanej ofiarom przemocy w rodzinie przez poszczególne (w tym reprezentowane przez Państwa) instytucje/organizacje? Czy Państwa zdaniem oferta wsparcia jest wystarczająca?

UWAGI KOŃCOWE

9. Czy chcieliby Państwo dodać coś na zakończenie naszej rozmowy? Może jakaś kwestia nie została podjęta, a chcieliby się Państwo wypowiedzieć w tym zakresie?

8.1.5. Wzór scenariusza panelu delfickiego

Dzień dobry,
Nazywam się i reprezentuję firmę EU-Consult. Na zlecenie Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzamy badanie finansowane ze środków norweskich, dotyczące kwestii związanych ze stosowaniem kar alternatywnych.
Badaniem objęci są m.in. eksperci, którzy zostali wybrani ze względu na doświadczenie zawodowe oraz dorobek naukowy związany z problematyką kar alternatywnych, w związku z tym chciał(a)bym poprosić Państwa o udział w wywiadzie delfickim.
Chciał(a)bym również poinformować, że badanie jest anonimowe.

PYTANIA OGÓLNE I DOTYCHCZASOWE DOŚWIADCZENIA RESPONDENTA

1. Proszę na wstępie opowiedzieć kilka słów o sobie, jakimi sprawami się Pan/Pani zajmuje na co dzień w pracy zawodowej, w tym o swoich doświadczeniach z tematyką sankcji alternatywnych.

WYWIAD POGŁĘBIONY

1. Jak Pan/Pani ocenia samą ideę stosowania kar alternatywnych? Jakie mają główne zalety? Wobec jakich spraw mogą okazać się najefektywniejsze? Czy upatruje w nich Pan/Pani istotnej alternatywy dla kar izolacyjnych?

2. Jak Pan/Pani ocenia skuteczność kar alternatywnych, w tym ich poszczególnych rodzajów? Jaki rodzaj kary alternatywnej uważa Pan/Pani za najskuteczniejszy? Dlaczego?

1. Jak Pan/Pani ocenia dotychczasowy poziom wykorzystania tego rodzaju sankcji w Polsce? Czy można mówić o istnieniu jakichś barier wpływających na ograniczenie ich dotychczasowego wykorzystania? Czy sam praktyczny aspekt ich stosowania przez sędziów obarczony jest jakimiś trudnościami? Jeśli tak, jakimi? Czy stosowanie tego rodzaju kar uznać można za bardziej pracochłonne (z punktu widzenia sędziów) względem kar izolacyjnych?

2. Jakie inne wady posiadają kary alternatywne? Czy można powiedzieć, że wobec jakiejś określonej grupy osób kary tego rodzaju mogą być nieefektywne? Jeśli tak, jakich osób to dotyczy?

3. Czy wg Pana/Pani można w jakiś sposób wpłynąć na zwiększenie wykorzystania sankcji alternatywnych w Polsce? Mam na myśli takie rozwiązania jak np. akcje informacyjno-promocyjne prowadzone wśród sędziów czy publikację materiałów objaśniających praktyczne aspekty stosowania tychże kar. Czy rozwiązania tego typu Pana/Pani zdaniem mogłyby w tym zakresie wywrzeć jakiś wpływ? Może potrafi Pan/Pani wskazać jakieś inne działania, które mogłyby wpłynąć na upowszechnienie stosowania tego rodzaju kar?

4. Czy zakres kar alternatywnych stosowany w Polsce jest Pana/Pani zdaniem wystarczający? Jeśli nie, o jakiego rodzaju sankcje należałoby go uzupełnić (np. posiłkując się rozwiązaniami zagranicznymi)?

UWAGI KOŃCOWE

5. Czy chciałby/ałaby Pan/Pani dodać coś na zakończenie? Może jakaś kwestia nie została podjęta, a chciałby/ałaby się Pan/Pani wypowiedzieć w tym zakresie?

10. Spis tabel i rysunków

Tabela 1. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na województwo oraz płeć	14
Tabela 2. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na przedziały wiekowe	15
Tabela 3. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na poziom wykształcenia.....	16
Tabela 4. Wartości bazowe wskaźników z zakresu obszaru programowego <i>Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć</i>	20
Tabela 5. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:	29
Tabela 6. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:	35
Tabela 7. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:	39
Tabela 8. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:	44
Tabela 9. Wartość bazowa wskaźnika <i>Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania</i>	93
Tabela 10. Ograniczenia w wykorzystaniu sankcji alternatywnych	115
Tabela 11. Tabela wniosków i rekomendacji z przeprowadzonego badania – przemoc w rodzinie.....	121
Tabela 12. Tabela wniosków i rekomendacji z przeprowadzonego badania – kary alternatywne	129
Wykres 1. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie w podziale na grupy wiekowe</i>	21
Wykres 2. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie w podziale na wykształcenie</i>	22
Wykres 3. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie w podziale na miejsce zamieszkania</i>	23

Wykres 4. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie w podziale na aktywność zawodową</i>	23
Wykres 5. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie w podziale na postrzeganą sytuację materialną</i>	24
Wykres 6. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy w rodzinie z wyszczególnieniem osób z niepełnosprawnościami</i>	24
Wykres 7. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie w podziale na grupy wiekowe</i>	25
Wykres 8. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie w podziale na wykształcenie</i>	26
Wykres 9. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie w podziale na miejsce zamieszkania</i>	26
Wykres 10. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie w podziale na aktywność zawodową</i>	27
Wykres 11. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie w podziale na postrzeganą sytuację materialną</i>	28
Wykres 12. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie z wyszczególnieniem osób z niepełnosprawnościami</i>	28
Wykres 13. Czy zdarzyło się, że członek rodziny wydzielał Panu/Pani pieniądze, które mogą zostać wydane?	34
Wykres 14. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?.....	34
Wykres 15. Czy zdarzało się, że członek Pana/Pani rodziny wypominał Panu/Pani zbyt częste poświęcanie czasu sobie np. na spotkania ze znajomymi, wyjazdy, sport?	38
Wykres 16. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?.....	39

Wykres 17. Czy zdarzyło się, że Pana/Pani mąż/żona/partner/partnerka porównywała Pana/Pani wygląd z innymi, w jej opinii, bardziej atrakcyjnymi osobami?.....	42
Wykres 18. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?.....	43
Wykres 19. Czy w dzieciństwie zdarzało się, że otrzymał/a Pan/Pani klapsa?	47
Wykres 20. Od kogo otrzymywał/a Pan/Pani taką karę?.....	48
Wykres 21. Czy już w dorosłym życiu zdarzały się sytuacje, w której członek rodziny Pana/Panią uderzył bądź rzucił w Pana/Panią jakimś przedmiotem?	50
Wykres 22. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?.....	50
Wykres 23. Jakie są Pana/Pani zdaniem główne przyczyny występowania przemocy w rodzinie?	52
Wykres 24. Proszę ocenić swój poziom wiedzy na temat przepisów/procedur dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony osób doznających przemocy w rodzinie. ...	53
Wykres 25. Proszę ocenić swój poziom wiedzy na temat instytucji i organizacji udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie.....	54
Wykres 26. Z jakich źródeł wiedzy na temat wsparcia dla osób borykających się ze zjawiskiem przemocy korzystał Pan/Pani do tej pory?.....	55
Wykres 27. Czy słyszał/a Pan/Pani o telefonie zaufania dla osób doznających przemocy?	56
Wykres 28. Czy słyszał/a Pan/Pani o Niebieskiej Linii?	58
Wykres 29. Czy słyszał/a Pan/Pani o procedurze Niebieskiej karty?	59
Wykres 30. Czy słyszał/a Pan/Pani o nowej ustawie antyprzemocowej, w tym związanej z nią procedurą szybkiego reagowania wobec sprawców przemocy domowej?.....	60
Wykres 31. Do jakich instytucji wg Pana/Pani wiedzy mogą zgłaszać się osoby doznające przemocy w rodzinie?	61
Wykres 32. Czy słyszał/a Pan/Pani o funkcjonowaniu w gminie zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie?	62
Wykres 33. Proszę ocenić swój poziom zaufania do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie.	63
Wykres 34. Czy szukał/a Pan/Pani kiedykolwiek pomocy jako osoba doznająca przemocy w rodzinie?	65

Wykres 35. Jak ocenia Pan/Pani uzyskaną pomoc?	66
Wykres 36. Czy zna Pan/Pani kogoś kto był ofiarą przemocy domowej?	67
Wykres 37. Czy Pana/Pani zdaniem zjawisko przemocy w rodzinie stanowi istotny problem w Polsce?.....	68
Wykres 38. Czy Pana/Pani zdaniem należy prowadzić kampanie społeczno-informacyjne w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie?	69
Wykres 39. Wartość bazowa wskaźnika <i>Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania</i> w podziale na płeć	94
Wykres 40. Wartość bazowa wskaźnika <i>Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania</i> w podziale na wiek respondentów	94
Wykres 41. Wartość bazowa wskaźnika <i>Udział sędziów penitencjarnych, którzy uważają kary alternatywne za skuteczne narzędzie karania</i> w podziale na właściwy Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej	95
Wykres 42. Jak Pan/Pani ocenia zakres swojej wiedzy o zakresie, zasadach i zaletach stosowania sankcji alternatywnych?.....	97
Wykres 43. Jak Pan/Pani ocenia skuteczność sankcji alternatywnych?	98
Wykres 44. Czy potrafi Pan/Pani wskazać główne (identyfikowane przez Pana/Panią) zalety kar nieizolacyjnych?	99
Wykres 45. Czy w praktyce zawodowej stosuje Pan/Pani kary alternatywne?.....	100
Wykres 46. Jakiego rodzaju sankcje tego typu najczęściej Pan/Pani wykorzystuje?.....	102
Wykres 47. Dlaczego nie stosuje/rzadko stosuje Pan/Pani sankcje/i alternatywne/ych?	104
Wykres 48. Czy Pana/Pani zdaniem można jakimiś sposobami wpłynąć na częstsze stosowanie sankcji alternatywnych w praktyce zawodowej sędziów?	105